

1981/82:7

**Onsdagen den 14 oktober fm.**

Kl. 10.00

### **1 § Anmälan om kompletteringsval till utskott**

**Anf. 1 TALMANNEN:**

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleanter i utrikesutskottet under Mats Hellströms och Jan Bergqvists ledigheter anmält deras resp. ersättare Stig Gustafsson och Inga-Britt Johansson.

Talmannen förklarade valda till

*suppleanter i utrikesutskottet*

Stig Gustafsson (s)

Inga-Britt Johansson (s)

**2 § Justerades protokollen för den 6 innevarande månad.**

### **3 § Meddelande om räntesänkning**

**Anf. 2 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:**

Herr talman! Riksbanksfullmäktige har i dag beslutat att sänka diskontot från 12 till 11 %. Bankernas utlåningsräntor sänks lika mycket. Den s. k. straffräntan för bankernas upplåning i riksbanken sänks också med 1 %. Räntan på långa stats- och bostadslån förblir oförändrad.

Räntesänkningen har möjliggjorts av den internationella ränteutvecklingen och av regeringens ekonomisk-politiska åtgärder.

Räntesänkningen får en positiv inverkan på näringslivets investeringar. Den medför också att konsumentprisindex minskar med 0,4 %.

4 § Föredrogs och hänvisades  
Propositionerna  
1981/82:16 till justitiekommittén  
1981/82:22 till socialutskottet  
1981/82:24 till trafikutskottet  
1981/82:26 till skatteutskottet

## 5 § Allmänpolitisk debatt

### Anf. 3 OLOF PALME (s):

Herr talman! Det torde inte finnas någon ansvarskännande människa som inte är djupt bekymrad över läget i vårt land. Vi befinner oss i en ekonomisk kris och i en politisk kris. Båda dessa kriser fördjupas hela tiden.

Den ekonomiska krisen kommer till uttryck i allt större budgetunderskott, snabbt ökande utlandsupplåning, hög inflation, dålig utveckling av industriinvesteringar och produktion samt växande bekymmer över de kommunala finanserna. Härtill kommer att den uppgång av arbetslösheten som sedan länge förutspåtts nu är i full gång.

Den politiska krisen har flera ansikten. Där finns den borgerliga riksdagsmajoritetens oförmåga att ta itu med landets många problem, den uppenbara bristen på ett långsiktigt handlingsprogram och de ständiga förändringarna av politikens inriktning. Den borgerliga majoriteten här i riksdagen är mycket energisk när det gäller att skälla på socialdemokrater. Men splittringen inom denna riksdagsmajoritet tar sig samtidigt ofta närmast barnsliga uttryck.

Människor upplever starkt bristen på politisk ledning i Sverige. De får av de ständiga turerna inom borgerligheten lätt intryck av att politik är en lek eller ett spel. Men det är ingen lek. För människorna i det här landet är det fråga om djupt allvar. Ty den kris vi talar om i allmänna ordalag börjar allt starkare gripa in i och skapa bekymmer i människornas vardag.

Låt mig nämna pensionärerna. De har genom åren lärt sig att kunna lita på statsmakternas utfästelser, att kunna lita på givna löften och på att tryggheten består. Vi har tittat på vad de förslag som regeringen nu lagt fram skulle få för konsekvenser för enskilda pensionärer. Det är ingen ljus bild.

En ensamstående folkpensionär med pensionstillkott berörs dels av det försämrade inflationsskyddet för pensionerna, dels av försämringen av de kommunala bostadstilläggen.

Om förslaget genomförts förra året hade denna pensionär då fått drygt 2 600 kr. mindre i plånboken. Det betyder att den inkomst han eller hon haft att leva på på detta sätt minskat med 8-9 %, eller drygt en månads inkomst för den pensionären. Det är vad regeringens förslag betyder. Det är inte att undra på att många gamla människor är oroliga.

En ensamstående ATP-pensionär med genomsnittlig ATP-pension drabbas, vid sidan av försämrat inflationsskydd och försämrade kommunala

bostadstillägg, också av ändrade skatteavdragsregler. Räknat efter skatt skulle den här pensionären förlora ca 3 500 kr., dvs. också ungefär en månadsinkomst – även här beräknat efter om förslaget hade genomförts i föl.

Jämför detta med de väldiga löften som regeringen ställde ut till pensionärerna i valrörelserna 1976 och 1979. Det här skapar en väldig känsla av osäkerhet bland äldre medborgare i vårt land. De vet inte säkert vad de skall hålla sig till, om de kan lita på regeringen. De är nog beredda att ta sin del av bördan, men de vill inte bli förda bakom ljuset.

Låt mig så nämna arbetslösheten.

För ett år sedan, i den allmänpolitiska debatten den 15 oktober 1980, sade jag följande: "Hösten 1980 ter sig för oss som den vändpunkt då den borgerliga regeringen ger upp den fulla sysselsättningen som det genomgripande målet för den ekonomiska politiken och när den tar de första stegen på den sociala nedrustningens väg." Det uttalandet väckte en storm av protester. Dess värre har verkligheten besannat mina farhågor.

I september var antalet arbetslösa 127 000. Det är 35 000 fler än för ett år sedan och den högsta arbetslöshet som noterats för september sedan den nuvarande statistiken infördes.

Den väldiga nedgången på arbetsmarknaden är ännu större än siffrorna visar. Antalet latent arbetssökande ökar, dvs. antalet människor som vill och kan arbeta men som i ett sådant här läge anser det lönlöst att söka ett jobb. Till detta kommer en markant ökning av antalet personer som på grund av arbetsbrist tvingas till förkortad arbetstid.

Det värsta är att ungdomsarbetslösheten ökar så kraftigt. Antalet arbetslösa i åldrarna 16–24 år uppgick i september till 61 000. Detta är den högsta redovisade månadssiffran någonsin. Särskilt allvarligt är läget för flickor i tonåren. Där har vi nu en arbetslöshet på nära 16%.

Hittills har det främst varit ungdomar utan egentlig yrkesutbildning som varit arbetslösa. Nu växer antalet arbetslösa med yrkesutbildning snabbt. Därmed står det klart att även ungdomsarbetslösheten i växande grad förklaras av det enkla faktum att det inte finns några jobb.

Man kan knappast begära att ungdomar som saknar arbete skall tro på framtiden. Det är någonting helt fundamentalt som man förlorar när man blir arbetslös. Man vet inte längre vem man är, som Lars Ahlin har sagt.

Visst kan man stå i talarstolar eller sitta i TV och säga att vi måste tolerera en ökad arbetslöshet, att så eller så stor procent måste vara arbetslösa. Det kan man kanske göra, ty procenten saknar ansikten, förhoppningar, livsvilja.

Men gå ut till en ung människa och säg att nu får du träda åt sidan med din arbetskraft, din vilja till arbetsgemenskap och din stolthet. Nu är det ekonomisk kris, och nu måste vi reda upp det här, och precis nu, när alla måste anstränga sig, då har vi inte plats för dig i arbetslivet. Din insats blir att vara arbetslös.

Vi har hela tiden varnat för den här ökningen av arbetslösheten och framför allt av ungdomsarbetslösheten. För oss är det obegripligt att

regeringen vägrar sätta in arbetsmarknadspolitiken med full kraft, att den skär ner stödet till de handikappade på arbetsmarknaden, att den försvagar regionalpolitiken och att den låter stödet till dem som har blivit arbetslösa kraftigt urgröpas. Jämför detta med de väldiga garantier för jobb och utbildning till all ungdom som ställdes ut för inte så länge sedan.

Det är mot den situation jag tecknat man måste se regeringens s. k. ekonomiska paket. Åtstramningspolitiken från hösten 1980 har kapsejsat. Januaripolitiken 1981, då man chockhöjde räntan för att undgå devalvering, har också kapsejsat. Nu gör man ånyo en tvärvändning i politiken.

Devalveringen är ett faktum – den fjärde devalveringen på fem år. Till paketet i övrigt ställer vi oss mycket tveksamma på en rad punkter. Det är mest en fråga om att manipulera med prisindex, en omfördelning av krisens bördor och en försvagning av budgeten. Det kan vi inte acceptera. Om drygt en vecka återkommer vi i vår motion utförligt till förslaget. Nu vill jag ta upp några huvudpunkter.

Inledningsvis vill jag djupt beklaga att man inte längre kan lita på att den sittande regeringen efter bästa förmåga presenterar ett fullgott underlag för riksdagens ställningstaganden.

När det gäller den ekonomiska prognosen avviker regeringen på ett rätt avgörande sätt från konjunkturinstitutets prognoser, utan att egentligen kunna ange några skäl. Det verkar som om regeringen yxar till prognoser så att de passar regeringens politiska syften. Det är i strid med svensk tradition att göra så.

Ännu allvarigare är de uppenbara felaktigheter och det fördöljande av fakta som finansutskottet avslöjat när det gäller effekten på budgeten av regeringens olika förslag. Också detta är i klar strid med svensk ämbetsmannatradition och med de kvalitetskrav i fråga om förvaltningen som vi brukar upprätthålla i det här landet.

Dessa frågor kommer Kjell-Olof Feldt senare att ta upp mer utförligt.

Vi anser att man inte kan försvaga budgeten så som regeringen vill. Risker är uppenbara att man med regeringens uppläggning visserligen får en tillfällig sänkning av prisstegringstakten det här året, men att inflationen blir desto värre nästa år. Det här innebär också ett manipulerande med index för att prisklausulerna i avtalen inte skall utlösas nu. Det sker på ett sätt som långsiktigt inte gynnar löntagarna. Ett sådant handlande försämrar förtroendet mellan löntagarorganisationerna och statsmakterna och lägger en mycket dålig grund för avtalsrörelsen 1983.

Vårt alternativ är i sina huvuddrag följande.

För det första: Vi klagade på ett mycket tidigt stadium att en räntesänkning är ett bättre sätt att stimulera ekonomin – redan den chockhöjning av räntan som skedde i våras var onödig och felaktig, och den borde ha rättats till så snabbt som möjligt. Då är det viktigt att man låter bli att ytterligare försvaga finanspolitiken. En räntesänkning på 2 % skulle ha en positiv inverkan på prisutvecklingen och stimulera investeringarna inom framför allt industrin. Till att börja med avvisades vårt förslag nästan föraktfullt. Vi sades inte begripa oss på det här med ekonomi, vara allmänt

omdömeslösa, osv. Sedan ledande företrädare för näringslivet framställt samma krav, har det blivit annat ljud i skällan. Det är bra.

Nu meddelas att riksbanksfullmäktige i dag har sänkt räntan med 1 %. Jag känner mig faktiskt mycket hedrad, för det måste ju vara det faktum att jag skulle äntra talarstolen här kl. 10 som gjorde att man jagade upp de ärevördiga riksbanksfullmäktige i arla morgonväkten för att sänka räntan. Något annat rimligt skäl till att på det här sättet gå ifrån traditionen kan inte finnas. Jag är hedrad, och jag tycker att det är ett bra beslut. Dock måste jag säga att det var synd att riksbanksfullmäktige inte nådde ända fram. Man borde ha tagit till med 2 %, när man nu ändå var i farten. Men som en början var det i alla fall ett riktigt beslut, även om det kom sent.

För det andra: Vi socialdemokrater kan inte acceptera att pensionärernas villkor skall försämrats på det sätt som regeringen föreslår. Vi är medvetna om att alla grupper kommer att behöva vara med och bära bördorna, när resultaten av sex års borgerligt regerande skall rättas till. Inte heller pensionärerna kan gå helt fria. Men regeringen vill lägga nästan hela sin besparing på pensionärerna, och det anser vi faktiskt orimligt.

Det är inte pensionärerna som skall behöva betala regeringens alla misstag i den ekonomiska politiken. Därför kommer vi att säga nej till den ytterligare försämringen av inflationsskyddet och till den försämring av de statliga bidragen till de kommunala bostadstilläggen som regeringen föreslår.

För det tredje: Arbetsmarknadsstyrelsen måste tillföras de ekonomiska resurser som krävs för att fullt utnyttja möjligheterna att ge arbete eller utbildning åt arbetslösa. Detta innebär:

att arbetsmarknadsstyrelsen tillförs ytterligare ca 1 500 milj. kr. för beredskapsarbeten.

att bidraget för utbildning av personer som varslats om permittering eller uppsägning i tillverkningsindustrin höjs enligt styrelsens förslag från 20 till 35 kr. per timme,

att AMS omgående får uppdraget att planera för maximal insats av arbetsmarknadspolitiska medel under vintern och våren 1981/82 samt ges uppdraget att utveckla de nya instrument för kamp mot öppen arbetslöshet som kan visa sig vara nödvändiga.

Urgröpningen av de arbetslösa ersättning vid arbetslöshet måste stoppas. Vi kräver därför att regeringen utan ytterligare dröjsmål behandlar arbetslöshetskassornas krav på en höjning av dagpenningen för de arbetslösa.

Vidare kommer vi socialdemokrater att

säga nej till ett slopande av bidraget för planering av beredskapsarbeten.

säga nej till åtgärder inom de skyddade verkstäderna som slår ut eller stänger ute handikappade från arbetsmarknaden och

säga nej till nedskärningarna av lokaliseringsstöd till företag i glesbygd och stödområden.

Det här gäller så att säga försvarslinjen mot arbetslöshet. Att få ja till de här förslagen skulle betyda att oerhört många människor slipper arbetslös-

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

hetens plåga denna vinter. Det vore ansvarslost att inte sätta in all kraft på att förhindra den plågan.

För det fjärde: Vi måste uppmärksamma barnfamiljernas situation. För en dryg vecka sedan kunde man i Dagens Nyheter läsa inlägg från LRF:s ordförande Erik Jonsson. Han var mycket kritisk mot regeringens ekonomiska politik och skrev bl. a. följande: "Regeringen riskerar att beskyllas för en upp-och-ned-vänd Robin Hood-politik. Prylkonsumenterna gynnas på de köpsvagas, främst barnfamiljernas, bekostnad. Det blir tyvärr resultatet av politiken." Så långt bondeordföranden. Erik Jonsson avvisar också en sänkning av moms. Han vill sänka barnfamiljernas matkostnader i stället och har många beaktansvärda synpunkter. Vi socialdemokrater har också kommit till resultatet att vi i detta läge måste särskilt värna om barnfamiljerna. Men vi tror att man når en bättre effekt genom att rikta stödet direkt till barnfamiljerna. Vi kommer därför att föreslå en uppräknig av barnbidraget med 300 kr.

Herr talman! Det vi här diskuterar är kortsiktiga åtgärder. De förändrar inte på något avgörande sätt den negativa utvecklingen i vår ekonomi. För att föra landet ur den ekonomiska krisen krävs ett helhetsprogram som angriper alla de sjuka punkterna i ekonomin samtidigt: inflationen,--de stora underskotten, den ogynnsamma utvecklingen inom industrin, arbetslösheten.

Vi socialdemokrater har ett sådant helhetsprogram, Framtid för Sverige. Det antogs nyligen på vår kongress. Den plan för en återhämtning av den svenska ekonomin som vi redovisar innehåller bl. a. följande punkter:

Den ekonomiska politiken måste inriktas på att snabbt och påtagligt ta ner kostnads- och prisstegringen i Sverige. Bl. a. skulle en lägre inflationstakt göra det möjligt för industrin att återvinna marknadsandelar hemma och utomlands.

En offensiv måste sättas in för att öka investeringarna.

Den inhemska efterfrågan måste i ökad utsträckning tillgodoses genom svensk produktion.

Snabba och effektiva åtgärder måste vidtas för att minska vårt utlandsberoende på energiområdet.

Sverige måste bättre utnyttja sina egna råvaror och naturresurser.

Den offentliga sektorn utnyttjas för att stödja produktion och sysselsättning inom landet, samtidigt som dess tillväxt anpassas till det tillgängliga utrymmet.

En förbättring av industrins vinstläge är nödvändig, men den måste byggas på en rättvis fördelningspolitik som innefattar införandet av löntagarfonder.

Till att börja med försöker man från borgerligt håll vifta undan vårt program, låtsas som om det egentligen inte fanns. Numera erkänner allt flera, framför allt bland oberoende ekonomer, att det är det enda genomarbetade alternativ som finns för den ekonomiska politiken.

En kollektiv kapitalbildning genom löntagarfonder ingår som ett viktigt led i programmet Framtid för Sverige.

Tanken bakom förslaget om löntagarfonder är solklar och enkel: För att vi skall kunna lösa den ekonomiska krisen och nå full sysselsättning måste sparandet i samhället öka och investeringarna i industrin få fart igen. Det fordrar bl. a. en ökad tillgång på riskvilligt kapital i betydande mängd.

Ökat sparande betyder att avstå från konsumtion. Alla förväntar att löntagarna skall avstå för att tillföra industrin friskt kapital. Då är det rätt och rimligt att arbetare och tjänstemän också skall ha delaktighet i de vinster som skapas och ett inflytande över hur pengarna används. Detta inflytande är också något av en garanti för att pengarna används för produktiva investeringar och inte till diverse finansiella transaktioner.

Detta är bakgrunden till att LO-kongressen och den socialdemokratiska partikongressen nu enhälligt ställt sig bakom kravet på en kollektiv kapitalbildning i löntagarfonder.

Kongresserna har givit den socialdemokratiska partiledningen ett betydande handlingsutrymme när det gäller den praktiska utformningen och när det gäller tidsplanen för genomförandet.

Det finns flera skäl för detta. Vi är inte färdiga med alla de tekniska lösningarna, bl. a. eftersom vi i praktiken utestängts från möjligheten att genomföra nödvändiga utredningar. Men det viktigaste skälet är kanske att vi har en uppriktig strävan att skapa en så bred uppslutning som möjligt kring den slutliga utformningen. Vi är beredda att föra diskussioner med andra grupper och ta hänsyn till konstruktiva synpunkter.

Vissa grundläggande principer för löntagarfonderna har vi slagit fast.

För det första skall löntagarfondernas finansiering bygga på en kombination av vinstdelning och lönebaserade avgifter. För det andra skall fonderna satsa sitt kapital i livskraftig industri och således förvaltas så att de ger normal avkastning. För det tredje skall fonderna motverka maktkoncentration inom näringslivet. Det förutsätter en på samma gång kollektiv, demokratisk och decentraliserad förvaltning. Fonderna skall också ge inflytande åt de anställda i de företag där fondernas kapital arbetar.

Vår strävan i denna fråga är ett uttryck för arbetarrörelsens beslutsamhet att angripa de svåra problem landet står inför, vår önskan att utveckla industrisamhället, att göra ett bra land bättre.

Vi har mötts av mycket litet konkret diskussion och väldigt mycket slagordsbetonat motstånd i debatten. Det kommer från dem vars syfte är att bevara och förstärka fåtalets makt över det ekonomiska livet. Det kommer från dem som vill överge blandekonomin till förmån för en otvågad kapitalism. Det är inte att förvåna från någotdera hållet.

Därtill har många borgerliga politiker sällat sig till den ofta mycket grova argumentationen i denna fråga. Det finns säkert flera skäl till detta.

Svenska Dagbladet skrev nyligen, att om valet handlar om plånboksfrågorna, dvs. om jobben, hyrorna, priserna och liknande ting som berör människorna i vardagen, så vinner socialdemokraterna. Därför måste de borgerliga partierna gemensamt gå till storms mot löntagarfonderna.

Och i Dagens Nyheter kunde man läsa: "Slutsatsen är att de borgerliga partierna, fem år efter det att de erövrade regeringsmakten, står längre än

någonsin från ett santlat alternativ till socialdemokratin. Har de egentligen något annat att hoppas på, än möjligheten att skrämja väljare med löntagarfondsfrågan?"

Centerpartiets ideologiska organ – om jag får kalla det så –, Politisk Tidskrift, varnar för denna utveckling. Man kritiserar moderatledaren för att han kallat socialdemokraternas inställning i fondfrågan ett hot mot "nationen, dess framtid och dess välfärd", SAF-tidningen för att sätta likhetstecken mellan socialdemokraternas syn på demokrati och Östeuropas, och fokpartiet för dess oförsonliga markering mot socialdemokraterna i debatten om löntagarfonderna. Centern får inte göra samma misstag, man borde söka få en bred lösning över blockgränserna i löntagarfondsfrågan, säger Politisk Tidskrift. Tidningen hade uppenbarligen gått i tryck innan Thorbjörn Fälldin inträdde på arenan. Han begår nämligen alla de förgripligheter som hans yngre partibröder varnar för.

När man t. ex. säger "att när det gäller det viktigaste av sparandet, sparande i produktionskapital, då tillerkänner inte socialdemokraterna dig och mig och alla andra medborgare att äga del i detta sparande. Vi får äga bil, båt, sommarstuga osv. men det viktiga ägandet det skall vi inte få delta i.", så är detta med förlov sagt rent nonsens.

Visst får människor äga aktier. Under överskådlig framtid kommer den helt dominerande delen av produktionskapitalet att ägas av enskilda. Vårt förslag innebär också att inga små eller medelstora företag berörs när det gäller ägandet, annat än när de själva vill erbjuda en eller flera löntagarfonder att köpa aktier i företaget. Det tror vi nu att många företag kommer att vilja när de ser hur systemet fungerar. Det är ungefär som med ATP, då de kom in efter ett tag.

Vidare: Visst får varje människa äga bil. Men det räcker inte för att lösa Sveriges transportproblem. Vi behöver bussar också, och tåg och tunnelbanor och flygplan, det som med vanligt språkbruk brukar kallas kollektiva transportmedel – men de får väl snart byta namn. På samma sätt förutsätter en väl fungerande blandekonomi en blandning av individuellt och kollektivt ägande.

Ännu mera förbryllande är argumentet att löntagarfonder leder till någon form av öststatskommunism, där alltså även den politiska demokratin skulle vara hotad. Om detta vore sant, borde ju dessa öststater vara översällda av löntagarfonder. Jag har inte hört talas om ett enda exempel, även om jag är övertygad om att t. ex. de polska arbetarna skulle vara starkt intresserade av en sådan möjlighet att direkt kunna påverka produktionslivet i sitt land.

Det är också märkligt att denna dom över det kollektiva ägandet kommer från en regering som på få år förstatligat mera än vad socialdemokratin gjorde under hela sin regeringstid. Industriminister Nils Åsling, som dristat sig föreslå en kollektiv kapitalbildning i form av en femte AP-fond och för detta hyllas i centerns ideologiska organ, borde ju i detta perspektiv framstå som något av en ärrad rödgardist.

Det är nog inte bara – för att nu en sista gång citera Politisk Tidskrift – "den moderata partiledningen som borde allvarligt fundera över vilka krafter som

kan komma till ytan i Sverige och söka göra sig breda genom extrema uttolkningar av paroller som frihet eller socialism". Det var klokt sagt av Politisk Tidskrift.

En del av våra motståndare påstår – med en debattmoral som påminner om kosackvalet 1928 – att arbetarrörelsen med löntagarfonder vill avskaffa marknadsekonomin. Det vill vi inte – lika litet som socialdemokraterna, när vi kom till makten 1932, stal böndernas kor, skövlade deras åkrar eller rövade bort deras hustrur och barn.

Vi vill utforma löntagarfonderna på ett sådant sätt att de fungerar väl och accepteras som en naturlig del i ett expansivt och effektivt näringsliv, inom vår blandekonomi. Fonderna skall ge trygga jobb, säkra pensioner och en välfärd som vi producerar själva genom eget arbete och inte får genom att låna utomlands.

Självfallet kan man genomföra en ändrad fördelning av förmögenheter och en ändrad fördelning av inflytande inom ramen för en marknadsekonomi. Annars skulle vi ju vara för evigt dömda att i frihetens namn behålla ett utpräglat fåtalsvälde inom det svenska näringslivet och en alltmera orättfärdig fördelning av inkomster och förmögenheter i vårt land.

Det verkliga hotet mot en förnuftig marknadsekonomi kommer från en alltför stor privat maktkoncentration i näringslivet och från ett näringsliv som i praktiken inte fungerar bra. Det verkliga hotet mot en solidarisk marknadsekonomi kommer från dem som vill tillåta arbetslösheten att växa, gröpa ur den sociala välfärden och låta de ekonomiska klyftorna mellan människorna växa.

Herr talman! Vi har under den senaste tiden fått förnyade belägg för vådan med en bräcklig och svag regering som inte förmår ge landet en politisk ledning. Efter en lång period av passivitet fick regeringen plötsligt så bråttom att den ville åsidosätta de spelregler som gäller här i riksdagen. Det misslyckades. Därefter hotade regeringen med sin avgång om den inte i alla delar fick sin vilja fram. Det var inte precis ett hot som satte skräck i människorna, om jag så får säga. Det var inte heller särskilt trovärdigt.

Det skådespel som därefter har utspelats har inte varit särskilt uppbyggligt eller till fördel för politikens anseende.

Jag tror inte det innebär en överdrift att påstå att regeringen har vissa förtroendeproblem.

Vi vet att vårt land befinner sig i en svår ekonomisk kris. Erfarenheten visar att det inte finns någon borgerlig väg ur den krisen, i all synnerhet inte någon borgerlig väg som inte hårt skulle drabba den sociala rättvisan och den fulla sysselsättningen, som inte skulle fräta på den sociala sammanhållningen och stabiliteten i vårt land.

Vi socialdemokrater har som enda politiska rörelse ett långsiktigt och genomarbetat program för hur den ekonomiska utvecklingen kan vändas rätt igen. Vi anser att vi har en politik för att föra Sverige ur krisen, för att jaga dysterhet och uppgivenhet på dörren och släppa in nya tag och ett friskt humör.

Men vi är alltid beredda till en öppen diskussion med andra grupper. Vi vill

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

resonera, inte skapa konfrontation. Vi vill bygga samhället, inte bygga murar mellan människor. Vi betraktar vår nyligen avslutade kongress som en utsträckt hand, ett rakt budskap och en ärlig vilja. Och de förslagen kommer vi att forma ut i denna riksdag.

Framför allt vill vi sträcka ut handen till det svenska folket, som äntligen vill ha ordning och reda i landet, som vill ha en politisk ledning i Sverige, som vill ha raka linjer och klara besked och som så gärna vill återvinna framtidstron i vårt land.

**Anf. 4 GÖSTA BOHMAN (m):**

Herr talman! När den nuvarande regeringen tillkom i våras, utfäste den sig att fullfölja den tidigare trepartiregeringens ekonomiska politik. Den förklarade sig också ämna bygga sitt arbete på "breda lösningar" här i riksdagen – en närmast självklar förutsättning för varje minoritetsregering i det parlamentariska system som vi har i vårt land. Såväl riksdagsgrupperna som regeringen har nu ett gemensamt ansvar för att den nödvändiga kontinuiteten i det politiska arbetet tryggas. Regering och opposition måste kunna sansat och utan prestige resonera sig fram till lösningar i olika sakfrågor. Eljest upphör det politiska systemet att fungera. Handlingsförlamning blir följden.

Vi moderater, och inte minst jag själv, har gång efter gång förklarat att vi tar det parlamentariska ansvar som väljarna anförtrott oss. Det är i kraft av väljarnas röster som vi har att fullfölja vårt arbete – det må vara i opposition eller i regeringsställning.

I våras kunde vi inte medverka till centerns och folkpartiets skatteuppgörelse med socialdemokraterna. Vi ansåg då – och anser fortfarande – att den måste få allvarliga konsekvenser för både Sveriges och dess enskilda medborgares ekonomi. Eftergifterna för de socialdemokratiska kraven stod i strid med de löften som de dåvarande regeringspartierna hade givit sina väljare. Det förelåg då tillräckligt parlamentariskt underlag för den politik som trepartiregeringen redovisat tidigare under året. Även om en bredare lösning i och för sig var önskvärd, var en sådan inte nödvändig för att regeringens politik skulle kunna förverkligas. När trots detta de två andra regeringspartierna plötsligt menade sig inte kunna eller inte vilja fullfölja sin egen politik, ansåg vi oss inte kunna kvarstå i regeringen. Vi utgick emellertid ifrån – och fick också utfästelser därom – att den tidigare förda ekonomiska politiken skulle fortsätta.

Bl. a. mot den bakgrunden hälsade vi med tillfredsställelse det initiativ som minoritetsregeringen tog för någon månad sedan. Min egen inställning var då – och är så fortfarande – att det program som då redovisades var modigt och också riktigt i sina huvuddrag. Men vi konstaterade omedelbart, att den momssänkning som ingick i regeringspaketet var en högst diskutabel åtgärd.

Var tveksamhet har inte mildrats av den beredning som därefter ägt rum och av debatten bland företrädare för arbetsmarknadens parter, ekonomer och politiker. Den har förstärkts av de analyser som vi själva har gjort och det

ytterligare underlag om förslagets samhällsekonomiska konsekvenser som sedermera framkommit. Vi menar – och detta kommer att ytterligare redovisas i vår partimotion som föreläggs riksdagen inom några dagar – att momssänkningen är felaktig i dagens ekonomiska situation, där de ökande underskotten i statsfinanserna utgör ett allt större hot mot återställd balans. Vi befarar att den kan leda till att de eftersträlvade positiva devalveringseffekterna förbyts i sin motsats. Vi kan inte vara säkra på att så blir fallet. Men enbart den omständigheten att riskerna härför är påtagliga, gör det angeläget att andra vägar prövas.

Det föreligger också allvarlig risk för att momssänkningen kan – liksom 1979 – leda till en alltför expansiv politik nästa år. De föreslagna utgiftsnedskärningarna och skattehöjningarna ger ingalunda tillräcklig dämpning av momssänkningens efterfrågestimulans. Besparingseffekten har dessutom visat sig vara långt mindre än regeringen själv angivit. Gång efter gång upprepar regeringen i sin proposition bestämda varningar för att efterfrågan i ekonomin kan bli alltför hög.

Momssänkningen ökar vårt redan förut alltför stora budgetunderskott. Med konsekvenser för kreditmarknaden, för ränteläget och för bytesbalansen.

Momssänkningen har vidare uppfattats som en manipulation av prisindex snarare än som real åtgärd för att dämpa inflationen. En skatt byts mot en annan skatt. Den senare registreras inte i prisindex till skillnad från den förra. Ett pris- och lönestopp hade varit en rakare och mer logisk åtgärd, inte minst mot bakgrunden av uttalanden också från löntagarkåren om näringslivets alltför höga kostnadsläge och om risken för ökad arbetslöshet.

Som konjunkturinstitutet framhåller, kvarstår risken för att pristaket bryts igenom nästa år med därav föranledda sammanlagda effekter i efterfrågehänsende av både lönehöjning och momssänkning.

Momssänkningen ter sig slutligen märklig med hänsyn till devalveringens direkt åberopade motiv, nämligen att vår valutakorgskonstruktion varit oförmånlig och att vårt lönekostnadsläge är alltför högt. Om Sverige varit medlem av det europeiska monetära samarbetet, skulle i stort sett samma prisstegringseffekter ha uppkommit här hemma som nu även utan devalveringen. Att man då med hänsyn till dollarns stegring skulle ha justerat kronans kurs förefaller sannerligen inte trovärdigt. Än mindre att man då skulle ha tillgripit momssänkning för att rätta till kostnadsläget. Dagens två regeringspartier medverkade ju för bara ett år sedan till att i ett sådant läge i stället höja momsen. Nu vill man sänka den.

Som vi nyss hörde har riksbanksfullmäktige i dag sänkt diskontot med 1 %, enligt Olof Palme för att hedra honom. Det är bra att sänkningen vidtogs, alldeles oberoende av motivet. Men det är en inte alldeles ofarlig åtgärd. Det är inte vi i Sverige som styr effekten av åtgärden. Den styrs utifrån. Och om vi inte skall riskera en ny räntehöjning måste vi ge trovärdighet åt åtgärden. Det understryker ytterligare behovet av besparingar, behovet av att pressa ned budgetunderskottet.

Om den här räntesänkningen är farlig eller kan betecknas som riskabel,

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

vilket jag menar, är den i varje fall mindre farlig än en momsänkning.

Herr talman! Vår gemensamma uppgift här i kammaren borde vara alldeles klar och entydig: Sveriges ekonomiska balans måste återställas. Härför måste de vägar väljas som vi bedömer vara mest trovärdiga och bäst ägnade att nå resultat. Helt avgörande måste de effekter vara som kan åstadkommas på den svenska samhällsekonomin och därmed för våra medborgares trygghet, välbästand och sysselsättning. Detta gäller självfallet i allt politiskt arbete. Det gäller i regeringsställning, och det gäller i opposition och framdeles.

Sverige har ett alltför stort underskott i den statliga budgeten. Vi har också ett underskott i våra affärer med omvärlden som framtingar alltför stor utlandsupplåning, leder till alltför hög räntebelastning och förlamar den handlingsfrihet som ett land behöver, särskilt i brydsamma tider. Vi har ett alltför högt kostnadsläge i vårt näringsliv. Det försvårar våra möjligheter att angripa både bytesbalansbristen och budgetunderskottet. Industriinvesteringarna har under en lång följd av år legat på en lägre nivå än i andra länder och en lägre nivå än vad långsiktigt välbästand och sysselsättning kräver. Inflationen är betydligt högre än vad den borde vara. – Detta överensstämmer i stort sett med den lista Olof Palme för en stund sedan redovisade i kammarens talarstol.

Detta är tunga beståndsdelar i dagens bistra verklighet. Och mellan dem föreligger ett inbördes beroende, som förutsätter ett heltäckande, målmedvetet och konsekvent använt recept, om obalansen i ekonomin skall kunna hävas.

Det krisförslag regeringen nu lagt fram är, som jag nyss sade, i stort sett bra. Vi har underkastat det noggrann prövning. Och vi kommer att föreslå ytterligare besparingar för att göra regeringspaketet ännu bättre. I stället för sänkt mervärdesskatt kommer vi att framlägga förslag om en reform av de svenska marginalskatterna – världens högsta. Åtgärder i det hänseendet borde ha vidtagits för länge, länge sedan.

Den fortgående skärpning av marginalskatterna som ägt rum alltsedan Gunnar Strängs s. k. skattereform i början av 1970-talet och som enligt regeringens förslag nu fortsätter har varit, är och kommer att vara förödande för den tillväxt, de arbetsinsatser och den rörlighet som den svenska ekonomin behöver i dag mer än någonsin tidigare. Varje sunt tänkande människa, varenda ekonom inom och utom landet är medveten om detta.

Olof Palme åberopade för en stund sedan sunt tänkande människor, men han sade såvitt jag kunde höra ingenting om våra höga marginalskatter. Socialdemokraterna har i konsekvens med denna tystnad från Olof Palmes sida år efter år försökt förhåla denna för välbästand och sysselsättning avgörande förutsättning, nu senast genom vårens principuppgörelse med de två mittenpartierna. Det är en överenskommelse som skapat djup osäkerhet hos våra medborgare, utgjort en tung belastning på villamarknaden och hårt drabbat de många tusentals anställda i de mindre och medelstora företag som just sysslar med att tillgodose människornas strävan efter egna hem.

Det pågår just nu ett egendomligt spel om våra skatter. I slutna

överläggningar skall partiledarna i centern, folkpartiet och socialdemokraterna göra upp om den kanske största skattereformen under efterkrigstiden. Vårt lands breda sakkunskap på detta område ersätts av några kanslihus-tjänstemän och anställda på det socialdemokratiska utredningskansliet. Den politiska förankringen skall uppenbarligen ske före, inte efter remissarbetet, och på högsta nivå. Och ut ur det hemliga maskineriets dagliga eller nattliga överläggningar kommer så småningom någonting som inte arbetats fram främst därför att det skall vara i sak hållbart och bra för den svenska ekonomin, utan därför att det av partitaktiska skäl är nödvändigt att bli överens oberoende av konsekvenserna för många enskilda människor.

Vi vet ännu ingenting om den brygd mellanpartierna och socialdemokraterna blandar ihop. Vi vet inte heller med vilka andra höjda skatter en omläggning skall betalas. Att det blir dyrt kan vi anta, inte minst mot bakgrund av socialdemokraternas nejsägeri när det gäller alla besparingsåtgärder. Vi vet inte hur dyrt det blir. Men vi vet att regeringen inte föreslagit någon sänkning av marginalskatterna nästa år, trots givna löften. Tvärtom föreslår man inte bara en höjning av inkomstskatten, utan dessutom en permanentning av den höjning av marginalskatterna med 3–4 procentenheter som den särskilda skattereduktionen medförde för stora heltidsarbetande grupper.

Detta är allvarligt, herr talman. Marginalskatterna måste sänkas och det måste ske nu, om de produktiva resurserna i vårt land skall kunna rätt tillvaratas. Den skattepolitiska handlingsförklaring som de två regeringspartierna frivilligt ålagt sig gör att den borgerliga riksdagsmajoriteten för första gången sedan 1976 avstår från att sänka marginalskatterna. Effekterna härav kan bli allvarliga för vår ekonomi, för vår sysselsättning och för vår välfärd. Och, inte minst, för de borgerliga partiernas trovärdighet i nästa val.

Herr talman! Vi moderater kommer att fullfölja våra skattepolitiska traditioner. Och vi kommer dessutom att gå längre än regeringen i vår ambition att få en fungerande, tillräckligt flexibel arbetsmarknad. Det gäller att bryta ner de flaskhalsproblem som försvårat för våra företag att under den senaste högkonjunkturen bidra till förbättrad bytesbalans och förstärkt budget. Det är framför allt genom insatser på den s. k. utbudssidan, insatser som stimulerar till ökade arbetsinsatser, nya initiativ, nytt företagande och förbättrad anpassningsförmåga generellt sett, som vi kan skapa förutsättningar för den exportledda expansion som utgör ett grundläggande villkor för återställd balans i vår ekonomi.

Skall sådana förutsättningar kunna åstadkommas, krävs att de enskilda medborgarna lämnar sin helhjärtade medverkan. Vi kan därför inte låta dem bära hela bördan av den saneringsprocess som ligger framför oss. När vi måste begränsa den överförbrukning – den alltför höga konsumtion – som Sverige har i förhållande till sin produktion, måste sparinsatserna i första hand inriktas på den offentliga sektorn. Det växande budgetunderskottet utgör ett alltmer påtagligt hot mot Sveriges ekonomiska styrka. Det förvärrar också i hög grad vårt bytesbalansunderskott. Någon gång måste budgetbris-

ten bringas ned. Devalveringen ökar kraven på utgiftsneddragningar på det offentliga området. Även våra ränteutgifter gentemot omvärlden ökar i förhållande till vad som skulle varit fallet utan devalvering. Detta gör besparingsåtgärderna än mer nödvändiga.

Den ofrånkomliga kursomläggningen förutsätter en klart utformad långsiktig strategi. På den punkten håller jag med Olof Palme, men jag lägger in en annan innebörd i hans uttalande. Vi moderater har redovisat en sådan strategi i det program som kommer att behandlas på den moderata partistämman i Falun. Det är ett alternativ till den politik som under de senaste 10–15 åren fört in vårt land i dagens svåra situation. Det står i överensstämmelse med de analyser av den svenska krisen och dess orsaker som görs även utanför våra gränser. Oberoende, opartiska internationella institutioner och bedömare i andra länder – bl. a. i OECD – ger oss sitt stöd.

Sveriges produktionskapacitet måste tas i anspråk. Den måste byggas ut ytterligare. Detta kräver väsentligt ökad investeringstakt i näringslivet. Något som i sin tur förutsätter förbättrad lönsamhet och förstärkt soliditet. De senaste årens alltför låga produktivitetsutveckling måste också väsentligt förbättras. Rörligheten på arbetsmarknaden måste öka och våra orimliga marginalskatter sänkas.

Och – än en gång – ökat utrymme för sådana åtgärder förutsätter besparingar. Besparingar över hela fältet. Besparingar som alla grupper, även pensionärerna, måste medverka till. Kortsiktigt. På längre sikt gagnar de oss alla. Inte minst de generationer som kommer efter vår.

Förr eller senare tvingas en omläggning fram. Vi moderater vill åstadkomma en förändring nu. För att minska kraven i framtiden. Andra vill vänta. De vill skjuta problemen framför sig. Måhända i förhoppning om att högre makter skall ingripa. Men det slags högre makter finns inte i den sinnevärld där vi befinner oss. Och ju längre vi skjuter på tvånget att handla, desto större blir påfrestningarna och svårigheterna att lägga om kursen.

Det är bara vi själva som kan lösa de problem vi själva skapat. Om vi försöker intala väljarna något annat, kommer de inte att tro på oss. Och skulle de mot förmodan tro och lita på oss i dag, kommer deras besvikelse att bli oerhörd, när de finner att deras tilltro svikits. Som politiker och som företrädare för Sveriges arbetande folk har vi då inte motsvarat de krav de har rätt att ställa på oss.

Herr talman! Jag hade hoppats att kunna ägna detta mitt sista allmänpolitiska riksdagsinlägg i egenskap av ordförande i moderata samlingspartiet åt någonting annat än fortsatt kritik av socialdemokraterna, våra huvudmotståndare sedan lång tid tillbaka. Det skulle ha varit angenämt att för en gångs skull slippa ägna mig åt det slags bataljer som Olof Palme nyligen i ett vänligt uttalande kallade "hiskeliga holmgångar". Och att i stället få tillfälle att påvisa det som förenar oss.

Naturligtvis döljer sig bakom våra ömsesidiga rallarsvingar mycket som vi har gemensamt. Men om jag i dag skulle ha koncentrerat mig på att leta fram just sådant, kring vilket vi skulle ha kunnat sluta upp gemensamt, tror jag att

min granne i riksdagsbanken skulle ha känt sig helt vilsen. Jag skulle ha rubbat hans cirklar. Och med kännedom om den kampglädje som Olof Palme brukar ge uttryck åt i våra kraftmätningar, befarar jag att t. o. m. restposterna av samförstånd då skulle ha kunnat bli kontroversiella, och det hade ju varit tråkigt. Därför får nog även den här debatten följa de vanliga holmgångarnas hiskeliga spår. Olof Palme.

Under de senaste månaderna har vi via massmedia fått följa den socialdemokratiska partikongressens generalmönstring. Somliga av oss – de mera optimistiska – hade kanske hoppats på i varje fall *vissa* tecken på åsikts- och sinnesförändring. Andra bedömare har varit mera pessimistiska. Tyvärr har de sistnämnda fått rätt. Trots alla långa fina tal, orationer och deklamationer, gav de långa kongressdagarna inget som helst uttryck för en bestämd vilja att ta konkret ansvar för den kursomläggning i socialdemokratisk politik som till sist *måste* komma till stånd.

Visst lät sig sansade realistiska röster höras. Men det s. k. ljuset från Göteborg släcktes av den hårda vänstervinden. Strävanden att dölja de motsättningar som fanns under ytan blev helt dominerande. Konflikterna mellan realism och dagdrömmar kvarstår därför. Kongressen angav riktiga och bra mål, men den saknade förmåga att anvisa de rätta medlen. Låt mig exemplifiera.

Det väldiga statliga budgetunderskottet måste starkt begränsas – heter det. Men de åtgärder kongressen föreslår ökar budgetunderskottet.

Den stora utlandsupplåningen måste dras ner – heter det. Men följden av kongressförslagen blir ökad skuldsättning till utlandet.

Sveriges industri måste byggas ut – förklarar man. Men den neddragning av den offentliga sektorn som är en förutsättning härför säger man nej till.

Det svenska näringslivets lönsamhet måste förbättras. Men nya skatter föreslås och höjningar av befintliga skatter och avgifter på svenska företag.

Marginalskatterna måste sänkas. Men man går emot indexreglering av skatteskalorna, som hindrar inflationen att automatiskt höja samma marginalskatter.

Rörligheten på den svenska arbetsmarknaden måste öka och sysselsättningsmöjligheterna förbättras. Men de åtgärder man kräver förstör villamarknaden, minskar rörligheten samt möjligheterna för ungdomar och kvinnor att få sysselsättning.

Produktiviteten och effektiviteten i vårt samhälle måste förstärkas – det medger man. Men man motsätter sig exempelvis de ändringar av frånvaroreglerna som skulle leda till detta.

Vi behöver öka investeringsviljan i landet – det deklarerar man. Men man godkänner till tonerna av Internationalsen förslaget om kollektiva löntagarfonder.

Detta sistnämnda är strängt taget kongressens centrala hot mot vår framtid. Den band sig för tvångsvis genomförda kollektiva löntagarfonder. En seger för socialdemokraterna i nästa val kommer alltså att leda till – det

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

har vi nu fått bekräftat – att vårt näringsliv blir fackföreningsägt. Och inte bara detta, utan också att de för en fri marknadsekonomi avgörande och inbördes konkurrerande intressena mellan för det första så lönsamma företag som möjligt, för det andra så goda arbetsvillkor och löner för de anställda som möjligt och för det tredje så billiga och bra produkter för konsumenterna som möjligt upphör att balansera varandra.

Dessa tre grundläggande intressekonflikter skulle alltså framdeles lösas av ett enda överordnat mäktigt intresse – det fackliga kollektivet. Löntagarna skulle bli sina egna arbetsgivare, producenterna sina egna konsumenter. Vart tar i ett sådant system den enskilde löntagaren vägen – eller den enskilde konsumentens valfrihet?

Att därmed den fria marknadsekonomi bryts ner, det vet alla som vet vad marknadshushållning är. Bestriker Olof Palme det, har han ingen aning om vad marknadshushållning är för någonting. Och att följden måste bli att vårt öppna demokratiska samhälle inte längre kommer att vara lika öppet och fritt som det hittills varit är också självklart.

Man kan socialisera på olika sätt. De kollektiva löntagarfonderna är den väg som kommer att öppnas, om socialdemokraterna vinner nästa val.

Olof Palme sade här för en stund sedan: Visst kommer enskilda människor att få äga aktier. Under överskådlig tid kommer större delen av produktionen att ägas av enskilda.

Vad menas med överskådlig tid? Är det en valperiod, två valperioder eller tre valperioder?

Bakom de motsättningar och motsägelser som kommit till uttryck på kongressen och inom partiet ligger ett nytt slags fördelningskonflikt. Inte som förr mellan företag och anställda. Mellan producenter och konsumenter. Mellan kapitalister och icke-kapitalister. Utan mellan en offentlig sektor och en konkurrensutsatt sektor. Mellan privat konsumtion, styrd av den enskildes efterfrågan, och offentlig konsumtion, planerad och bestämd ovanifrån av politiska eller fackliga maktutövare, alltså av ett fåtal företrädare för kollektiv, som har att fatta de avgörande besluten.

Det är just de här konflikterna som man sköt ifrån sig på partikongressen. På precis samma sätt som Olof Palme och Gunnar Nilsson här i kammaren hittills vägrat att svara på mina frågor om hur löntagarnas reallöner skall tryggas i en ekonomi där de offentliga utgifterna stiger snabbare än vårt lands samlade resurser. Men när allt kommer omkring är kongressens handlande kanske inte så besynnerligt. Kongressen blev ju i hög grad de offentliganställdas kongress. Kommunalrådets och politikernas tillställning. Rösterna från verkstadsgolvet gör sig numera allt mindre hörda inom svensk arbetarrörelse. Kraven från produktionen falnar, liksom från dem som arbetar där. Dagens partimajoritet talar ett annat språk än vad gårdagens majoritet gjorde, den majoritet som insåg vad konkurrensen från andra länder kräver av oss svenskar.

Slutintrycket blev att socialdemokraterna står lika handlingsförlamade som dessförinnan. Mot den bakgrunden skall man bedöma Olof Palmes ord om pensionärerna och om hotet mot sysselsättningen. De allvarliga

svårigheter som här råder, och som han värtaligt och skickligt utmålade, förutsätter för att kunna klaras av att vi har en stark ekonomi. Det räcker inte med en lång och vacker önskelista – Olof Palme talade i dag vackrare och också vänligare än vanligt – utan man måste också tala om, hur man skall lösa de här problemen, vilka konkreta åtgärder som krävs för att de skall lösas. Men de ansatser som den socialdemokratiska krisgruppen gjorde i våras att skriva ett realistiskt program stötte som bekant på patrull och försvann redan i den första remissomgången. De ansatser som gjorts att slopa löntagarfunds-idéerna stötte också på patrull. På alla de punkter som jag nyss har berört, där de ekonomiska analyserna vittnade om klarsyn och medvetenhet om Sveriges många och stora balansproblem, ville man inte eller vågade man inte stå för slutsatserna. Man kunde inte redovisa en konkret, hållbar, nödvändig politik.

Efter kongressdagarna står därför detta stora parti – Sveriges största – trots Olof Palmes magistrala tal här för en stund sedan, bundet av en fullständigt omöjlig politik för 1980-talets Sverige. Och Sverige som nation står med ett stort socialdemokratiskt parti, vars valda kongressombud fått en felaktig och förvriden uppfattning om vad dagens ekonomiska verklighet kräver i form av handlingskraft, av politisk vilja, av politiskt mod.

Och då måste, herr talman, slutsatsen helt enkelt bli den, att *om* ekonomiskt och politiskt förnuft skall råda och ligga till grund för de helt ofrånkomliga saneringspolitiska åtgärderna i svensk ekonomi, då måste detta – i rak motsats till den slutsats Olof Palme själv drog – ske med hjälp av den borgerliga riksdagsmajoriteten, inte med hjälp av en socialdemokratisk majoritet som inte har någonting konkret att komma med. Socialdemokraterna har fram till nu inte visat förmåga att ta ansvaret för vad som fordras för att Sveriges ekonomiska balans skall återställas och för att åter lägga en fast grund för välförstånd, trygghet och sysselsättning under kommande år.

Vi moderater är självfallet beredda att ta vårt ansvar. Jag hoppas – och jag vågar faktiskt utgå ifrån det – att också tvåpartiregeringen inser sitt ansvar. Om socialdemokraterna fortsätter att – för att använda ett gammalt vackert ord – vedervåga vårt folks ekonomiska hälsa, då skärps kraven på de tre borgerliga partierna. Det gör det ännu mer angeläget att dessa går till verket öppet, rakt och konstruktivt. Hot löser inga samarbetsproblem, tvärtom. Det gör däremot ett gemensamt ansvarstagande för en politik som vi kan ena oss om.

Vi moderater har arbetat fram ett alternativ för 1980-talets Sverige. Det bygger vidare på den politik för frigörelse av den enskilde som har format vårt svenska välfärdssamhälle. Se tillbaka på de gångna 100 åren och konstatera att det är just frigörelsen av den enskilde som ligger till grund för vår välförståndsutveckling! Vårt alternativ är brett förankrat ute hos medborgarna. Det bygger inte på några enkla lösningar för stunden. Det hade varit väldigt lätt att stå här och läsa upp önskelistor. Nej, vårt alternativ bygger på ett mödosamt reformarbete för de krafter i vårt land som vill slå vakt om en liberal marknadshushållning och en decentraliserad samhällsordning präglad av individuell valfrihet och enskilt ansvarstagande, inte minst det senare. De

enskilda individernas ansvar för sig själva och sin framtid är ett ansvar som aldrig någonsin kan övervältras på samhället.

**Anf. 5 OLOF PALME (s) replik:**

Herr talman! I tidningskrönikan häromdagen hörde jag att en tidning hade jämfört Gösta Bohman med en krokodil som grät en tår av självömkan, samtidigt som den glufsade i sig de sista resterna av folkpartiets väljarkår. Med tanke på denna liknelse är det med en viss bävan som jag står upp här alldeles vid sidan av Gösta Bohman. Jag hoppas att han inte går bröstgänges till väga.

Å andra sidan är jag faktiskt ingen folkpartist. Det tror jag att herr Bohman håller mig räkning för. Att stå här innebär dessutom den fördelen att man slipper se regeringen. Vi flyttar med ett raskt grepp den politiska tyngdpunkten över till denna del av kammaren för en stund.

På en punkt vill jag försvara regeringens handlande. Den skattereform vi förhandlar om tror jag blir bra. Det har blivit bättre sedan Gösta Bohman och moderaterna lämnade båten. Gösta Bohmans förgrämda kommentarer här om skattereformen styrker mig i min uppfattning att vi här har chansen att göra något vettigt och bra för svenska folket.

Gösta Bohman har i dag kritiserat socialdemokratin enligt känd modell. Men i och med att han nu kommer att få mer tid över, tycker jag att han i egen hög person skall besöka en socialdemokratisk partikongress för att där få uppleva värmen, gemenskapen, de sakliga och konkreta diskussionerna. Han skulle verkligen bli mannen som kom in från kylan, från egoismens och högerns kyla, till värmen, gemenskapen och solidariteten. Jag önskar alldeles uppriktigt Gösta Bohman välkommen till vårt rådslag.

Moderaterna har en oerhörd svårighet att kämpa med i framtiden. Ett faktum är att svenska folket faktiskt har upplevt fem års moderatstyre, men till vilket resultat har det lett? Man skulle halvera inflationen, lovade Gösta Bohman. Men det blev en inflation vars make vi aldrig tidigare har skådat. Jag tror att inflationen hittills uppgår till 70 %. Under huvuddelen av den tiden har moderaterna stått för ekonomidepartementet.

Skatten skulle sänkas, om bara viljan fanns. Men i själva verket har det samlade skattetrycket kraftigt höjts under den borgerliga regeringstiden. Det skulle bli fart på näringslivet, men industriinvesteringarna har sjunkit med 25 % under denna tid. Det skulle bli ordning och hushållning i statens affärer, men budgetunderskottet har ökat från 4 till närmare 80 miljarder kronor, till största delen under den tid då Gösta Bohman stod för färlan eller åtminstone en bit av det gamla finansdepartementet. Det skulle bli ordning på våra relationer till utlandet. Men statens skuldsättning har ökat från 200 miljoner till 50 000 miljoner under den tiden. Nu plötsligt, om bara moderaterna fick bestämma i landet, skulle det emellertid uppstå en kraftig sanering av landets ekonomi!

Vad finns det för trovärdighet i detta löfte?

Jo, moderaternas lösning är *en* – den har man åtminstone klart angivit. Jag läser också moderaternas ekonomiska tidskrift. Där finns en ledare i vilken

moderaterna i realiteten förvandlas till ett enfrågeparti. Det heter att moderaternas stora uppgift i Sverige, det är att bekämpa den offentliga sektorn – detta och inget annat.

Likaså upptogs herr Bohmans anförande nyss – förutom allmänt tal – av anvisningar om att nu måste vi spara. Och programmet Ny väg, som jag faktiskt har läst, kan sammanfattas så: Skär ned den offentliga sektorn utom försvaret, sänk skatterna och avreglera ekonomin – vad det nu skulle vara. Man kan, om man så vill, läsa programmet med ett igenkännandets leende. Man kan säga att detta är precis som att läsa Ronald Reagans vallöften, det är precis som att läsa Margaret Thatchers vallöften. Här predikas den fria marknadens evangelium via nedskärningar av den offentliga sektorn, via besparingar på statens utgifter.

Men om det skall finnas ett uns av trovärdighet i det som Gösta Bohman här säger måste han för kammarens ledamöter kunna tala om: Vad är det för besparingar? Vi har ett budgetunderskott på 80 miljarder kronor. Ni lovar stora sänkningar av skatterna. Om ni dels skall sänka skatterna, dels skall få bukt med budgetunderskottet måste det bli enorma besparingar framöver. Är det de handikappade, är det de gamla, är det skolan som det gäller?

Det finns en avgörande fråga som måste besvaras konkret i allt ordsvall: Vad är det för samhällsutgifter ni skall skära ned och med hur mycket?

**Anf. 6 GÖSTA BOHMAN (m) replik:**

Herr talman! Att jag går upp i talarstolen beror inte på att jag vill undvika att bita Olof Palme. Möjligen kan den omständigheten att jag kommer närmare regeringsbanken spela en viss roll för min förflyttning i rätt riktning.

Jag skall gärna acceptera – om jag lever då, Olof Palme – en inbjudan till er nästa kongress. Jag kan se tidningsrubrikerna: "Krokodilen på kongressen." Och det skall bli ett sant nöje att uppleva värmen och vänligheten och allt det där. Jag kan så innerligt väl förstå att det är varmt på den socialdemokratiska kongressen. Det är faktiskt varmt också på våra stämmor, även om man rubricerar mig som mannen som kom in från kylan. Jag skall i gengäld erbjuda mig – om jag nu har någonting att säga till om i framtiden – att bjuda in Olof Palme till våra stämmor, så att han får uppleva också vår värme.

I själva sakfrågan vill jag säga, att vi väl inte skall upprepa alla våra gräl om var orsakerna till Sveriges problem ligger. Vi har påstått och jag påstår fortfarande att problemen har sina rötter i 1960-talet. 44 års socialdemokratiskt styre ledde hit. Vi lyckades inte i trepartiregeringarna åstadkomma allting. Men låt mig påminna Olof Palme om att efter två år i den första trepartiregeringen halverade vi faktiskt inflationen, avskaffade bytesbalansbristen och fick ett överskott i handelsbalansen. Sedan lämnade vi moderater av kända skäl regeringen och det blev en överexpansiv politik. Jag vill inte lasta uteslutande den dåvarande folkpartiregeringen för detta, utan jag anser att den berodde inte minst på de socialdemokrater som bedrev överbudspolitik här i riksdagen.

Men Olof Palme skall ha klart för sig, när han kritiserar oss för vad vi *inte*

har åstadkommit, att socialdemokraterna var emot vartenda förslag som trepartiregeringen under den tid jag satt där – och även när jag var utanför – lade fram. De bjöd över eller bjöd under – hur man nu vill uttrycka sig – när det gällde alla förslag som syftade till att få balans i ekonomin.

Olof Palme fortsätter här i dag att läsa upp en önskelista som inte är konstruktiv på en enda punkt. Om den önskelistan skulle förverkligas skulle problemen bli ännu mycket större. Gösta Bohman står och talar i nattmössan, kan Olof Palme till äventyrs säga. Jag tog med mig två böcker. Den ena heter Arbetarrörelsen och löntagarfonderna – den som bl. a. Carl Lidbom och Kjell-Olof Feldt är ansvariga för. Den andra heter Näringspolitiken inför 80-talet. Läs, Olof Palme, beskrivningen i dessa böcker om hur det stod till i Sverige 1976 när Gunnar Sträng – för att nu göra en personifiering – innan Sverige bytte regering höjde räntan med ett par procent och vi tvingades devalvera en vecka efter regeringsbytet. Det var de omedelbara följderna av den socialdemokratiska politiken. Läs innantill i de här böckerna, där man förklarar att det blev en avsevärd förbättring av Sveriges ekonomi sedan trepartiregeringen kom till! Sedan kom som bekant skiftet före den folkomröstning om energipolitiken som väl Olof Palme mer än någon annan drev fram i kraft av den majoritetsställning inom oppositionen som Olof Palme då innehade.

Men jag tycker att det vore mycket givande att någon gång, på en socialdemokratisk kongress eller en moderat partistämna, få lägga pappren på bordet och klämma Olof Palme, så att man för en gångs skull fick honom att gå upp och erkänna hur det förhåller sig och vad som verkligen har skett. Det skulle i allra högsta grad rensa debatten, och det skulle i allra högsta grad öka förtroendet för oss politiker. Människorna ute i landet måste ju fråga sig vem det är som står och ljuger, när Olof Palmes version är rakt motsatt den som jag ger. Det måste ju finnas en sanning bakom siffrorna. Det hjälper inte att jag åberopar OECD för att bevisa denna sanning. Det hjälper inte att jag går till OECD-statistiken och konstaterar likt OECD att de offentliga utgifterna i Sverige mellan 1973 och 1979 lade beslag på hela den 10-procentiga ökningen av Sveriges BNP plus 10 % därutöver, medan motsvarande siffror för länder där det har gått bättre – Österrike och Västtyskland – visar på att den offentliga sektorn tog i anspråk en mycket blygsam andel. Detta har lett till att industrisysselsättningen i Sverige är långt lägre relativt sett än den är i Österrike och Västtyskland. De offentligt anställda i Sverige är fortfarande långt fler relativt sett än vad de är i de här länderna, och det har gått långt sämre för oss.

Slutsatserna, tycker jag, ger sig själva på den punkten, och det vet Olof Palme. Jag vågar påstå att Olof Palme har klart för sig att en av de avgörande orsakerna till att det har gått så åt skogen för oss som det har gjort är att vi har levt över våra tillgångar i den meningen att den offentliga sektorn, som vi behöver, har lagt beslag på – eller låt mig säga tagit i anspråk, för att använda ett vackrare uttryck – en alltför stor del av den tillväxt som vi gemensamt har åstadkommit här i landet. Detta vet Olof Palme, för dum är han ju inte. Jag

kan påstå mycket men inte något sådant. Helt okunnig kan han inte heller vara.

**Anf. 7 OLOF PALME (s) replik:**

Herr talman! Gösta Bohman flydde till det förflutna, och det kan vi naturligtvis hålla på med även om detta att skylla allting på socialdemokraterna mister i trovärdighet för varje år som går. Och det här med sanningen är naturligtvis relativt.

Gösta Bohman säger att man halverade inflationen 1978. Ja visst, först fördubblade ni den 1977 och sedan halverade ni den 1978. Och då kom ni tillbaka till utgångsläget. Det är klart att det är i viss utsträckning sant som Gösta Bohman säger. Ni lovade alltså att ni skulle få ner inflationen varaktigt till 5 %, och därav blev intet.

Nej, visst har vi levt över våra tillgångar – det kan vi mäta i utlandsupplåningen – och visst måste man vara försiktig med de offentliga utgifterna.

Vi hade under många år av socialdemokratisk regim en trendmässig ökning av statsutgifterna med 5 % och en trendmässig ökning av statsinkomsterna med 5 %. – Det gick ungefär jämnt upp.

Sedan vi fått en borgerlig regering fick vi en trendmässig ökning av statsinkomsterna med 0 % och en trendmässig ökning av statsutgifterna med 7 %. Och det är klart att det blev ett underskott. Ni ökade ju takten i statsutgifterna när ni kom till makten – det är den bleka sanningen. Ni kan visserligen skylla på en massa saker – Nils Åslings akutmottagning och allt möjligt annat – men detta är alltså ett faktum.

Vi skall gärna mötas på någon moderat stämma eller var som helst och lägga papperen på bordet. Då måste jag också lägga fakta på bordet, och i dessa fakta ingår – dess värre för herr Bohman – det som har skett med Sveriges ekonomi sedan vi fick en borgerlig regering.

Men låt oss tala om framtiden.

Vi har vårt program. Det har Gösta Bohman fördömt i största allmänhet.

Men jag finner ingen anledning att bara fördöma er. Jag är nyfiken. Ni har egentligen bara ett enda recept i ert program och er ideologiska tidskrift: Skär ned de offentliga utgifterna, släpp marknaden fri!

Då blir min fråga – och det är en obönhörlig fråga: Vad är det ni skall skära ned på? Gäller det pensionärerna, de sjuka eller barnfamiljerna? Var skall ni få fatt på dessa pengar? Det är ju inte några små justeringar utan tiotals miljarder som det rör sig om.

Detta är intressant även ur en annan, specifik synvinkel.

Förr i världen fanns det trots allt en viss samstämmighet mellan partierna om att man genom politiska åtgärder skulle kunna göra samhället bättre för människorna. Det fanns olika meningar om takten och metoden, men man var ense om att man skulle skapa en bättre skola, bättre sjukvård osv.

Men inom den moderna högern säger man i själva verket att alla politiska åtgärder är av ondo, att man bör överlämna det hela åt marknaden i stället.

Herr Bohmans ungdomar är värst. De skriver t. ex. att åtgärder för att handikappanpassa bostäder innebär att man förtrycker de 95 % som får betala detta, för att orättmätigt gynna en minoritet – detta skulle överlätas åt marknaden i stället, i något slags frihetsresonemang.

Jag upptäcker i den här tidskriften att mot det som någon har kallat för en krämarliberalism börjar de gamla kulturkonservativa reagera. Det är t. ex. Gunnar Heckscher, som säger att det blir ett ont samhälle med Thatchers och Reagans politik, och den riksdagsman som sade att man inte kan sätta myntinkast på en respirator och tillämpa marknadsekonomi på det sättet. Och jag ser att t. o. m. förste vice talmannen har en artikel där hon säger att högern tänker mest på de sämst ställda.

Det börjar plötsligen växa fram en reaktion mot denna vad jag tycker ganska vulgära liberalism, som börjar komma till uttryck bland de konservativa krafterna i världen.

Men ert program står på denna ensidiga, marknadsorienterade grund, där ni som en lösning på alla samhällets problem för fram: Släpp marknaden fri, skär ned de offentliga utgifterna! Men tala då om för människorna vad det är ni skall skära ned på.

Vi kan gräla om det förflutna – den debatten kan vi föra. Vi kan stå och kasta logikens knivar och verklighetens stenar över det dike som tron grävt, som någon har sagt. De motsättningarna finns.

Men vi vill ha besked. När ni ställer dessa väldiga krav på besparingar i samhällsutgifterna, då skall ni kunna ge konkret besked om vad ni menar. Annars saknar ni – allt ordsvall till trots – varje trovärdighet i den politiska debatten.

**Anf. 8 GÖSTA BOHMAN (m) replik:**

Herr talman! Att kasta knivar skall kanske Olof Palme akta sig för i debatten med mig. Jag tror att jag är bättre på det.

Det var faktiskt inte jag som flydde tillbaka till det förflutna. Det var Olof Palme som började med att gå tillbaka till 1976 och tala om vad vi gjorde då, och jag knöt an till vad han sade. Devalveringen har herr Palme nu efteråt accepterat. En devalvering leder till ökad inflation i ett land för att man sedan skall få det bättre. Och vi fick det bättre, vilket vi också räknade med att vi skulle få. Nu får vi i alla fall ett erkännande av Olof Palme, när han säger att visst lever vi över våra tillgångar i Sverige, visst måste vi vara försiktiga med de offentliga utgifterna.

Men vad menas med att vara försiktig? Situationen är ju den att vi ökade de offentliga utgifterna i Sverige under en lång följd av år – jag tror ända sedan andra världskriget – med ungefär reallt 6 % varje år. Det gick väldigt bra, när bruttonationalprodukten ökade ungefär lika mycket. Men när bruttonationalproduktökningen på 1960-talet gick ner till ett par procent och de offentliga utgifterna fortsatte att öka reallt 6 % upp till – i början av 1970-talet – i runda siffror 50 %, då gick det inte längre. Man kommer så småningom till en punkt där de offentliga utgifterna lägger beslag på hela nationalinkomsten – detta vet självfallet också Olof Palme. Det är ju därför som man nu måste

rätta mun efter matsäcken och få ner de branta utvecklingslinjerna till att ligga parallellt med tillväxtlinjerna. Det innebär ingalunda att man skall avskaffa den offentliga sektorn. Vem har sagt det? Det är ingalunda så, utan vad det gäller är att få den offentliga sektorn att fungera bättre. Och det är inte alls givet att den offentliga sektorn förvaltar den enskildes angelägenheter bättre på alla punkter. Ett socialt bättre resultat kan många gånger uppnås genom att besluten läggs mycket närmare den enskilde själv, genom att ansvaret läggs på den enskilde då det gäller barnomsorg, vård av gamla och annat. Men det är inte fråga om pengar, utan det är fråga om socialt ansvar.

En parentes: Skyll gärna på Nils Åsling, sade Olof Palme. Det förstår jag att Olof Palme vill. Det skulle jag kunna göra – även om det innebär att jag gör Olof Palme en tjänst, och det drar jag mig för ibland – om det inte hade varit så, att om någon har gjort det svårare för Nils Åsling att klara den svåra matematiken, så har det varit Olof Palme och hans socialdemokrater, som varje gång det har gällt stöd till krisdrabbade näringar har velat bjuda över. I dessa frågor bör nog Olof Palme vänta med att kasta sten tills han har blivit klar med sitt eget samvete.

Jag har läst förslaget Ny väg, sade Olof Palme, men det finns ingenting där som säger något om hur man skall lösa krisen. Låt mig då bara läsa upp något ur innehållsförteckningen, för den har Olof Palme tydligen inte sett:

Lönsamhet för investeringar. Minskade subventioner. Fri prisbildning. En friare kapitalmarknad. Ett spritt ägande. En fungerande arbetsmarknad. Skogsindustrins råvaruförsörjning. Utbudsstimulanser genom mindre byråkrati. Slå vakt om frihandeln.

Här finns en lång lista med en mängd olika åtgärder. Men Olof Palme frågar: Vad är det ni vill skära ner i besparingshänseende, ni har ju bara ordsvall att komma med? Ja, jag satt ju ett tag i regeringen, och vi lade fram förslag som var utomordentligt impopulära, men som vi gemensamt stod för på den tiden. Det var förslag som Olof Palme gick emot här i riksdagen. Men vi stod för dem, och vi stod fast vid dem därför att de var nödvändiga för Sveriges ekonomi. Olof Palme är välkommen till vår presskonferens på fredag, då han kan läsa innantill i de ytterligare besparingsförslag som vi konkret kommer att redovisa inte bara för Olof Palme utan för hela svenska folket. Vi kommer att godta de allra flesta av de besparingsförslag som regeringen lägger fram, och vi lägger därtill ytterligare besparingsförslag. Vart och ett av dem kommer vi att redovisa konkret och fullständigt.

Olof Palme kanske har tid att vända sig från sina uppvaktande medarbetare och mot mig en stund för att lyssna på vad jag säger. Jag har inte så lång käft att Olof Palme på det här avståndet behöver vända sig ifrån mig. Lyssna! Det kan vara nyttigt, för då kommer Olof Palme kanske inte att ställa felaktiga frågor i fortsättningen.

Det är rent ut sagt nonsens att göra gällande att vi systematiskt skulle vilja skära ner den offentliga sektorn och minska den sociala tryggheten i Sverige, när motsatsen är själva syftet. Om vi är överens om att vi inte kan klara Sveriges ekonomi, om vi inte kan garantera full sysselsättning, trygghet för

våra pensionärer och mycket annat som vi behöver göra gemensamt och solidariskt, då måste kortsiktigt och långsiktigt det helt avgörande målet för en regering, och också för en opposition, vara att hjälpa till och lägga den fasta grund för Sveriges ekonomi som gör att vi kan lösa alla de sociala problem som fortfarande finns i välståndlandet Sverige. Det är ju en nödvändig förutsättning.

Jag påstår än en gång att detta vet Olof Palme. Jag påstår än en gång att han talar mot bättre vetande och i nattmössan, när han vill måla en sådan vrångbild av den ansvarsfulla och ansvarsmedvetna politik som vi har bedrivit under de gångna åren. Jag står för det.

Talmannen anmälde att Olof Palme anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

**Anf. 9 LARS WERNER (vpk):**

Herr talman! Efter denna extra tack- och avskedsföreläsning för Gösta Bohman återgår vi uppenbarligen till talarordningen.

Jag skulle hyckla rätt mycket om jag stod upp här och sade att jag skulle sakna Gösta Bohmans åsikter särskilt mycket i fortsättningen, eftersom jag är så djupt oense med Gösta Bohman. Men jag uppskattar *en* sak, och det är att han på detta frimodiga sätt öppet företräder den råa och egoistiska samhällssyn som moderaterna i verkligheten ger uttryck för. Han har aldrig hymlat med detta, och därför har man vetat var man haft honom. Hur det blir i fortsättningen vet jag inte. Det blir kanske en debatt om hur många träd och hur mycket skog vi har här i landet, eftersom hans efterträdare här har gjort upptäckter på en av sina många och långa resor.

Herr talman! Dagens debatt kommer att handla om de problem och de frågor som vanligt folk oroas över. Den måste handla om sysselsättningen, hyrorna, priserna och den ekonomiska krisen – en kris som slår hårdast mot de svaga i samhället.

Men jag vill börja med att helt kort ta upp en annan fråga, som också den oroar de flesta människor, nämligen den ökade kapprustningen.

I morgon kommer den amerikanske försvarsministern Weinberger till Sverige som inbjuden gäst till regeringen. Denne man, av många kallad för "neutronbombsministern" därför att han hårdare än andra arbetat för detta monstruösa förstörelsevapen – som "bara" dödar människor men skonar industrier, byggnader osv. – skall ha samtal med sina svenska kolleger.

Denne amerikanske minister representerar en regering som dragit i gång en helt ofattbar militär upprustning – och kärnvapenupprustning – med det uttryckliga målet att erövra militär överlägsenhet över alla andra länder på jorden. Det är därför ingen överdrift att säga att det är en krigets och kapprustningens minister som regeringen har inbjudit. Jag tror mig veta att jag talar för en mycket stark folklig opinion när jag begär av den svenska regeringen att den skall framföra starka protester mot den vanvettiga amerikanska upprustningen med neutronbomber och nya kärnvapen. Säg till Weinberger att svenskarna genom ett enigt uttalande i riksdagen för några

månader sedan visade sig vara överens om att de vill inrätta en nordisk kärnvapenfri zon och att de kräver att världens kärnvapen – i öst och i väst – skall börja skrotas!

Herr talman! 127 000 människor är i dag öppet arbetslösa i Sverige. Hälften är ungdomar under 25 år. Sammanlagt står dock över 400 000 personer utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Det är 9 % av arbetskraften. Alla tecken tyder dessutom på att arbetslösheten fortsätter att öka.

Arbetslösheten är på väg att växa oss över huvudet och skapa enorma ekonomiska och sociala problem under 1980-talet, om ingenting långsiktigt och målmedvetet görs för att stoppa arbetslösheten och för att skapa nya jobb.

Regeringens attityd till problemen uttrycktes tydligt av statsministern för några dagar sedan när han sade: "Aldrig har så många varit i arbete."

Det är dess bättre något ganska ovanligt i svensk politik att en ansvarig politiker, kanske omedvetet, uttalar sig så cyniskt och uppenbarligen underskattar tusentals människors berättigade oro. Vi kommer från vårt partis sida under den närmaste veckan i interpellationer region för region att ta upp och tvinga regeringen till en konkret debatt om sysselsättningen och arbetslösheten.

Visserligen säger ni från regeringen av och till att ni är oroade över arbetslösheten, att den är ett slöseri med mänskliga och ekonomiska resurser. Men statsministerns uttalande för några dagar sedan vittnar om att regeringen anser sig "ha råd" att avstå från 400 000 människors arbetsvilja och arbetsinsats.

Regeringen kan inte heller påstå att arbetslösheten kommer som någon överraskning. Redan i januari i år räknade man med en ökning på 60 000 personer. Ett halvår senare räknade man t. o. m. upp siffrorna till 65 000.

Jag menar att sanningen är den att regeringen underskattar de problem som följer med ökad arbetslöshet. Därför blir kampen mot arbetslösheten underordnad andra målsättningar. Man vidtar medvetet en hel mängd åtgärder som man vet kommer att öka arbetslösheten.

I februari lade man fram ett program, det s. k. andra sparpaketet på 3 1/2 miljarder kronor. Man tog ifrån kommunerna 2 miljarder kronor. På en rad områden tvingade man igenom åtgärder som man visste skulle öka arbetslösheten. Attackerna mot t. ex. kommunerna har medfört att var fjärde som förlorade jobbet under den senaste mätperioden var kommunanställd. Jag vill hävda att kommunerna är på väg att bli vår nya stora krisbransch.

Grovt räknat gick 45 000 jobb förlorade genom regeringens två första sparpaket. Ändå kommer man nu med ett tredje på 4 miljarder kronor och senare med ett fjärde på minst 8 miljarder kronor. Att vice statsministern kallar dessa paket för en "krigsförklaring mot arbetslösheten" ändrar inget i sak. Det bevisar på sin höjd att han besväras av att bli ställd till svars för den ökande arbetslösheten.

För en tid sedan begärde arbetsmarknadsstyrelsen två miljarder för att bekämpa arbetslösheten. Arbetsmarknadsministern svarade att "det står

ingen ko på isen". Det är naturligtvis riktigt att detta sällan inträffar mitt i högsommaren – men alla bedömningar visade redan då att arbetslösheten skulle komma att öka.

Flera månader senare, i samband med att regeringens tredje sparpaket presenterades, kom ett besked från regeringen. Den hade då prutat ner arbetsmarknadsstyrelsens krav till 400 milj. kr. Man fick alltså en femtedel av vad man hade begärt. Vad som än kan sägas om detta, inte vittnar det om någon särskilt stor vilja från regeringen att på den vägen angripa arbetslösheten.

AMS möjligheter att hjälpa de arbetslösa är därför märkbart försämrade, och för första gången på många år går nu fler öppet arbetslösa än det antal personer som AMS sysselsätter – 127 000 mot 109 000.

Som alltid är det kvinnorna och ungdomarna som drabbas hårdast av arbetslösheten. Kvinnorna har en mycket stor öppen arbetslöshet. Dessutom har de en utbredd dold arbetslöshet. Samtidigt med detta sveper det också fram en reaktionär våg, där kvinnornas rättigheter och krav på jämställdhet ifrågasätts. Man kräver t. ex. att abortlagen skall rivas upp, ett krav som f. ö. också företrädare för regeringen medverkat till att ge luft under vingarna.

Jag menar att det i dag inte råder något tvivel om regeringens inställning till arbetslöshet. Jag hävdar att man medvetet använder arbetslösheten som ett redskap i sin s. k. krispolitik. Kännetecknande för de borgerliga regeringarna sedan 1976, trots olika partisammansättningar, är att det hela tiden har funnits folkpartistiska arbetsmarknadsministrar som uppenbarligen har väglett av förre folkpartiledaren Bertil Ohlin, som på sin tid förordade en arbetslöshet på 5 %. Detta om något säger en del om den borgerliga synen på arbetslöshet. Att sedan olika företrädare för regeringen i dag visar stor irritation och blir upprörda över att vi gör detta ideologiska arvegods känt för allmänheten är på sitt sätt avslöjande. Det naturliga borde ju vara att man tog avstånd en gång för alla från Bertil Ohlins tankegångar på det här området. Men i stället angriper man oss och vårt parti för att vi tar avstånd från Bertil Ohlins förslag och från regeringens arbetslöshetspolitik.

Företrädare för regeringen säger ofta att man bekämpar arbetslösheten och hänvisar till de s. k. paket man har lagt fram. De berömmar sig själva för att vi i Sverige har "en vid internationell jämförelse låg arbetslöshet" – vad glädje nu det kan vara för dem som går arbetslösa i Sverige i dag.

För en tid sedan sade t. ex. arbetsmarknadsministern: "I Sverige kan vi inte tillåta en sådan politik som förs i England." I England går 12 % arbetslösa. I Sverige står 9 % utanför arbetsmarknaden. Då är frågan: Är det bara 3 % som skiljer oss från Margaret Thatchers England?

Regeringen har också i olika sammanhang sagt sig vilja bekämpa inflationen. Men inflationen fortsätter oavbrutet att öka – och den har god hjälp av de åtgärder som regeringen vidtar. Av förra årets inflation på 14 % var 8 % ett resultat av olika regeringsåtgärder.

Vi menar från vpk:s sida att det är särskilt allvarligt med höjningarna av matpriserna och höjningarna av hyrorna. Maten och hyran är de domine-

rande utgifterna för vanliga människor. Därför är sådana höjningar särskilt kännbara och därför finns det mycket starka skäl att hålla just dem nere. Det har tidigare skett bl. a. med statliga matsubventioner, med räntestöd och lån till de allmännyttiga företagen.

Nu ökar matpriserna och hyreskostnaderna mer än alla andra priser, och det är egentligen också någonting nytt i svensk politik. Även det är ett resultat av den politik som den borgerliga riksdagsmajoriteten och regeringen har tvingat igenom.

Priserna på basmaten har ökat med omkring 20 % och hyrorna med 17 % under det år som har gått. Min fråga till statsministern är: Varför skall man öka matpriserna och hyrorna mer än allt annat? Jag tror att det vore väldigt intressant för många människor att få ett svar på denna fråga.

När vårt parti, sedan flera år tillbaka, föreslagit att momsens på maten skall slopas eller att den skall sänkas har man sagt att det inte är tekniskt möjligt – det går inte. Men det som är tekniskt möjligt i andra länder borde väl rimligen också gå att genomföra här i Sverige? Jag vill därför ställa frågan till statsministern: Vidhåller ni fortfarande att det inte går att sänka matpriserna genom att sänka eller slopa momsens på maten?

Allt fler människor protesterar också mot de höga matpriserna. Det har vi hört av den debatt som förts här tidigare. För en tid sedan genomförde några socialdemokratiska kvinnoorganisationer en budkavle från Gävle till Stockholm. Men jag tror att det är rimligt att i sanningens namn erinra om att när riksdagen i juni i år diskuterade matpriserna, röstade de socialdemokratiska ledamöterna för regeringens höjningar och mot vårt nej till höjningar och fortsatta nedskärningar av matsubventionerna. Min fråga till socialdemokraterna här i dag är denna: Är ni i dag beredda att stödja kravet på en halverad moms på maten för att på det sättet få ner matpriserna?

Samtidigt som vi hävdar att regeringen bär ett tungt ansvar för arbetslösheten och inflationen anser vi att det vore fel att påstå att regeringen är ensam ansvarig för allt elände. President Reagans vanvettiga "krigsekonomi", de multinationella företagens manipulationer, oljepriserna, den svenska storfinsans och hela marknadsekonomin sammanbrott påverkar självfallet på ett negativt sätt vår ekonomi. Men vår huvudkritik är att regeringen ju inte försökt att motverka dessa tendenser, utan i stället "anpassat" sig och vältrat över bördorna på löntagarna och pensionärerna, som ni nu skall klå på ytterligare hundralappar med det s. k. tredje sparpaketet.

Huvudlinjen i regeringens s. k. krispolitik är att Sverige skall exportera sig ut ur krisen. Andra behov får stå tillbaka. Därför pressar ni medvetet ner reallönerna, försämrar den sociala servicen, urholkar de sociala rättigheterna, minskar bostadsbyggandet, sätter kulturen på sparlåga osv. Allt skall satsas på Wallenbergs exportindustri. Det är huvudlinjen. Nu är detta inte någon unik eller speciellt svensk väg ut ur krisen. Alla länder i kris har kommit på samma briljanta idé – att via exportindustrin komma ut ur krisen. Om detta slags krispolitik har Gunnar Sträng, som ju för en stund sedan lovordades av Gösta Bohman, sagt: För att exportera oss i balans skulle

exporten behöva öka med 35-40 miljarder kronor. Den totala exporten ligger i dag på 130 miljarder kronor. Är det någon som tror att denna ökning är möjlig? Det är den naturligtvis inte.

Till saken hör dessutom att regeringen gör en sådan väg ännu mer omöjlig genom att strama åt på den svenska marknaden – på hemmamarknaden. De 20 största företagen i Sverige, som tillhör dem som skulle öka vår export, säljer just på hemmamarknaden hälften av vad de tillverkar. Tar man ifrån löntagarna av deras reallöner, försämrar kommunernas ekonomi och stryper bostadsbyggandet, då undergräver man ju samtidigt exportindustrins möjligheter.

Hade dessa 20 företag haft t. ex. 10 % större marknad i Sverige – genom bl. a. högre köpkraft och större efterfrågan – skulle deras produktionskostnader enligt ekonomerna i Metall sannolikt ha varit minst 5 % lägre, detta bara som en information i den ofta demagogiska debatt som pågår om kostnadsläget och produktionskostnaderna här i Sverige.

Regeringen har ju medvetet dragit ner den inhemska efterfrågan – det är en huvudlinje i regeringens politik. Och eftersom det stora flertalet företag producerar för den svenska marknaden, får t. ex. attackerna mot kommunerna mycket negativa konsekvenser för industrin och sysselsättningen. Kommunerna gör ju årligen uppköp för ca 70 miljarder kronor, därav en hel mängd industrivaror.

Samtidigt står utbyggnaden av barnomsorgen still och minskar med över 40 % fram till 1985. Utbyggnaden av långtidsvården minskar med 25 %. Jag nämner dessa två områden, eftersom vi skall lägga märke till att det här är s. k. prioriterade områden, som enligt regeringen skall undantas från nedskärningar. Men det stämmer inte.

Jag vill därför hävda att påståendena om att den gemensamma sektorn är tärande är grundfalska. Tvärtom är denna sektor viktig, inte bara utifrån de fördelningspolitiska och sociala aspekterna – dem kanske ni bortser från – utan också för den industri som ni säger att ni vill värna om.

Detsamma gäller inte minst för byggindustrin. Åtskilliga industriföretag tillverkar varor som används inom byggbranschen. Och nästan 600 000 människor arbetar inom branschen eller i dess närhet. Var sjunde svensk är beroende av byggandet för sin försörjning. Vill man hålla i gång produktionen och sysselsättningen är det därför angeläget att hålla byggandet på en hög nivå. Men regeringen har genom sin ekonomiska politik tvingat ned byggandet till bottennoteringar. Hur långt ned tänker ni köra byggnadsverksamheten här i landet innan ni vidtar några åtgärder?

Det är möjligt att regeringen svarar – det har blivit ett standardsvar på alla frågor vi ställer – med en hänvisning till det "gigantiska budgetunderskottet". Det får motivera de sänkta reallönerna, de höjda matpriserna, hyreshöjningarna, arbetslösheten, nedskärningar i den gemensamma sektorn, nedskärningar av pensioner och bostadsbidrag, osv.

Visst är budgetunderskottet och underskottet i bytesbalansen allvarliga. Det förnekar vi inte. De måste tas på allvar – också av regeringen. Regeringen talar om 70 miljarder kronor i underskott. I själva verket är det

så – det hävdar vi tillsammans med självständiga ekonomer – att regeringen medvetet laborerar med statistiken och siffrorna. Det är kanske ingen huvudfråga i dag, men vi menar att det är så.

Regeringen har sagt att åtstramningarna skall ta ned underskottet. Men underskottet ökar oavbrutet. Hur hårt man än dragit åt svångremmen fortsätter det att öka. Regeringen borde därför vid det här laget inse att den väg man har slagit in på är rätt misslyckad – att man genom att gå den vägen inte minskar utan i stället ökar budgetunderskottet. Eller hur många miljarder till tror regeringen att man kan ta ifrån löntagarna, ifrån kommunerna, ifrån pensionärerna, ifrån de handikappade för att klara att följa den linje regeringen har valt?

En av budgetminister Wirténs närmaste män – det är naturligtvis en man – har sagt att 30–35 miljarder kronor till måste bort. Han kunde också tala om ungefär var de pengarna skulle tas. De skulle tas från matsubventionerna, man skulle sänka bostadssubventionerna, sänka statens bidrag till kommunerna för barnomsorg och skära ned när det gäller social hemhjälp och annan social verksamhet. Samtidigt avvisade han alla tankar på att öka statens inkomster genom t. ex. skatter. Enda vägen var att skära i den gemensamma sektorn.

Det här är så fantastiska uppgifter att regeringen vid ett sådant tillfälle som i dag är skyldig att ge människorna klara besked. Nu kan naturligtvis andra litet lättsinniga människor – och inte bara lättsinniga utan rätt realistiska – säga: I och för sig är regeringens försäkringar om pensioner och moms ingenting värda. Men ändå vill jag fråga: Är statsministern beredd att ta avstånd från eller verifiera att det här är den linje man tänker följa i fortsättningen när det gäller att klara budgetunderskottet?

Problemet i dag är inte att det saknas pengar för att ordna arbetstillfällen, hålla matpriser och hyror nere. Men dels finns pengarna koncentrerade hos ett litet fåtal rika storfamiljer, dels förekommer de i den alltmer växande spekulatörsökonomi. I stället för att användas till människornas och samhällets bästa, till produktiva investeringar för nya jobb, för att finansiera samhällsnyttig verksamhet som barnomsorg och sjukvård används de i spekulationsaffärer med snabba klipp, som Anders Wall brukar säga.

Detta har regeringen i hög grad medverkat till. Ni har medverkat till det genom att ta ifrån vanligt folk miljarder som ni styrt över till storföretagen, storfamiljerna och de högst avlönade. Ni har medverkat till en gigantisk omfördelning under de här åren i regeringsställning. Preliminära bedömningar visar att företagets vinster nästa år blir i klass med de s. k. övervinsterna under 1974. Samtidigt har ni visat en förbluffande passivitet inför den störtjö av skumraskaffärer och ekonomisk brottslighet som vi numera dagligen kan läsa om i dagspressen. Myndigheterna rycker uppgivet på axlarna och säger: Vi har inte resurser. – Vad tänker ni göra åt detta?

Orsaken till dagens kris är inte i första hand bristen på kapital. Orsaken är att pengarna är fördelade på fel sätt och att de används till fel saker. Den kapitalistiska marknadsekonomi som ni omhuldar fungerar inte längre – den

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

är i dag förvandlad till en kapitalistisk spekulationsekonomi, där allt går ut på att göra snabba klipp, till priset av arbetslöshet och inflation.

Jag har inga förhoppningar om att den nuvarande regeringen eller en annan borgerlig regering skall ta Sverige ut ur krisen. Den förhoppning jag har är att vi skall kunna hindra er att förvärra krisen. För att ta landet ur krisen behövs en ny regering och en helt ny politik. Och även om de borgerliga partierna träter sinsemellan – nu igen – och regeringen talar om att avgå – jag vet inte om man skall kalla det ett hot eller ett löfte; man ser det litet olika på olika håll – får vi nog dras med den fram till valet nästa år. Huvuduppgiften i dag är därför att dra i den ”politiska nödbromsen”, att förhindra att krisen förvärras, att se till att arbetslösheten och inflationen hålls nere. Det är inga särskilt revolutionära krav, men det är den situation vi tvingas leva med det närmaste året.

Först och främst måste varje ytterligare ökning av arbetslösheten stoppas. Som jag sade inledningsvis är 127 000 personer i dag öppet arbetslösa. De kommande sex månaderna bör därför alla permitteringar och avskedanden utan att nya jobb ordnats förbjudas. Särskilt borde det gälla inom de statliga företagen. AMS måste få de 2 miljarder kronor som behövs för att ordna utbildning och sysselsättning för de arbetslösa. Ett ”katastrofprogram” mot arbetslösheten måste dras i gång och särskilda åtgärder vidtas mot kvinnoarbetslösheten!

Inflationen måste stoppas så långt det går. Hyrorna och matpriserna har ökat mer än alla andra priser. I stället för att sänka momsens generellt, som folkpartiet och centern föreslår, borde regeringen införa ett effektivt pris- och hyresstopp och halvera momsens på maten. Använd pengarna till att hålla nere hyrorna, använd dem för att skapa nya jobb. Man måste öka bostadsbyggandet, slopa byggmomsen ett år framåt och inrätta en provisorisk bostads- och byggnadsbank.

De 8 miljarder kronor som ligger ute i obetalda skatter måste drivas in på ett effektivt sätt. Den ekonomiska brottsligheten måste bekämpas. Ge polisen, kronofogde- och skattemyndigheterna eller någon annan myndighet de resurser som behövs för att stoppa det miljardiffel som pågår i dag!

Investeringarna för nya jobb måste öka. Räntan måste sänkas. – Detta skrev jag före riksbankens beslut i dag. Detta beslut om en sänkning av diskontot med 1 % är ett steg i rätt riktning. Men om det skall bli något mer än en förhandlingsinvt till moderaterna för att klara era interna problem, måste man gå vidare på den inslagna vägen och sänka diskontot i varje fall med det som man höjde det med senast, nämligen 2 %. Företag med höga vinster och stora kapitaltillgångar måste tvingas till betydande vinstavsättningar i riksbanken, om de inte investerar i nya jobb. Och om de inte inom tre år kan redovisa investeringsplaner, får staten ta hand om pengarna och skapa nya jobb.

Vi löser inte krisen härigenom, men vi förhindrar att krisen förvärras ytterligare. För att ta landet ur den ekonomiska krisen behövs en ny regering. Men det räcker inte med en ny regering som för en litet bättre eller litet mindre dålig politik. Det behövs en regering som för en helt ny politik, en

radikal arbetarpolitik, där huvudinriktningen är att folkets väl går före storfinansens.

Då frågar naturligtvis många: Vad menar ni med det? Jo, vi menar att storfinansens makt och ägande måste brytas genom att viktiga industrier och banker överförs i samhällets ägo. Löntagarna måste utrustas med demokratiska rättigheter för en självständig facklig kamp och få ökad makt över sina arbetsplatser.

Hur skall väl annars den ekonomiska demokratin kunna förverkligas?

Makten över investeringarna måste övergå till samhället och löntagarna. Fonder måste inrättas för att samla kapital till de nödvändiga investeringarna för nya jobb i industri och gemensam sektor.

Hur skall väl annars rätten till arbete och social trygghet garanteras?

Den kapitalistiska marknadsekonomin, som omhuldas av många i dag, med inflation, ständiga pris- och hyreshöjningar, med utbredd spekulation och stora ekonomiska orättvisor måste ersättas med en demokratiskt planerad produktion och ekonomi.

Hur skall väl annars orättvisorna försvinna och jämlikheten förverkligas?

Demokratin måste fördjupas och omfatta samhällets alla områden. Jämställdheten mellan kvinnor och män måste förverkligas. Barnens och ungdomarnas rättigheter måste garanteras. De utslagna och handikappade måste garanteras full medverkan i allt samhällsarbete. Detta är inte möjligt med en borgerlig ideologi, bara med arbetarrörelsens värderingar. En sådan politik kan inte förverkligas i samarbete med ett eller flera borgerliga partier eller med den svenska storfinansens.

Allt fler människor inser att förutsättningarna för framtiden har förändrats och att det nu behövs en helt ny politik för att möta framtiden. I dag tvingas allt fler människor att slåss för rätten till arbete, som t. ex. sömmerskorna vid Eiser i Sollefteå, mot nedläggningar och flyttlasspolitik i olika tappningar, mot kärnkraft, miljöförstörelse och rovdrift. Viljan till förändringar finns, och det ger hopp om en bättre framtid, om ett bättre 1980-tal.

De borgerliga partierna har insett detta, och framför allt har deras "överparti", Svenska arbetsgivareföreningen, insett detta och inlett sin offensiv. De har utmanat arbetarrörelsen till kamp om landets framtid, och de har sedan 15 år tillbaka bedrivit hätska kampanjer för att försöka skrämja människorna till passivitet.

Det största hotet mot demokratin och människornas framtid är de borgerligas högerpolitik – och därför måste högeroffensiven pressas tillbaka och en vänsteroffensiv inledas för en socialistiskt inriktad politik!

**Anf. 10** Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! De ekonomiska frågorna står i centrum för dagens debatt. Det är naturligt med tanke på att regeringens omfattande ekonomiska åtgärdsprogram skall behandlas av riksdagen de närmaste veckorna. Det blir ett avgörande prov på var de olika partierna står när det gäller viljan att komma till rätta med de ekonomiska problemen.

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

Allmänpolitisk  
debatt

Det grundläggande för vår ekonomiska utveckling är att vi har ett kostnadsläge i Sverige som innebär att vi framgångsrikt kan hävda oss i konkurrensen med andra länder. Det gäller både vår exportindustri och den hemmamarknadsindustri som arbetar i konkurrens med importen.

En devalvering av den svenska kronan var av detta skäl helt nödvändig, och jag noterar med tillfredsställelse att övriga partier ställt sig bakom denna åtgärd. Nedskrivningen av kronan har ju framför allt den fördelen att den gynnar just den del av det svenska näringslivet som arbetar i konkurrens med utlandet.

Det är nu en månad sedan regeringen presenterade det ekonomiska åtgärdsprogrammet och devalveringen genomfördes. Redan nu kan vi konstatera att de första effekterna visar på ett gott resultat.

I radions morgoneko lämnades en redogörelse för en rundringning till ett 20-tal olika exportföretag. Bilden var entydig. Företagens konkurrensförmåga hade påtagligt stärkts. Ett storföretag som SCA, Svenska Cellulosa-aktiebolaget, meddelade att man lyckats ta hem en stororder till följd av devalveringen. Och det finns en rad andra exempel på denna positiva effekt i det svenska näringslivet.

Ett krisföretag som Kockums har i konkurrens med närmare 100 andra tillverkare världen över lyckats ta hem en stororder, som tryggar sysselsättningen vid varvet för flera år framöver. Det är uppenbart att devalveringen, som genomfördes kort innan affären var i hamn, hade en avgörande betydelse för att detta kontrakt kunde slutas.

Sågverksindustrin, som under den senaste tiden haft stora svårigheter, ser också betydligt ljusare på tillvaron efter devalveringen. Sågverks- och trävaruexportörsföreningen räknar med att sågverkens exportinkomster kan öka med 200 milj. kr. innan året är slut, samtidigt som man kan få en volymökning på ungefär 5 %. Det finns exempel på sågverksföretag, där permitteringar av personal återtagits och produktionen satt ny fart efter devalveringen.

Förfrågningar som näringslivets egna organisationer gjort visar att en annan bransch med svårigheter, trähusindustrin, nu fått väsentligt förbättrade försäljningsmöjligheter, bl. a. när det gäller exporten till viktiga länder som USA och Japan.

Inom massaindustrin kan vi konstatera hur ett företag som Holmens bruk nyligen kunnat genomföra en större affär med Kina, som möjliggjorts genom den prisanpassning som devalveringen skapat förutsättningar för. Genom denna affär har man sluppit att ställa av maskiner och friställa personal.

Listan skulle kunna göras betydligt längre. Det har helt enkelt kommit ett nytt "go", ett nytt lyft i det svenska näringslivet, en framtidstro och optimism som vi med alla medel måste ta till vara. Detta beror då inte bara på devalveringen. Det beror på att man räknat med att regeringens åtgärder mot inflationen kommer att genomföras. Det beror slutligen också på de förhoppningar som knyter sig till genomförandet av regeringens ekonomiska paket i övrigt, med ytterligare stimulanser för investeringarna och med

insatser med inriktning på att underlätta för ungdomar att få arbete i näringslivet.

I samband med att regeringen presenterade sitt ekonomiska program förklarade riksbankschefen att den politik som presenterades ökade möjligheterna att sänka räntan i Sverige.

Riksbanksfullmäktiges beslut i dag innebär ett steg i den riktningen. Det svenska ränteläget bestäms i hög grad av den internationella räntenivån, men vi skall naturligtvis inrikta den totala ekonomiska politiken så, att den ger utrymme för en räntesänkning. Det har varit och är regeringens strävan. Regeringens ekonomiska politik har medverkat till att den nu vidtagna räntesänkningen har kunnat genomföras.

Olof Palmes för svensk riksdagstradition mycket ovanliga metod att från denna talarstol föreslå en räntesänkning som ett alternativ till regeringens ekonomiska program var sannerligen, ärade kammarledamöter, inget bidrag i sak till att möjliggöra räntesänkningen.

Om socialdemokraterna i sak vill verka för ytterligare räntesänkningar, bör de medverka till en ekonomisk politik som håller tillbaka inflationen, som minskar underskottet i våra totala affärer med omvärlden och som minskar ökningstakten i våra offentliga utgifter och på så sätt minskar det stora budgetunderskottet. Genom en sådan inriktning av den ekonomiska politiken kan vi få i gång näringslivets investeringar, öka sysselsättningen och trygga det välfärdssamhälle som vi tillsammans har byggt upp.

Herr talman! Jag har här kunnat konstatera att devalveringen av den svenska kronan så här långt har varit lyckosam. Men om devalveringen skall bli framgångsrik också på längre sikt och ge en bestående skjuts framåt för den svenska industrin, då är det nödvändigt med kompletterande åtgärder. Inte minst gäller det åtgärder för att hålla tillbaka inflationen.

Om det blir ny fart på inflationsbrasan, blir verkningarna för svensk ekonomi mycket svåra. En ny kostnadsexplosion för näringslivet kan snabbt äta upp de fördelar devalveringen givit i första omgången. Detta måste undvikas.

Arbetsmarknadens parter slöt i våras ett mot bakgrund av förhållandena ansvarsfullt tvåårsavtal, med måttfulla lönepåslag som skapade förutsättningar för en lägre inflations- och kostnadsutveckling än tidigare. Jag menar att det ansvar arbetsmarknadens parter visade i våras, det måste också vi politiker vara beredda att visa när det gäller att hålla tillbaka inflationen.

Genom att sänka momsens kan vi undvika devalveringens inflationseffekt. Vi kan därmed också hålla borta de olika kompensationskrav som annars skulle sätta ny snurr på pris- och lönekarusellen. Men momssänkningen har också en annan viktig uppgift. Vi kan inte klara en hur hård åtstramning som helst av den privata konsumtionen. Utan momssänkning kommer löntagarna att få en ytterligare försämring av reallönerna. Det blir ofrånkomligen så. Inte minst svensk exportindustri är beroende av en viss grundläggande aktivitet på hemmamarknaden som bas för sin verksamhet.

Socialdemokraterna säger nej till en sänkning av momsens utan att kunna presentera något egentligt alternativ. Det är, tycker jag, ett anmärkningsvärt

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

agerande. Förra året använde socialdemokraterna all sin kraft för att försöka stoppa en höjning av momsen. Nu har det plötsligt blivit högsta grad av vishet att hålla fast vid den nivå för momsen man tidigare så hårt bekämpade.

Under lång tid har socialdemokraterna anklagat regeringen för att bedriva svångremspolitik. Nu vill uppenbarligen socialdemokraterna dra åt svångremmen ytterligare några hål genom att säga nej till sänkt moms. Och de som skall få dra åt svångremmen är i första hand pensionärer, barnfamiljer och lågavlönade. För det är de som mer än andra drabbas av en utebliven sänkt moms.

I sommarens s. k. krisprogram satte socialdemokraterna kampen mot inflationen mycket högt. Nu ställer man sig, genom att säga nej till en sänkning av momsen, medvetet bakom en utveckling som kommer att sätta extra fart på inflationen.

I sommarens krisprogram krävde socialdemokraterna vidare en serie revalveringar, dvs. uppskrivningar av den svenska kronan. Nu har man accepterat raka motsatsen, dvs. devalvering. Om det socialdemokratiska receptet från i somras hade följts, skulle kostnadsläget i dag ha varit ännu högre, svenska företag hade haft ännu svårare att sälja utomlands.

Kanske har vi här också förklaringen till att socialdemokraterna anser sig behöva extra motionstid när det gäller regeringens ekonomiska program. Man har i dagsläget helt enkelt inga alternativ. Olof Palme redovisade visserligen några punkter av det som skulle ingå i socialdemokraternas partimotion – nej till momssänkning och nej till föreslagna besparingar. Men följderna av det blir bara ökade statsutgifter, högre inflation och sämre konkurrenskraft.

Sanningen är också den att även inom LO-kollektivet finns starka röster som pläderar för en momssänkning. I senaste numret av Metallarbetaren säger Metalls utredningschef Jan Olsson att åtgärden att sänka momsen är bra. Låt mig citera direkt ur Metallarbetaren: "Därmed tar vi bort den inflation som devalveringen åstadkommer genom att importpriserna stiger." Det säger Jan Olsson, och han fortsätter:

"Genom den sänkta momsen kan vi hålla nere den svenska inflationen. Sammantaget så leder det här inte till minskad köpkraft för löntagarna. Det blir samma köpkraft som tidigare, men vi stimulerar efterfrågan på svenska varor."

Det visar att bilden är betydligt mer nyanserad än vad man sökt framställa den från socialdemokraternas sida.

Det är ofrånkomligen så att en devalvering höjer den allmänna prisnivån genom att importpriserna stiger. Detta erfar varje konsument. Det finns inget effektivare sätt att generellt motverka detta än att sänka momsen. Den åtgärden får alla dra nytta av, men den är särskilt värdefull för pensionärer, barnfamiljer och lågavlönade.

Då invänder man att vi med tanke på statens finanser, med tanke på budgetunderskottet, inte skulle kunna sänka momsen därför att det minskar statens inkomster. Men, för det första, regeringen föreslår tidigareläggning av sparåtgärder som under alla omständigheter måste genomföras. De

offentliga utgifternas andel av vår totala produktion uppgår till 67 %, och det är ett måste att denna andel minskas. Denna tidigareläggning av sparåtgärderna innebär minskade utgifter för staten.

För det andra kommer regeringens ekonomiska program att öka tillväxten i den svenska ekonomin. Vi kommer att få fler sysselsatta, vi kommer att öka produktionen, att höja BNP. Det finns olika bedömningar om hur mycket den kommer att stiga som ett resultat av regeringens ekonomiska program. Men alla måste medge att för varje procent som BNP stiger, så ökar skatte- och avgiftsinkomsterna med 2,5 miljarder kronor vid oförändrat skattetryck, eftersom skattekvoten ligger strax över 50 %. På detta sätt förstärks budgeten. Men den effekten uteblir om man ändrar inriktningen av regeringens ekonomiska politik.

Herr talman! Det har den senaste veckan av och till spekulerats i massmedia om en regeringskris. Jag vill uppriktigt säga att jag har svårt att förstå det talet. Regeringen befinner sig inte i kris. Regeringen har lagt fram ett ekonomiskt program, som redan har gett klart positiva resultat för det svenska näringslivet och som har skapat positiva förväntningar ute i industrin och näringslivet i övrigt. Däremot kan vi se en opposition som fortfarande famlar efter alternativ till regeringens program.

Men det avgörande för mittenregeringen är att vi kan fortsätta att föra en ekonomisk politik med långsiktig inriktning, för att skapa den stabilitet i den svenska samhälls ekonomin som är nödvändig. En stabil pris- och kostnadsutveckling är då en nödvändig förutsättning för att bevara och utveckla den svenska industrins konkurrenskraft. Om riksdagen skulle ställa sig bakom en politik av helt annan inriktning, där t. ex. kampen mot inflationen inte längre ges denna höga prioritet, då har man också i grunden ändrat förutsättningarna för mittenregeringens ekonomiska politik. Då måste också regeringen ta konsekvenserna av det. Det ligger inget hot eller försök till diktat i detta. Det är bara ett konstaterande av de parlamentariska spelregler vi har i vårt land. Och jag har funnit det naturligt att svara på hur vi ser på detta.

Låt mig då, herr talman, i detta sammanhang konstatera att moderaternas förslag att tidigarelägga marginalskattesänkningen ett år i stället för att sänka momsen inte utgör något realistiskt alternativ. För det första påverkas inte priserna och prisutvecklingen av sänkta marginalskatter, när sänkningen sker utan samband med en lönerörelse. Dessutom är det inte lämpligt att gå in med omfattande marginalskattelättnader i ett läge där arbetsmarknadens parter redan slutit sina avtal. En marginalskattereform förutsätter att en löneanpassning skall ske i nästa avtalsrörelse. I annat fall blir resultatet ett kraftigt tillskott till köpkraften men då bara för de högavlönade. Det i sin tur riskerar att utlösa omfattande kompensationskrav som gör att vi på nytt tappar kontrollen över kostnadsutvecklingen.

Det är möjligt att moderaterna främst vill ha en skattereform för de högavlönade. I så fall skall det sägas klart ut. Men vi vet ju att det hos riksdagens majoritet inte finns förståelse för en sådan åtgärd.

Den skattereform som nu förbereds av centern, folkpartiet och socialdemokraterna har som utgångspunkt att skapa en rimligare skattesituation för

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

ett stort flertal. Marginalskatterna skall sänkas till högst 50 % för huvuddelen av de heltidsarbetande med början 1983. Då börjar också nya avtal att löpa efter förhandlingar. Då blir det möjligt att ta hänsyn till reformen i nästa avtalsrörelse. En större rättvisa skall åstadkommas i avdragssystemet. Med de här åtgärderna skall vi skapa ett skattesystem som stimulerar människor till extra arbetsinsatser. Systemet skall göra det mer lönande för medborgarna att öka den personliga standarden genom sina arbetsinsatser än genom att spekulera i olika former av avdrag. En sådan reform innebär ett viktigt inslag i kampen mot inflationen och inflationsförväntningarna.

Herr talman! Det ekonomiska program mittenregeringen presenterat är ingen isolerad åtgärd. Det är ett led i den omfattande sanering av den svenska ekonomin som vi på olika sätt genomför.

Förra hösten höjdes momsens för att vi skulle få bukt med den då alltför snabba uppgången av den privata konsumtionen, resultatet av ett löneavtal som gick utöver det samhällsekonomiska utrymmet. Vi fick ta strid med socialdemokraterna på den punkten. Men i efterhand ger oss nu alla ekonomiska bedömare rätt när det gäller denna åtgärd. Framför allt lyckades vi snabbt och effektivt komma till rätta med den starka ökning av importen som hotade.

Vi presenterade också förra hösten ett omfattande sparpaket i storleksordningen 6 miljarder för att begränsa ökningstakten när det gäller den offentliga konsumtionen. En rad investeringsstimulanser genomfördes. Den budgetproposition som presenterades i början av januari kännetecknades av hårdare återhållsamhet än någonsin tidigare. I början av året presenterades också den stora energipolitiska propositionen, med en huvudinriktning på att pressa ned det stora oljeberoendet och bättre utnyttja inhemska energikällor.

Sammantaget har dessa åtgärder gett positiva resultat. Det är viktigt att verkligen påpeka detta i debatten, som annars i alltför hög grad präglas av omotiverad svartsyn när det gäller våra möjligheter att vända utvecklingen. Första halvåret 1980 hade vi t. ex. ett underskott i handelsbalansen på 5,7 miljarder. I år har vi lyckats vända detta underskott till ett överskott på 1,4 miljarder för första halvåret. Prognoserna för underskottet i bytesbalansen och för vårt behov av att låna pengar i utlandet har därmed kunnat revideras ned.

Herr talman! När man lyssnar på den politiska debatten här i Sverige får man ibland lätt intrycket av att vi är en isolerad plätt i världen, oberoende av vad som händer i vår omvärld.

Men sanningen är att Sverige har att leva i det klimat som gäller på världsmarknaden. Den positiva standardutveckling vi haft under större delen av efterkrigstiden har till stor del kunnat byggas upp genom ett näringsliv som framgångsrikt har kunnat hävda sig i den internationella konkurrensen. Därmed har vi också skapat oss ett starkt utlandsberoende. Det blir en automatisk följd av en sådan utveckling. Och därför har Sverige drabbats av den ekonomiska kris som skakat om hela västvärlden och som kännetecknas

av kraftigt stigande oljepriser, av en växande inflation, av en fortgående strukturomvandling, av lågkonjunktur och av ökad arbetslöshet.

I internationell jämförelse har Sverige i flera avseenden klarat sig väl. Det gäller framför allt sysselsättningen. Även om arbetslösheten är hög i Sverige, är den låg i internationell jämförelse. Arbetslösheten i övriga västländer, Norge undantaget, ligger flera gånger så högt som i Sverige. Vi har fortfarande en lägre procentuell arbetslöshet än under den betydligt lindrigare lågkonjunkturen i början på 1970-talet. Det är sanningen. En annan sanning är att vi aldrig har haft så många människor i sysselsättning som i år. Det är viktigt att dessa rena fakta kommer fram. Men det får inte tas som ett uttryck för att jag eller någon annan i regeringen är nöjd med den höga arbetslöshet vi har. Vi skall, liksom vi har gjort tills nu, fortsätta kampen mot arbetslösheten. Att vi i jämförelse med andra länder hittills varit framgångsrika bevisas av de fakta som jag här redovisat.

Det finns länder ute i Europa som prövat att medvetet höja arbetslösheten för att den vägen försöka lösa sina ekonomiska problem. Det har visat sig vara en medicin som bara förvärrat det onda. Från regeringens sida avvisar vi den typen av lösningar. Det finns inget så förödande och så påfrestande för en enskild människa som att behöva gå arbetslös. Att hålla sysselsättningen uppe är också i fortsättningen en huvuduppgift för regeringen.

Det finns skäl att påminna om att de beräkningar som utförts av t. ex. Industriförbundet pekar på en möjlig sysselsättningseffekt av regeringens åtgärdsprogram på mellan 30 000 och 40 000 jobb. Långsiktigt bör effekten kunna bli ännu större, om programmet kan genomföras konsekvent. För rena arbetsmarknadsåtgärder har regeringen redan i våras anvisat 1,5 miljarder, och vi lägger nu inför vintern på ytterligare 600 miljoner. Det rör sig alltså om en satsning på över 2 miljarder kronor. Dessa pengar står till arbetsmarknadsverkets förfogande under hösten och vintern.

Ungdomsarbetslösheten är det kanske svåraste problemet. Låt mig här särskilt peka på två insatser från regeringens sida för att underlätta för ungdomen att få arbete. I våras infördes ett särskilt anställningsbidrag för de företag som är beredda att anställa ny arbetskraft. Nu föreslår vi införandet av möjligheter till sex månaders provanställning. Det är en viktig chans för de ungdomar som annars skulle tvingas gå och stämpla, att i stället få komma in i näringslivet och få en meningsfull arbetsuppgift.

Har vi hittills i internationell jämförelse klarat sysselsättningen bra, har det gått sämre i ett annat avseende. Det gäller industriinvesteringarna. Här ligger vi fortfarande under genomsnittet för OECD-länderna. Detta är allvarligt. En fortsatt låg nivå på investeringarna urholkar på sikt slagkraften i den svenska industrin, gör att vi inte förmår utnyttja kommande högkonjunkturer på grund av kapacitetsbrist och äventyrar sysselsättningen. Det är därför det är så viktigt att sparandet inte görs till ett självändamål, att vi tror att vi bara genom att strama åt kan lösa de ekonomiska problemen.

Men det gäller också att skapa rimliga förutsättningar för de investeringar vi behöver. En rimlig vinstnivå i företagen måste accepteras av alla parter.

Och det är angeläget att man inte genom hot om fondsocialisering av företagen motarbetar de investeringar som är så nödvändiga för vår framtid.

Vi kommer att behöva en stark återhållsamhet också i fortsättningen, både när det gäller statens och kommunernas konsumtion och i fråga om den privata konsumtionen. Det är glädjande att det visat sig möjligt för kommunerna att nu begränsa sin tillväxt till 1 % i enlighet med den målsättning regeringen angivit.

Men enbart åtstramning räcker inte. Vi måste både arbeta och spara oss ur krisen. De resurser som frigörs från den offentliga sektorn måste aktivt kunna utnyttjas för att bygga ut vår industriapparat.

Det åtgärdsprogram riksdagen nu skall ta ställning till har just denna offensiva inriktning. Samtidigt som vi aktivt verkar för att hålla tillbaka inflation och kostnader måste näringslivet få den avgörande skjuts framåt som behövs för att varaktigt vända utvecklingen. Vi har i de politiska partierna ett gemensamt ansvar för att detta skall bli möjligt. Möjligheten att ta oss ur de ekonomiska svårigheterna får inte stupa på partiets oförmåga att ta gemensamt ansvar för nationens bästa.

Olof Palme tog upp några punkter. Jag skall bemöta en nu och får sedermera återkomma i replikskiftet. Det gällde pensionärerna. Olof Palme använde den taktik som man från socialdemokratisk sida har använt alltsedan valrörelsen 1976. Ni har försökt ge pensionärerna intryck av att alla möjliga ohyggligheter kommer att inträffa, om det är andra än socialdemokrater som har ansvaret. Och Olof Palme hade nu utifrån alldeles speciella förutsättningar gjort ett räkneexempel som visade vilka effekterna skulle bli 1982. Vänta litet! Det är mitt råd till Olof Palme. Vänta litet med dessa spekulationer, och låt mig lägga några fakta på bordet.

Vi kan ta en ensamstående pensionär med pensionstillskott. Vederbörande hade 12 000 kr. när ni lämnade regeringen. Nu har denna pensionär 23 400 kr. Det är reellt en ökning på 16 %. En ATP-pensionär med ett basbelopp hade då 19 800 kr. Vederbörande har nu 33 000 kr. Det innebär såvitt jag förstår i stort sett oförändrad real köpkraft. En ATP-pensionär med 2,5 basbelopp hade då 35 100 kr. och har nu 58 500 kr. Detta är sanningen! Och helt i enlighet med löftena i valrörelsen 1976, löften som upprepades 1979, har de sämst ställda pensionärerna fått en klart förbättrad ekonomisk situation – och detta när andra inte har fått det. Detta kan vi konstatera.

Stödet till de handikappade var 6 miljarder när ni lämnade regeringen. Nu är det 14 miljarder. Det har således skett en ökning med 8 miljarder, eller med 133 %. Det statliga stödet till barnomsorgen var i runda tal 4,5 miljarder när ni lämnade regeringen. Nu är det styvt 12 miljarder. Det innebär en ökning med 7,5 miljarder eller 166 %.

Jag vill återigen ge ett råd till Olof Palme: Bygg inte upp sådana där påståenden och skräm pensionärerna! Titta litet på den faktiska utvecklingen! Pensionärerna har ju själva kunnat se att de – i synnerhet de sämst ställda pensionärerna – har haft en positiv utveckling.

Herr talman! Det svenska välstånd som byggts upp genom åren har i hög

grad vilat på den sociala marknadsekonomi vi har i Sverige. Vi har respekterat det privata ägandet och haft en tro på vad det enskilda initiativet kan uträtta. Men det är inte fråga om en ohämmad eller otyglad marknadsekonomi, Olof Palme. Det har satts gränser av sociala skäl och av miljömässiga skäl.

Socialdemokraternas förslag om kollektiva löntagarfonder innebär att principerna för den svenska typen av marknadsekonomi successivt kommer att sättas ur spel. Den privata äganderätten kommer att gröpas ur. Ju framgångsrikare ett företag är, desto snabbare kommer det att tas över av ett kollektivt fondsystem, där de enskilda medborgarna inte kommer att tillerkännas rätten att förfoga över sin andel i produktionskapitalet.

Vad detta förslag ytterst gäller är vilket ekonomiskt system vi skall ha i Sverige i framtiden, om vi skall öppna slussarna för en socialistisk utveckling och ett samhälle med planekonomi eller om vi skall slå vakt om en socialt präglad marknadsekonomi och ett decentraliserat näringsliv. Det är vad det är fråga om.

Den svenska modellen har hittills byggt på en avvägning mellan löntagar- och arbetsgivarintressen och på att dessa intresseorganisationer varit med och tagit ett gemensamt ansvar för samhällsekonomin. Nu hotar på sikt en ordning där arbetsgivare och arbetstagare så småningom blir samma organisation. Det gagnar varken de anställda eller skötseln av företagen.

Olof Palme tog exemplet att man äger bil, båt, stuga o. d. Men det finns ju de som äger bussar eller t. o. m. flygplan. Jag tycker alltså inte att exemplet var särskilt lyckat.

Låt mig ställa några konkreta frågor. Ni har från socialdemokraternas sida, precis som vi från centern, genom decennier tagit en aktiv del i uppbyggandet av den svenska kooperationen. De kooperativa företagen har varit och är ett viktigt och betydelsefullt alternativ till de privata företagen. Kooperationen bygger på att varje medlem har en individuellt ägd andel i produktionskapitalet, en andel som han eller hon själv personligen äger. Detta andelskapital är ett riskkapital, och det har aldrig varit fråga om annat än att det skall vara personligt ägt av medlemmen.

Om ni nu vill öka det riskvilliga kapitalet, varför byter ni princip? Varför skall det vara kollektivt ägt? Sanningen är väl att ni vill genomföra socialismen – att omvandla produktionskapitalet till att vara kollektivt ägt.

Det är angeläget, Olof Palme, att vi får svar på dessa frågor.

Från centerns sida avvisar vi olika fondsocialistiska experiment. Vi ser framtidsvägen vara att – inom ramen för den marknadsekonomi som vi har – stimulera människor till ansvarstagande och till satsningar på framtiden. Vi måste uppmuntra människors vilja att, enskilt eller i samverkan, satsa av sig själva på en idé, en produkt, ett jobb, ett företag. Detta är att verkligen ge en konkret innebörd åt målsättningen att vi skall arbeta oss ur krisen!

Vi måste stimulera till en positiv utveckling av de mindre företagen. Det är den vägen vi kan få fram det nytänkande som behövs inom näringslivet, motverka monopolbildning och koncentration, skapa en långsiktig stabilitet i

sysselsättningen och verkliga förutsättningar för en regional balans i hela landet. Det är de mindre företagen som är motorn i de regionalpolitiska satsningarna.

Herr talman! I detta vaktsläende kring en social marknadsekonomi och en decentraliserad näringsstruktur kommer centern inte att tveka. Och här ligger, som jag ser det, en gemensam arbetsuppgift för samtliga de icke-socialistiska partierna, inom och utom regeringen.

**Anf. 11 OLOF PALME (s) replik:**

Herr talman! Det pinsamma med Thorbjörn Fälldin är att han har så svårt att hålla sig till sanningen, och det förpestar stundom den politiska debatten.

Han sade t. ex. att vi socialdemokrater har krävt extra motionstid för det här ekonomiska paketet. Det är ren lögn. Vi har krävt att den vanliga spelregeln, den vanliga motionstiden, skall gälla. Varför står Thorbjörn Fälldin då och talar osanning och påstår att vi har krävt några speciella förmåner? Det är ovärdigt landets statsminister.

Det är egentligen på samma sätt när han säger att vi i vårt krisprogram har krävt en serie revalveringar. Vi har sagt att om man får bukt med kostnadsutvecklingen kan man skapa förutsättningar för revalveringar, som i sin tur sänker inflationstakten. Men det är något helt annat. Det är helt enkelt inte sant att vi har framställt något sådant krav.

Det tredje – som för all del är av en annan karaktär – är när Thorbjörn Fälldin säger att alla ekonomiska bedömare är överens om att momshöjningen i fjol var riktig. Jag har inte träffat någon sådan. Det skulle möjligen vara sådana som den kommande ministern i OECD. Men de allra flesta bedömare menar ju att genomförandet av den åtstramningen i en nedåtgående konjunktur ledde till ökad arbetslöshet och till ett större budgetunderskott än det annars hade blivit. Det är åtminstone vår uppfattning. Jag tror att de flesta ekonomer tycker likadant. Men all right! Det är en bedömningsfråga, det är inte samma direkta osanning.

När det sedan gäller pensionärerna, är det så att för en ensam pensionär har pensionen ökat sedan oktober 1976 med 11 470 kr. eller 94 %. Av detta är 83 % höjningar genom indexuppräknningar, dvs. genom de regler som man nu på ett upprörande sätt försämrar. Dessa höjningar visar ju hur viktig denna garanti är för pensionärerna, inte minst i en inflationsekonomi av det slag som regeringen bedriver. Utöver genom indexhöjningar har pensionerna ökat med 17 % som följd av det program för standardhöjningar som socialdemokratin genomförde 1969 och 1974 om pensionstillskotten och där den sista höjningen inträffade den 1 juli i år. Ingen av de hittills fyra borgerliga regeringarna har sedan 1976 genomfört ett enda beslut om att höja pensionerna. Det enda som landets pensionärer har sett av borgerlig politik i den meningen är indragningar och försämringar.

Man talar nu om ett nytt pensionstillskott. Men pensionstillskotten har aldrig varit avsedda att användas som ett medel mot inflation. Avsikten har

varit att de skall medföra en standardförbättring, utöver den som blir följden av indexhöjningar, för dem som har låg ATP eller ingen ATP alls.

Vad vi diskuterar är ju det som står i regeringsdeklarationen 1979: De löften som har givits till pensionärerna i fråga om värdesäkring av folkpensionen skall hållas. Detsamma återfinns i centerns valprogram och i brev från Thorbjörn Fälldin till enskilda medborgare som vi har citerat: Vi kommer att slå vakt om värdesäkringen. Den urholkar ni nu bit för bit. Det leder till att det blir tunnare i plånboken för pensionärerna än om man hade hållit sina löften. Det är sant. Och mitt exempel är relevant. Jag läste i tidningen i dag att man t. o. m. i budgetdepartementet säger att pensionärerna får en försämring med 1 000 kr. Då skall man inte påstå att pensionärerna får väldiga förbättringar. Om ni skall försämrå för pensionärerna, så tala om det för dem! Det är de värda.

Nå, det väsentliga som jag ville ta upp var inte detta.

Ni har mött ett starkt motstånd när det gäller momssänkningen. Det kommer från moderaterna, socialdemokraterna och era egna organisationer. T. ex. Erik Jonsson i Lantbrukarnas riksförbund går klart emot en momssänkning. Detta beror helt enkelt på att man efter en devalvering måste försöka hålla stramhet i ekonomin. Det innebär ju, vilket nu klarläggs i finansutskottet, att ert förslag medför en klar försämring av budgetbalansen. Ni försvagar alltså finanspolitiken efter en devalvering. 1977 års devalvering var misslyckad – det vet vi nu, eftersom ni devalverade en gång till – därför att ni inte förmådde föra en konsekvent ekonomisk politik. Nu börjar ni med att försvaga finanspolitiken. I dag sänkte man – glädjande nog – räntan. Det betyder en lättnad i kreditpolitiken.

Efter det som skedde i dag på morgonen är min fråga: Är regeringen beredd att dra tillbaka förslaget om en momssänkning? Vill ni ta ert förnuft till fånga och säga att även om vi är stora i orden, så har vi icke en sådan ställning i riksdagen att vi själva kan genomföra en momssänkning? Dessutom har det förekommit en så kraftig kritik på rent ekonomiska grunder att det finns skäl att dra tillbaka förslaget om en momssänkning och försöka skapa underlag för en mera förnuftig ekonomisk politik.

**Anf. 12 GÖSTA BOHMAN (m) replik:**

Herr talman! Låt mig bara rätta till ett par saker i statsministerns inlägg. Han beskrev allt gott som devalveringen medför. Jag skall ingalunda förneka att den medför mycket gott och att den i det här läget var nödvändig. Men man skall ha klart för sig att en devalvering inte kan betecknas som någon offensiv åtgärd. En devalvering är någonting som en ekonomisk politik måste försöka undvika att råka ut för. En devalvering är alltid följden av icke avsedda effekter av den ekonomiska politiken. Så var det 1976 och 1977. Då blev devalveringen nödvändig till följd av den kostnadsutveckling som hade skett åren dessförinnan.

Statsministern beskriver momssänkningen som ett naturligt inslag i devalveringen. Detta är inte riktigt. Det är ett högst onaturligt inslag i en devalveringspolitik. Vi vet alla att det finns relativt få exempel på att

devalveringar över huvud taget har lyckats. Men det finns, så vitt jag vet, inte något enda exempel i historien på att man genomfört en devalvering i samband med en omläggning av politiken i expansiv riktning, och det är ju detta det är frågan om nu. Det är fel att försvaga statsbudgeten i samband med en devalvering. Ett ökat budgetunderskott står i motsatsförhållande till strävandena att förbättra bytesbalansen. Sänkt moms, som leder till ökat budgetunderskott, står alltså i ett klart motsatsförhållande till strävandena att få ned inflationen. Inflationen minskar ju inte till följd av sänkt moms. Det enda som sker är att en av de indexserier som mäter inflationen manipuleras.

Vi moderater prioriterar marginalskatteåtgärder, eftersom marginalskatterna – världens högsta – är Sveriges mest centrala och betydelsefulla problem i dagsläget. Jag utgår från att regeringen vet det. Sänkt moms löser ingalunda detta centrala problem.

När nu regeringen inte gör någonting alls åt marginalskatterna, så är detta inte resultatet av en övertänkt ekonomisk strategi. 1982 skulle alltså bli det enda året då en borgerlig regering inte gör någonting åt marginalskatterna. Skälet till detta är ju att man sitter i ömtåliga förhandlingar med socialdemokraterna.

Får jag sedan säga till statsministern att det väl var en onödig klackspark – och en inte särskilt fin klackspark – som statsministern gav i sitt inlägg när han sade att det är möjligt att moderaterna främst vill ha en skattereform för de högvärlönade. Thorbjörn Fälldin vet att det förslag till marginalskattesänkningar som vi lagt fram exakt överensstämmer med det förslag som Thorbjörn Fälldin och Ola Ullsten talade varmt för i slutet av februari i år. I så fall var ni också inne på att sänka skatten för de högvärlönade.

Sedan menar Thorbjörn Fälldin uppenbarligen att de skatteöverläggningar med socialdemokraterna som pågår är väldigt bra. Jag tror inte att vi kommer att finna det som så småningom kommer ut av dessa hemliga överläggningar vara något särskilt bra. Men hur dåligt och vådligt det kommer att vara får vi bedöma när vi ser förslaget. Men redan osäkerheten på grund av de uttalanden som gjorts om hur beskattningen skall se ut har skapat väldigt svåra problem.

Vi har i dag något som skulle kunna betecknas som en krissituation på villamarknaden. Det kan ingen sväva i okunnighet om. Människor som har måst flytta – det finns faktiskt människor som måste flytta – har inte kunnat få ut priser som motsvarar inköpskostnaderna för exempelvis ett nybyggt hus som köptes för två eller tre år sedan. Tusentals människor har i dag drabbats av kapitalförluster på 10 000-tals eller upp till 100 000-tals kronor. Jag tror inte att det förekommit sedan Karl XI:s reduktion att statsmakterna med öppna ögon accepterat en sådan här utveckling.

Detta har också, som jag påminde om i mitt anförande, skapat problem på byggnadsmarknaden. Småhusbyggandet rasar som en direkt följd av dessa överläggningar. En rad företag, ofta i de skogslän som statsministern särskilt varmt brukar tala för, som tillverkar hela småhus eller inredningsdetaljer till småhus har drabbats av utomordentliga svårigheter eller har redan gått

omkull. Inte heller detta kan regeringen sväva i okunnighet om. På Gotland har ett företag, som byggt semesterlägenheter, i dagarna gått i konkurs, därför att dess lägenheter inte går att sälja till följd av osäkerheten. Jag slår inte vakt om den typen av bebyggelse – det vill jag gärna säga – men jag gissar att den kommun som det är fråga om och som förorsakats miljonförluster inte är särskilt tillfredsställd med vad som hänt.

Vi vet också att riksbankschefen i en artikel i Dagens Nyheter räknat med en ytterligare nedgång på bostads- och byggnadsmarknaden till följd av denna skatteomläggning.

Jag tycker att handläggningen av skattefrågan visar att så här får det inte gå till. Till råga på eländet tycks nu allt tyda på att det hela skall finansieras med en proms, dvs. med ytterligare bördor på den produktion som vi borde satsa allt vad vi kan på för att klara våra balansproblem. Det är absurt att man i ett läge då en devalvering just har genomförts skall behöva räkna med ett högre kostnadsläge till följd av en s. k. proms.

**Anf. 13 LARS WERNER (vpk) replik:**

Herr talman! Statsministern upprepar regeringens gamla paradargument att vi vid en internationell jämförelse har en låg arbetslöshet. Jag ställer fortfarande frågan: Vad hjälper det de hundratusentals arbetslösa vi har att det finns miljoner arbetslösa runt om i världen? Det är ett dåligt argument, Thorbjörn Fälldin.

Thorbjörn Fälldin säger ofta att vi måste arbeta oss ut ur krisen. Men just därför borde det faktum att 400 000 människor, dvs. ungefär var tionde i arbetskraften, står utanför den ordinarie arbetsmarknaden vara ett erkännande av ett katastrofalt misslyckande även för den här regeringen. Vi borde kunna vara överens om, även om vi inte använder samma ord, att detta inte är någon väg ut ur krisen. Denna enbart förvärras genom den politik som förs i dag.

Min fråga är: Vad tänker ni göra åt arbetslösheten?

Jag skall ta ett exempel, som Gösta Bohman snuddade vid när han månade om småhusbyggandet. Exemplet kommer från ett fack som jag kan litet grand. Det gäller byggnadsindustrin. Under tiden januari–september 1980 betalade man ut från Byggnads arbetslöshetskassa 141 milj. kr. för 737 000 dagar. För samma tid i år har man betalat ut nära 230 milj. kr. för 1,2 miljoner arbetsdagar. Bara under augusti och september i år har arbetslösheten ökat med 150 %.

Vad tänker ni göra åt det här? Hur länge tänker ni acceptera att ni kör sysselsättningen inom byggnadsindustrin i botten, innan ni gör någonting konkret? Ni kan inte komma ut till byggnadsarbetarna i landet och säga att man i andra länder har en mycket större arbetslöshet.

Sedan hänvisar statsministern till de ekonomiska paketen. Det är möjligt att dessa kommer att medföra en viss sysselsättningsökning. Men vi vet väldigt litet om det. Thorbjörn Fälldin säger att det möjligen kommer att innebära 30 000 à 40 000 fler arbetstillfällen. Men det vet vi inte ännu.

Under vintern kommer i vart fall arbetslösheten att öka, och särskilt

kommer ungdomen och kvinnorna att drabbas. Vad tänker ni göra åt det? Ni kan inte bara säga: Vi tror att det kommer att bli 30 000 eller 40 000 fler arbetstillfällen, vi skall införa anställningsbidrag och provtjänstgöring för de unga människorna. Visst kan vi diskutera om detta är bra åtgärder eller inte, men förutsättningen för dem är ju att det finns arbetstillfällen där man kan få provtjänstgöring eller anställningsbidrag.

Särskilt besvärlig är ju situationen i Norrbotten, i de övriga Norrlandslänen, i skogslänen och i södra Sverige. Vad vill ni säga till människorna där? Den flyttlasspolitik som centern så hårt bekämpade när ni var i oppositionsställning har ju blivit ledstjärnan för regeringens politik i dag. Jag vet inte om ni stöder den uppfattning som ledarskribenten i Dagens Nyheter hade när han gav er en hjälpande hand och föreslog att Norrbotten skulle avfolkas i ordnade former. Vad innebär det? Innebär det att frågan om sysselsättningen i Norrbotten skall flyttas över från arbetsmarknadsdepartementet till kommunikationsdepartementet – att tågen från Norrbotten skall gå på bestämda tider i fortsättningen?

Jag tycker att det är rätt anmärkningsvärt att man för fram sådana här förslag, men samtidigt visar det på den förskjutning åt höger som hela tiden ägt rum under de gångna fem åren. Och det visar framför allt regeringens koloniala inställning till Norrbotten och till skogslänen.

I dag sitter ändå en massa människor framför TV-n, från norr till söder, och följer den här debatten. Jag tror att de är rätt intresserade av att få konkreta besked om vad som kommer att hända.

Jag frågade tidigare: Är ni beredda att medverka till att permitteringar och avskedanden förbjuds under vintern för att stoppa en ytterligare ökning av arbetslösheten? Är ni beredda att dra i gång ett katastrofprogram mot den oroande och höga ungdomsarbetslösheten? Vad tänker ni göra för att ordna jobb åt kvinnorna?

Jag ställde dessutom en fråga till. Den gällde momsens. Denna spelar ju en viss roll i överläggningarna mellan partierna, både inom och utom regeringen. Är ni beredda att sänka momsens på maten i stället för att genomföra en generell momssänkning? Vore det inte bättre att använda de pengar ni vill använda för en generell momssänkning till att hålla nere matpriserna och hyrorna? Vore det inte bättre att använda de miljarder som en generell momssänkning skulle kosta till att skapa flera jobb i olika delar av landet?

**Anf. 14** Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Herr talman! Allra först vänder jag mig till Olof Palme. Det var en mycket olycklig formulering, det som jag sade om extra motionstid. Ni hävdade att ni skulle ha den ordinarie motionstiden. Jag ber om ursäkt för att jag uttryckte mig som om ni var på jakt efter att få någon jämfört med riksdagsordningens regler utökad motionstid.

Det som gjorde att jag kom att formulera mig så här var, som jag framhöll förra gången, att huvudpunkterna i vårt förslag har varit kända i ungefär en månad i dag. Det var därför jag tyckte det var rimligt att riksdagen

accepterade en förkortad motionstid den här gången liksom så många gånger eljest. I sakfrågan har Olof Palme alldeles rätt – det var ordinarie motionstid ni slogs för och icke någon förlängd eller extra motionstid.

Olof Palme hänvisar till regeringsprogrammet och läser upp några uttalanden från centerns valprogram och uttalanden som jag har gjort, och han återkommer till värdesäkring av folkpensionen. Han har alldeles rätt. Men titta på den redovisning som vi har gjort! När det gäller folkpensionärerna, de sämst ställda pensionärerna, är det icke bara fråga om en värdesäkring, Olof Palme. Det är mera än en värdesäkring. Folkpensionärerna har fått ett realltillskott till sin köpkraft, jämfört med den köpkraft de hade när socialdemokraterna lämnade regeringen.

Även om jag i några socialdemokratiska tidningar har sett påståendet att jag och centern skulle ha svikit vallöftena i det här avseendet trodde jag att Olof Palme skulle hålla sig för god för att delta i detta. Sanningen är ju att dessa pensionärer har fått ökad köpkraft, och det är alltså mer än en värdesäkring.

Sedan är det alldeles rätt att jag har gett uttryck för uppfattningen att det är rimligt att de bäst ställda pensionärerna får vara med och dra sitt strå till stacken när vi skall förbättra ekonomin. Det är en uppfattning som jag har, och jag tror också att den är ganska spridd. Jag tror att det bland pensionärerna själva känns så, att de som genom olika omständigheter har höga pensioner visst kan vara med och dra sitt strå till stacken när vi och de vet att de yrkesaktiva, löntagarna, har måst vidkännas en sänkning av reallönen.

Jag vet att ni odlar era kontakter på partiplanet över de nordiska gränserna. Tala med det för pensionerna ansvariga socialdemokratiska statsrådet i Danmark. Hon har också kommit till samma slutsats, dvs. att man måste göra en omfördelning inom pensionärskollektivet.

Återigen om finansutskottet och de diskussioner som pågår där: För det första är finansutskottet inte klart med sina slutsatser om beräkningsmetoderna – det är viktigt att komma ihåg. För det andra är det ju, Olof Palme, tradition här i Sveriges riksdag att regeringen två gånger om året – dvs. i samband med budgetpropositionen och den reviderade finansplanen – gör dessa bedömningar och redovisar de uppgifter som Olof Palme nu frågar efter. Beklagligtvis är det inte heller då möjligt att göra helt säkra prognoser. Riksdagen fattar beslut, men det händer saker i omvärlden som ändrar förhållandena.

Finansutskottet är alltså inte klart med sina bedömningar. Gör därför inte något större nummer av detta.

Låt mig också säga: Enbart räntesänkningen i dag på morgonen gör på ett helt år 2 miljarder i budgetförbättring.

Sedan gällde det om vi skulle återta vårt momsförslag därför att räntan sänkts. Men det finns ju – hur man än räknar – ingen absolut och total utbyttbarhet härvidlag. Jag kan se att räntesänkningen ger sina tillskott till efterfrågan – men alls icke så stora tillskott som momssänkningen ger. Man kan inte hävda att räntesänkningen på samma generella sätt ger det utbyte för

löntagare, pensionärer, barnfamiljer osv. som momssänkningen ger. Men visst kan vi studera den totala effekten av de här två åtgärderna. Det viktiga för oss är att huvudinriktningen finns kvar i den ekonomiska politiken.

Men jag har en fråga, Olof Palme: Hur är det med er ändrade inställning? Vad har det varit för fel inom Kooperationen att den enskilde själv har ägt sitt riskkapital? Vidhåller Olof Palme beskrivningen i den nya riskkapitalfrågan att om det blir ett enskilt ägande så skulle vi få jaga människor – LO-medlemmar och andra – i Costa Rica och på andra platser, att de skulle omvandla detta sitt sparande till guldjetonger, diamanter o. d. och inte känna ansvar för att ställa det till näringslivets och samhällets förfogande? Jag tycker, Olof Palme, att det är en ganska gränslös beskyllning.

Men tillbaka till huvudfrågan: Vad är det som gör att ni byter position? Är det inte just för att ni vill införa socialismen?

Till Gösta Bohman: Jag framhöll också hur viktigt det var att vi försöker behålla värdet av devalveringen. Till det viktiga hör då att vi inte släpper fram inflationen. Vi skall klara inflationen i år, men vi skall också klara den nästa år. Det är hela poängen med den här uppläggningsfrågan. Men frågan är: Hur skall vi klara den totala efterfrågan? Löntagarna har ett minus på 4 % i år och ett minus med ytterligare 2 % nästa år. Vårt grepp är att vi för att möjliggöra momssänkningen tidigarelägger och sparar på de offentliga utgifterna, och vi får då den positiva budgeteffekt som behövs just för att kunna ställa medel till privatsektorns förfogande. Då får löntagarna, pensionärerna och barnfamiljerna en kompensation för prisstegringen. Men totalt kräver devalveringen sin tribut i ekonomin. Det är inget tvivel om annat.

Det talades om klacksparkar. Får jag i all stillsamhet säga till Gösta Bohman, att när det gäller att dela ut klacksparkar i politiska sammanhang, tänker jag inte försöka tävla med honom. Jag gjorde helt enkelt ett konstaterande, och jag påminner om hur det var när vi i februari gick ut tillsammans med det här beskedet. Det var ändå så, Gösta Bohman, att vi från alla tre partiers sida sade att det inte skulle vara en ensidig marginalskatteåtgärd. Det krävdes en löneanpassning, och var inte en sådan möjlig, så fick man försöka finna någon form för att neutralisera den köpkraftsökning som alltid blir följd, om man sänker marginalskatterna radikalt. Det är troheten mot denna deklaration som gör att vi agerar som vi gör. Och de effekter på villaägandet som Gösta Bohman talar om kom faktiskt innan socialdemokrater, folkpartister och vi började diskutera skatter.

Jag har ännu något kvar av min talartid, och jag vill svara Lars Werner, som frågade: Vad hjälper det att siffrorna är bättre här än utomlands? Nej, det hjälper inte. Men man kan inte heller, som Lars Werner gör, låtsas som om vi kunde föra en alldeles självständig ekonomisk politik i Sverige. Lars Werner glömmer ju bort att vi har att operera i det internationella klimat som råder. Gör vi inte det, Lars Werner, då slår snart industri efter industri ihop på grund av att man inte kan sälja sina varor. Då får vi massarbetslöshet.

Jag vet inte om det behövs något svar på frågor av typen: Är ni beredda att förbjuda permitteringar och avskedanden ute i näringslivet? Men svaret på

den frågan är, Lars Werner: Gudskelov lever vi inte i ett socialistiskt, planekonomiskt samhälle. Det är bara i sådana samhällen den sortens förslag är möjliga att genomföra.

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

**Anf. 15 OLOF PALME (s) replik:**

Herr talman! Jag ställde frågan: Eftersom ni nu med ert förslag lättar på kreditpolitiken och på finanspolitiken, är ni beredda att dra tillbaka förslaget om momssänkning? Det är en mycket avgörande fråga.

Vidare: Thorbjörn Fälldin är djupt förskräckt över det här med pensionärerna. Men hur man än vrider och vänder på detta, så kommer man inte ifrån att Thorbjörn Fälldin den 5 maj 1980 skrev ett brev till herr Pettersson i Eskilstuna och sade: "Jag kan ge Dig ett lugnande besked om pensionerna. Både centern och regeringen slår vakt om att pensionernas värdesäkring bibehålls." Detsamma stod i ert valprogram. Hur ni än snor er och hur ni än svänger er, så har ni svikit detta löfte. Ni har icke bibehållit värdesäkringen.

Så till arbetsmarknaden: På en punkt är jag ense med Lars Werner. Jag blev ganska chockad av den faktiska likgiltighet som statsministern visade frågan om arbetslösheten i sitt första anförande. Det var ju mest bara skryt om hur bra det är. Men de 61 000 ungdomsarbetslösa är föga tröstade av att få veta att ungdomarna i England eller ungdomarna i Amerika har det ännu mycket värre än de. Den här arbetslösheten omfattar nu 35 000 fler än för bara ett år sedan. Det är en dramatisk ökning av ungdomsarbetslösheten. Ni har välunderbyggda förslag från arbetsmarknadsstyrelsen, vilka innebär att man skulle kunna klara jobben åt väldigt många av de här ungdomarna i vinter, men ni har sagt nej till dessa förslag. Ni avvisar dem, och därmed dömer ni dessa ungdomar till en arbetslöshet som hade kunnat undvikas.

Det är ett mycket stort ansvar som ni därigenom tar på er. Där hjälper inget skryt. Där hjälper inga jämförelser med att det är ännu värre i andra länder. Att ungdomarna kommer att stå i arbetslöshetskön vintern 1981/82 beror i väldigt många fall på att denna lilla mittenpartiregering icke har gått med på de krav på hjälp till dessa ungdomar som ställs av de ansvariga myndigheterna. Det är sanningen.

Sedan beträffande löntagarfonderna. I den här debatten om frihet och socialism är det en fara med oäkta frihetspatos, alltså att medvetet skrämman människorna. Jag kan läsa ur den ena borgerliga tidningen efter den andra, där man säger: Vi har ju ingen chans i valet, utan vår enda chans är att skrämman människorna riktigt rejält med löntagarfonderna. Men det är alltså en oäkta, en uppblåst skrämme – en sådan som vi har varit med om så många gånger förut. Men svenska folket har 44 års erfarenhet av socialdemokratien och vet att den där skrämmepropagandan aldrig har haft någon förankring i verkligheten. Det är precis som när ni for runt och skrämde med ATP – ingenting stämde sedan, när förslaget fick prövas i verkligheten.

Thorbjörn Fälldin frågar nu om Kooperationen. Inte har vi någonting emot Kooperationen. Det är en väldigt bra form av handel. Jag tror att det klokaste som har sagts på den punkten sades av Ulla Eriksson, vice ordföranden i

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

Statstjänstemannaförbundet och känd centerpartist i Stockholm, som sade så här i går: "Att införa löntagarfonder är inte märkvärdigare än att gå in som medlem i Konsum." Det är alldeles riktigt. Kanske hon också kan bibringa sin partiledare denna kunskap – han kanske går med i Konsum, om han inte redan är med där.

Thorbjörn Fälldin försökte låta som om socialism vore något hemskt ruskigt. Men vi låter naturligtvis inte Thorbjörn Fälldin definiera vad som är socialism, utan det gör vi själva. För oss är socialism t. ex. att skaffa jobb åt de 61 000 arbetslösa ungdomarna och att visa solidaritet med och omtanke om dem. För oss är socialism att visa omtanke och omsorg om de äldre, att trygga deras pensioner, att trygga deras rätt till vård och omsorg. Det är därför jag hela tiden här har talat om ert svek mot pensionärerna. Socialism är för oss att ge vanliga arbetare och tjänstemän möjlighet till inflytande i de företag där de arbetar och över sin arbetssituation. Bl. a. därför vill vi ha löntagarfonder. Det är vår definition, och det är vi själva som gör den.

Eftersom jag har några sekunder kvar av min talartid skall jag till Thorbjörn Fälldins och andras uppbyggelse tala om vad vi säger i vårt partiprogram:

"Socialdemokratin vill låta demokratins ideal sätta sin prägel på hela samhällsordningen och människornas inbördes förhållanden för att därigenom ge var och en en möjlighet till ett rikt och meningsfullt liv. I detta syfte vill socialdemokratin så omdana samhället, att bestämmanderätten över produktionen och dess fördelning läggs i hela folkets händer, att medborgarna frigörs från beroende av varje slags maktgrupper utanför deras kontroll och att en på klasser uppbyggd samhällsordning lämnar plats för en gemenskap av på frihetens och likställighetens grund samverkande människor."

Detta är demokratisk socialism, och den är vi stolta över.

**Anf. 16 GÖSTA BOHMAN (m) replik:**

Herr talman! Jag vill först ta upp momsfrågan. Visst kan statsministerns resonemang tyckas vara bestickande. Devalveringen ökar priserna, och då gäller det att kompensera för prisökningen genom att man sänker momsen. Men devalveringens syfte är ju att återställa något som har gått fel i vårt land. Vi har ett för högt kostnads- och inflationstryck, bl. a. beroende på de stora budgetunderskotten. Vi har alltså strängt taget en alltför expansiv politik, som tar sig uttryck i stora budgetunderskott och stora bytesbalansunderskott. Därför är momssänkning principiellt en definitivt felaktig åtgärd. Något liknande har såvitt jag vet heller aldrig förekommit tidigare. De sakargument som jag har anfört i mitt första anförande skall jag inte repetera.

Jag vill inte alls tävla med Thorbjörn Fälldin om klacksparkar – jag tror att han är skickligare i fotboll än jag – men vad jag ville påvisa var att klacksparken den här gången drabbade honom själv, eftersom vi var ense om att genomföra en skatteomläggning redan i februari. Varför har inte Thorbjörn Fälldin fört det resonemang som han förde för en stund sedan också när vi vartenda år i trepartiregeringen och – om jag inte minns fel – man sedermera även i folkpartiregeringen har sänkt marginalsatserna?

Det har slutligen här diskuterats om huruvida de resonemang som förts om löntagarfonderna är en upplysningsverksamhet eller ren och skär skrämselfpropaganda. Vem avgör var gränsen går mellan saklig upplysning och skrämselfpropaganda? Det är alldeles klart att upplysning kan betraktas som skrämmande, om den bakomliggande sanningen är skrämmande. På samma sätt har vi på den borgerliga sidan rätt att skrämman med de konsekvenser som löntagarfonderna kommer att få för den fria marknadshushållningen och för vårt öppna och fria demokratiska system. Det är helt enkelt vår skyldighet att bedriva en så långt gående informationsverksamhet som det står i vår förmåga att genomföra. Vi är nämligen skrämnda av konsekvenserna för vårt land av det förslag som den socialdemokratiska kongressen har bundit sig för.

**Anf. 17 LARS WERNER (vpk) replik:**

Herr talman! Jag skall inte fördjupa mig i herrar Bohmans och Fälldins klacksparkar. Jag tycker att ni spelar lika illa bägge två.

Statsministern talade om att vi inte kan bortse från det internationella beroendet. Ja, men det är en sak att inse de internationella förhållandena. En annan sak är hur man förhåller sig till dem, t. ex. om man lägger sig platt på marken och förhåller sig passiv. Jag hävdar fortfarande – vi brukar ju ibland privatisera politiken här i Sverige – att det inte hjälper min tonåriga dotter ett enda dugg, om jag går hem till henne i dag och säger: Det är ingen fara om du blir utan jobb i vinter, för det är så många arbetslösa unga tjejer i England, USA och Västtyskland som går utan arbete. Låt oss sluta med sådana jämförelser. Låt oss i stället angripa problemen i Sverige som de är. Hur skall vi klara den ökade ungdomsarbetslösheten, som ju inte kan vara okänd för vare sig regeringen eller någon annan här i landet?

Thorbjörn Fälldin framhöll vidare: Gudskelov har vi inte socialism här så att vi kan förbjuda permitteringar. – Jag tycker att det var ett dåligt exempel. Det finns många missförhållanden i de socialistiska länderna att diskutera, men detta var väl inte det bästa exemplet att anföra när det gäller att skrämman med socialism. Det innebär i stället att det är fritt fram för de statliga företagen att fortsätta permitteringarna vid Eiser och de andra företagen. Det var ett klart och rakt besked här i dag till tittarna.

Sammanfattningsvis skulle jag vilja säga så här: Den regeringsförklaring och den proposition som har lagts fram präglas i hög grad av falsk varudeklaration. Den politik som slår hårdast mot de svaga grupperna i samhället framställer ni från regeringens sida som gynnsam för dem.

När regeringen påstår att den på det socialpolitiska området slår vakt om grundtryggheten också i ekonomiskt kärva tider är det falskt. Verkligheten är ständiga attacker mot den sociala grundtryggheten.

När ni inom bostadspolitikens område påstår att arbetet på att åstadkomma rättvisa i boendet fortsätter är det falskt. Regeringens bostadspolitik ökar i själva verket orättvisorna. Ja, fru Friggebo, vi får diskutera detta lite senare. Men jag hävdar denna ståndpunkt, och jag tror att de som tittar på upplever just detta som ett problem. När regeringen påstår att arbetet för jämställdhet

drivs vidare är det falskt, för den ökande arbetslösheten bland kvinnorna och attackerna mot den kollektiva servicen verkar i rakt motsatt riktning.

När regeringen påstår sig främja sysselsättningen i Norrbotten är det falskt. Det är en avveckling ni sysslar med genom flyttlasspolitiken, som ni tidigare har bekämpat.

När ni påstår att arbetet med att förbättra villkoren för de handikappade fortgår är det falskt. De handikappades villkor försämras i själva verket.

När ni sedan, sammanfattningsvis, påstår att ni för en politik i hela folkets intresse, slås det påståendet bara av Gösta Bohman, då han i dag talar om det arbetande folkets intresse. Det är rekord i falskhet. Ni sviker de stora grupperna, de svagaste grupperna i samhället, ni sviker stora löntagargrupper, ni sviker pensionärerna, ni sviker de arbetslösa och ni sviker framför allt de arbetslösa ungdomarna.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

**Anf. 18** Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Fru talman! Lars Werner tar ett exempel – hur det skulle låta om han går hem till sin dotter och säger si eller så. Jag förstår inte vem Lars Werner skulle vilja citera med detta. Jag vill bara säga att jag har all respekt för att Lars Werner inte går hem och för resonemanget med sin dotter på det sätt han beskrev.

I ett tidigare inlägg citerade Lars Werner en skribent i Dagens Nyheter och fortsatte att argumentera som om de uttalandena hade kommit från regeringen. Vad är det för debatteknik, Lars Werner? Ställ de frågor som uppkommit i anledning av tidningsartikeln till den som skrivit artikeln, ställ dem inte till regeringen! Regeringen för en helt annan politik och har genom åren gjort stora satsningar för att upprätthålla sysselsättningen i Norrbotten. Regeringen har gjort insatser för basindustrierna där uppe och kommer att fortsätta insatserna. Det är avslöjande när Lars Werner för att få underlag för sin diskussion måste välja påståenden som alls inte har sin grund i vad regeringen har sagt och gjort.

Gösta Bohman! Vi skall väl inte tjata mer om marginalskattelättnaderna, men nog är det värt att slå fast att vi i februari tillsammans skrev att en marginalskattelättnad bör ha en löneanpassning. Om löneanpassning inte var möjlig, skrev vi också i det gemensamma dokumentet, fick vi finna andra former för att neutralisera den köpkraftpåspädning som är ofrånkomlig i de höga inkomstlägena om man genomför en marginalskattelättnad som är värd namnet. Det är just den omständigheten jag vill peka på, eftersom Gösta Bohman säger att vi inom centern och folkpartiet har gått ifrån en huvudlinje genom att börja diskutera med socialdemokraterna. Jag reagerar mot den beskrivningen.

Olof Palme! Om man nu lättade på kreditpolitiken skulle man få en så expansiv samhällsekonomi, om jag förstod Olof Palme rätt, att det inte skulle finnas utrymme för en momssänkning. Det är rätt att när priset på pengarna

faller, dvs. räntan blir lägre, betyder det att den som har att betala kostnaderna för sina lån får pengar över till annat. Det betyder också att investeringar ter sig gynnsammare, och vi har anledning tro att det får en investeringseffekt. Det här gäller ju bara de korta pengarna, men det påverkar i varje fall de mindre företagen, som i regel finansierar sin verksamhet med korta pengar. Visst får en räntesänkning sådana effekter! Men att påstå att 1 % räntesänkning – eller ens 2 % räntesänkning, vilket var det som Olof Palme förordade – skulle få samma effekt i kampen mot inflationen som en momssänkning håller inte. Det resonemanget håller inte matematiskt och inte heller i verkligheten. Jag har utgått ifrån att det har funnits och fortfarande finns ett intresse hos socialdemokraterna att verkligen sätta in åtgärder för att hålla tillbaka prisutvecklingen och hålla nere inflationen. Det är viktigt att klara detta nu under hösten, så att vi inte bryter igenom löneventilen. Om man bryter igenom löneventilen har det två nackdelar: löntagarna får bara delvis kompensation, och genom att kostnaderna höjs för företagen åter vi upp en del av det som vi vill vinna med devalveringen. Kostnaderna sprider sig då också ut till kommunerna och till staten. Det är också viktigt på lång sikt att vi klarar löneventilen och håller inflationen på en låg nivå. Detta får dessutom effekter för grupper ute i samhället som Olof Palme har pekat på – pensionärerna och barnfamiljerna. Momssänkningen är särskilt värdefull för de lågavlönade. Det kan man inte komma ifrån.

Om arbetslösheten: Ja, Olof Palme, jag förstår att det är besvärande, när jag påminner om att 1972 var arbetslösheten i vårt land 3,5 %. Den är 2,9 % nu. Det är en omständighet som jag förstår besvärar Olof Palme. Det är möjligt att det också besvärar Olof Palme att vi har fler människor i sysselsättning i dag än då Olof Palme hade regeringsansvaret. Men tillåt mig påpeka detta. Jag har ändå sagt, Olof Palme, att vi icke alls är tillfreds med förhållandena. Det är därför vi vidtar åtgärder. Det är därför vi ger arbetsmarknadsstyrelsen mer pengar. Det är därför vi inriktar den ekonomiska politiken, så, att vi stadigvarande skall få säkra jobb i den konkurrensutsatta sektorn. Det är därför vi, även om det har lett till ökat budgetunderskott, har ställt pengar till förfogande för att skydda jobben – inte bara via arbetsmarknadspolitik utan också via industripolitiken. Det har tagit sin tribut i statsbudgeten. Men jag delar Gösta Bohmans uppfattning, att inte har vi fått kritik från er för att det har satsats för mycket. Vi har fått kritik för att vi har haft för stora budgetunderskott men samtidigt fått kritik för att vi inte öst på tillräckligt i krisbranscherna.

Det råder ingen som helst tvekan om inriktningen av regeringspolitiken. Vi för en kamp mot arbetslösheten. Vi gör särskilda insatser för ungdomarna både på utbildningssidan och i arbetslivet genom att ge bidrag till den som anställer långtidsarbetslösa och genom att nu också öppna möjligheter till provanställning.

Till sist några ord om löntagarfonderna. Oäkta engagemang, säger Olof Palme. Men det här är ingenting som jag har tagit upp just nu, beroende på att – som Olof Palme försökte säga – SIFO- eller andra undersökningar ser ut

som de gör. Olof Palme vet mycket väl att det är flera år sedan jag tog upp de här tankarna.

Olof Palme säger: Jag har ingenting emot Kooperationen. Nej, det hoppas jag verkligen. Men Olof Palme har inte svarat på frågan: Varför tillåter ni inte personligt ägande när det gäller produktionskapitalet i denna vidare mening när ni tillåter det inom Kooperationen?

Vidare ger Olof Palme exempel på vad socialismen står för: Arbete åt alla, vård och omsorg. Ja, visst står socialdemokraterna för det, men det är inget specifikt för den som är socialist. Vad som är specifikt för den som är socialist är att han vill överföra produktionskapitalet från enskilt ägande till kollektivt ägande – det är vad förslaget innebär. Olof Palme utvecklade mycket värtaligt på LO-kongressen och sedermera på den socialdemokratiska kongressen att vi som enskilda individer inte skall få äga produktionskapitalet. Det skulle vara förenat med risker för att folk skaffade guldjetonger, gjorde resor till Costa Rica m. m. – Det är ju det som är den fundamentala skillnaden mellan den som är socialist och den som vill bygga ett samhälle på den sociala marknadsekonomins grund. Det lär man inte komma ifrån.

Fru talman! Det är några viktiga riksdagsveckor som kommer framöver. Regeringen har presenterat ett ekonomiskt program. Vi har anvisat en konkret väg ur krisen. Några konkreta besked har vi ännu inte fått från oppositionen. De kommer väl under denna vecka. Regeringens program bygger på nödvändigheten av att fortsatt kraftfullt bekämpa pris- och kostnadsstegringarna. Programmet bygger på en fortsatt återhållsamhet när det gäller konsumtionens utveckling – både den privata och den offentliga – men samtidigt på offensiva satsningar på investeringar, export och näringsliv.

Den devalvering som genomförts har vi inte gjort av nödvång, utan den är ett led i en offensiv ekonomisk politik och en näringspolitik som har som inriktning för framtiden att vi skall klara den internationella konkurrenssituationen.

Nu gäller det att ta till vara de positiva effekterna. Det gäller att se till att vi åt framtiden räddar de vinster som vi redan har fått. Med gemensamma krafter, med en tillräckligt långsiktig och konsekvent politik, har vi goda möjligheter att, på det sätt regeringen har anvisat, föra Sveriges land ur den ekonomiska krisen.

**Anf. 19 Utrikesministern OLA ULLSTEN:**

Fru talman! Jag ber att få tacka för att den överenskomna debattordningen till sist också medger mig att ta till orda i den här debatten. som har blivit en remissdebatt i ordets egentliga mening. Regeringens förslag till ekonomisk politik har just remitterats till utskotten. Motionstiden har ännu inte gått ut. Oppositionen har likväl ganska bestämda omdömen om regeringens politik. Man är påfallande kritisk, men lika påfallande är bristen på egna samlande alternativ.

Regeringens förslag är ett program för en ny ekonomisk offensiv. Det satsar på ekonomisk tillväxt, kamp mot inflation och kamp mot arbetslöshet.

Det är de viktigaste komponenterna.

En viktig del i satsningen är devalveringen av den svenska kronan, som redan är ett faktum. Den har – ingen har kunnat bestrida det – förbättrat den svenska industrins kostnadsläge med 10 %. Till detta har kommit justeringar av de europeiska valutorna, som på marknader där svenska företag konkurrerar med t. ex. västtyska företag betyder en ytterligare konkurrensförstärkning med ca 5 %.

De positiva omdömena om devalveringen från dem som möter dess effekter ute på fältet har varit många. Order som tidigare syntes ligga utom räckhåll för enskilda företag har nu kunnat tas hem. Varsel om uppsägningar som annars skulle ha utlösts har också kunnat inställas. Industriförbundet har, som statsministern redan påmint om, beräknat att näringslivets förbättrade konkurrenssituation genom regeringens ekonomiska politik kan skapa utrymme för 30 000 à 40 000 nya arbetstillfällen.

Inget annat alternativ till hur man skulle kunna förbättra kostnadsläget för den svenska industrin har heller visat sig realistiskt. Inget parti har här i kammaren i dag visat på någon annan möjlighet än den som regeringen till sist valde, låt vara att Gösta Bohman litet försiktigt har vädrat sin tanke om ett löne- och prisstopp, dock utan att tala om hur ett sådant skulle kunna genomföras.

Det andra inslaget i programmet är åtgärder för att dämpa inflationen. Naturligtvis har ingen haft något att invända mot att det förs en hård kamp mot inflationen. Men likväl avvisar socialdemokrater och moderater, bestämt och kategoriskt fast med helt olika motiv och med helt olika egna alternativ, den viktigaste av de föreslagna åtgärderna för att föra denna kamp mot inflationen, nämligen förslaget att sänka moms.

För det tredje innebär programmet att vi håller tillbaka tillväxten i de offentliga budgetarna. Vi måste enligt regeringens bestämda mening bryta den automatik som leder till att de offentliga utgifterna tar en ständigt växande del av den svenska bruttonationalprodukten. Bara under 1981 väntas de offentliga utgifternas andel stiga från rekordhög 64 % till det nya rekordet 67 % av bruttonationalprodukten. Utan de sparpaket som föreslagits hade situationen varit än allvarligare.

När det gäller att dämpa de offentliga utgiftsökningarna har regeringen uppenbarligen moderaternas stöd. De vill enligt vad som antytts t. o. m. gå längre. Socialdemokraterna däremot är som alltid lika ivriga att säga att prutningar är nödvändiga av samhällsekonomiska skäl som de är konsekventa när det gäller att säga nej till alla konkreta propåer om hur detta skall gå till.

Olof Palmes inlägg tidigare i dag tyder på att det inte blir annorlunda den här gången. Han nöjde sig nu som tidigare med att knipa poäng hos den ena eller andra gruppen genom att tala om vad det är man *inte* skall spara på men överlät i vanlig ordning generöst åt regeringen att på egen hand klara opinionsbildningen för den åtstramningspolitik som alla säger är nödvändig.

För det fjärde föreslår regeringen en rad olika åtgärder för att förbättra

den svenska ekonomins produktionsförmåga och produktiviteten, främst genom särskilda investeringsbidrag och åtgärder för att få arbetsmarknaden att fungera bättre.

Regeringen vill – för att ta några exempel – komma åt den omotiverade sjukfrånvaron och underlätta provanställningar, vilket förutsätter ändringar i de s. k. Åmanlagarna. Reformen av det här slaget – det gäller både sjukförsäkringsreformer och arbetsrättsliga reformer – behöver alltid ses över. Den beredskapen måste finnas hos alla – även hos reformpartier. De resurser vi har för de sjuka förslösas ju om de missbrukas av dem som inte är sjuka. Åmanlagarna kom till för att ge skydd mot obefogade uppsägningar. När de nu visat sig delvis vara till hinder för företagets möjligheter att nyanställa unga människor måste man naturligtvis vara beredd att ändra dessa lagar. Det är också det regeringen vill göra.

Det inslag i krispaketet som diskuterats mest i dag, momsänkningen, är som statsministern redan utvecklat motiverat av i huvudsak två omständigheter.

Utan momsänkning kommer för det första det s. k. pristaket i löneavtalet att brytas igenom med 1 1/2 à 2 %. Det kommer i sin tur att leda till extra lönepåslag om knappt 1 %. Löneökningen ger sedan i nästa varv upphov till nya prisstegringar, osv. i en sannolikt länge snurrande spiral. Därmed skulle vi få en automatisk urholkning av en del av den konkurrensförbättring som devalveringen faktiskt givit – jag utvecklade det tidigare. Via budgetautomatiken skulle vi också få en ytterligare uppgång i de offentliga utgifterna. Det resulterar alltså i en politik motsatt den vi önskar. Man kan tycka att åtminstone moderaterna borde inse att detta vore en olycklig omväg.

För det andra sänker vi momsen för att undvika att den totala efterfrågan sjunker alltför kraftigt.

Resultatet av en för hård åtstramningspolitik brukar bli ökad arbetslöshet. I det här fallet skulle vi dessutom, om vi avstod från momsänkningen, ha avhått oss en viktig åtgärd mot prishöjningarna. Att använda arbetslöshet som medel för att nå ekonomisk balans är inte bara slöseri med resurser och mänskliga värden, det är också en ineffektiv ekonomisk politik. I regel uteblir då nämligen den tillväxt i ekonomin som var meningen med politiken. Resultatet blir i själva verket fortsatt stagnation eller snarare en nedgång. Åtminstone socialdemokraterna borde inse det rimliga i denna uppläggning.

Samtidigt kan vi inte försvaga budgeten alltför mycket. Det är därför som vi föreslår att momsänkningen skall kompletteras med tidigarelagda besparingar, och vi preciserar vari de skall bestå.

Det är också nödvändigt att på ett rimligt sätt fördela bördorna av anpassningen av den svenska ekonomin mellan olika grupper i samhället. 1981 års avtal ger en reallöneminskning för löntagarna med 4 % i år och ca 2 % nästa år. De nu föreslagna och de kommande besparingarna i offentliga utgifter medför att det inte bara är de aktiva löntagarna som drabbas. Även andra får vara med och betala. Jag är alldeles säker på, Olof Palme, att de allra flesta pensionärer accepterar detta rättviseresonemang.

Kanske inser både socialdemokrater och moderater också allt detta. Men både socialdemokrater och moderater inser samtidigt att man genom att gå emot den här viktiga delen i regeringens ekonomiska program kan spela regeringen ett spratt. Den frestelsen har man inte kunnat motstå, vilket kanske är bra för det egna partifolket och för en och annan SIFO-mätning, men det är inte särskilt bra för landet, och det borde vara viktigare.

Hur är det då med alternativen? Moderaterna vill, som de utförligt har utvecklat både i den här debatten och tidigare, i stället sänka marginalskatterna redan från nästa år.

Det är viktigt att marginalskatterna sänks. En stor skattereform med början 1983, som bl. a. innefattar en mycket kraftig sänkning av marginalskatterna, förbereds f. n. också i kanslihuset i förhandlingar med socialdemokraterna. Om Gösta Bohman känner sig litet utanför i den processen skall han inte klaga hos oss. Det handlar förvisso om en självvald isolering.

Men högre marginalskatter för 1982 sänker inte priserna, varken i år eller nästa år. En sådan åtgärd kan därför inte ta över den funktion i krisprogrammet som den föreslagna momssänkningen har. Momssänkning och marginalskattesänkning är var för sig önskvärda åtgärder, men de är i det här sammanhanget inte utbytbara.

Inte heller är sänkt ränta utbytbar mot en ekonomisk politik för att klara obalanserna i ekonomin. Ändå är det detta som tycks ha föresvävat socialdemokraterna alltsedan regeringen lade fram sitt program för en ny ekonomisk offensiv.

Regeringen har hela tiden utgått från att riksbanken skulle sänka räntan så snart den över huvud taget fann detta möjligt. Alla har insett att det höga ränteläge som vi har haft en tid har varit ett allvarligt hinder för investeringar och har fördyrat boendet på ett sätt som vi har sett mycket allvarligt på.

Men den svenska räntenivån är ju beroende inte bara av vad vi vill i den här kammaren utan i första hand av den internationella räntenivån och dessutom av att regeringen för en ekonomisk politik som skapar förtroende för den svenska valutan. Den ökade statliga upplåning som skulle bli följden av den socialdemokratiska finanspolitiken – i den mån en sådan existerar – skulle snarare vara ett hinder mot en räntesänkning än ett stöd för en sådan, både den enprocentiga sänkning som riksbanksfullmäktige i dag på morgonen har beslutat om och givetvis i än högre grad för en fortsättning på räntesänkningens väg den dag då riksbanken bedömer detta vara möjligt.

Nu har det visat sig att regeringen utanför riksdagen fått starkt stöd för sin ekonomiska politik, och det är ingen tvekan om att detta också har starkt bidragit till att riksbanken i dag har kunnat fatta det glädjande beslut som budgetminister Rolf Wirtén kunde meddela kammaren innan den här debatten började. Trots det menar regeringen att en momssänkning ändå är nödvändig. Mätt i konsumentprisindexeffekt, dvs. effekt på priserna, motsvarar räntesänkningen enligt de uppgifter jag har fått ungefär 0,8 % momssänkning.

I övrigt tycker jag att den socialdemokratiska krispolitiken fortsätter att vara motsägelsefull. Anledningen är uppenbar. Om man har som övergri-

pande strategi att i varje fråga och i varje konjunktur och till varje regering säga nej till allt som föreslås, är risken stor att det enda konsekventa blir nejsägandet som sådant.

Man hävdar således – för att ta några exempel – att budgetunderskottet måste minskas. Man vill rentav göra sken av att man är mer oroad än regeringen över underskottets storlek. Samtidigt leder den egna politiken tack vare alla nej till föreslagna besparingar till ett ännu större underskott i det egna budgetalternativet. Det är kanske därför man försiktigtvis avstår från att presentera någon sammanräknad socialdemokratisk kriskalkyl.

Man säger sig vidare vara en svuren vän till frihandel. Samtidigt kan man inte, i brist på andra åtgärder, låta bli att vifta med diverse smygprotektionistiska förslag, t. ex. för att lösa tekoindustrins problem, som man likväl – vilket man naturligtvis vet – inte alls skulle kunna lösa den vägen.

Löntagarnas reallöner måste bevaras, säger man. Men först skall den offentliga sektorn fortsätta att expandera. Eftersom man samtidigt säger sig inse att skattechöjningar inte är någon lösning på budgetkrisen – man kan inte skatta sig till budgetbalans – betyder det ju att den enda återstående möjligheten att nå den eftersträfvade balansen i så fall är en ytterligare sänkning av reallönerna.

Även inställningen till den i den här debatten så omdiskuterade prisklausulen i löneavtalen är förvisso motsägelsefull. Syftet med klausulen måste rimligen vara att statsmakterna skall göra sitt yttersta för att hålla inflationen i schack.

I somras kritiserades regeringen också ganska våldsamt i artiklar och från talarstolar för att den, som det hette, inte lade två strån i kors för att klara avtalen.

Konsekvenserna borde då kräva att man såg positivt på åtgärder från regeringens sida för att hindra den ytterligare urholkning av avtalens köpkraft som en utlösning av prisklausulen innebär. Löntagarna kompenseras ju inte, som statsministern just sade, för hela prisgenomslaget utan bara för två tredjedelar av det.

Men vanlig logik är nu en sak, socialdemokratisk oppositionspolitik en helt annan. Därför anser man nu att en momssänkning för att rädda avtalen är ett otillbörligt manipulerande. Med samma skärpa vände man sig i fjol mot momshöjningen med argumentet att denna innebar en urgröpning av det då gällande avtalets köpkraft.

Det bästa man kan säga om det socialdemokratiska krisprogrammet är att det finns, men så länge det uppvisar så stora luckor som det gör och så länge man inte vågar stå för det, om det på någon enda punkt skulle råka sammanfalla med regeringens politik, är det ju inte så mycket värt.

Manöverutrymmet för att lösa de ekonomiska svårigheter Sverige står inför är i själva verket ganska litet. Den här nejsägartaktiken blir därför ofrånkomligen ett allvarligt hot mot socialdemokraternas trovärdighet när det gäller att anvisa egna vägar ur krisen.

I en annan fråga tycks man inte tveka att gå egna vägar: när det gäller löntagarfonderna. Visserligen försöker man även här att sitta ett tag på två

stolar samtidigt, marknadsekonomins och de kollektiva löntagarfondernas, men jag tror inte att det i längden är möjligt. Enligt de hittills skissade idéerna skulle fonderna ju på fem à tio år kunna kontrollera större delen av de börsnoterade svenska företagen. Det kan inte vara ett sätt att stärka den marknadsekonomi som för att fungera bra kräver konkurrens.

Några raka rör mellan fonderna och den enskildes plånbok skall det inte heller längre vara, möjligen en extra semestervecka, säger man – som om nu ett fondsystem skulle öka det svenska näringslivets slagkraft så till den grad att detta vore ekonomiskt försvarbart.

Sanningen är ju att det över huvud taget inte finns några garantier alls för att fondernas placering skall ske efter principer som har med långsiktig ekonomisk lönsamhet att göra. Den länsvisa uppbyggnaden med lokala intressen, väl förankrade i fondstyrelserna, talar för att det snarare är regional- än nationalekonomiska motiv som blir vägledande.

I övrigt får vi försöka gissa oss till hur det skall bli. 1976 års Meidnerfonder var det bara Fabriks ordförande som påminde om vid årets LO-kongress. Och vem vet, kanske är 1981 års högsta kongressvisdom om några år bara en pliktskyldig markering från en överkörd fackförbundsordförande.

Men säkra kan vi ju inte vara, snarare tvärtom. Tåget har kommit i rullning och är nog inte så lätt att stoppa. Nästa station skall tydligen vara förhandlingar mellan en eventuellt kommande socialdemokratisk regering och näringslivet om t. ex. den för hela vårt ekonomiska system avgörande frågan om hur dessa kapitaljättar skall förvaltas, dvs. i praktiken om vem som i framtiden skall äga svenskt näringsliv. Bliar man inte överens, så är det socialdemokraterna som bestämmer.

T. v., fru talman, är det dess bättre väljarna som bestämmer, och folkpartiets råd till väljarna blir ett klart och entydigt nej till kollektivt ägda löntagarfonder.

Frågan om vårt framtida ekonomiska system är ingen förhandlingsfråga mellan SAP och SAF. Det är den viktigaste politiska fråga våra väljare någonsin kan ställas inför.

Folkpartiet kan diskutera det mesta, och vi har själva tillsammans med centern fört fram förslag för att motverka ekonomisk maktkoncentration och för att stimulera till ökat företagssparande, men när det gäller grundvalarna för den liberala marknadsekonomi är vi inte förhandlingsbara.

Fru talman! Det är rimligt att i debatter om den svenska ekonomin försöka se våra egna problem i ett internationellt perspektiv. Inte för att fly vårt ansvar men för att påminna om att Sverige är ett rikt och lyckligt lottat land med små problem i jämförelse med de flesta andra länders. Och för att påminna om det självklara i att vårt ansvar också sträcker sig utanför våra egna problem och utanför våra egna gränser.

Egna tillfälliga ekonomiska svårigheter gör inte detta ansvar mindre. Även om vi sänkte våra reallöner dubbelt så mycket som det nuvarande avtalet innebär och sparade 24 i stället för de 12 miljarder vi föresatt oss i nästa års budget, skulle vårt välstånd ändå komma att te sig svindlande högt för en majoritet av jordens befolkning.

Det ligger dessutom i industriländernas välförstådda självintresse att känna ansvar för utvecklingsländernas situation och vilka insatser som behövs för att främja deras ekonomiska utveckling.

Det ömsesidiga beroendet mellan nord och syd är stort, och det fortsätter att växa. Samtidigt är det ett beroende som innebär att flertalet utvecklingsländer befinner sig i ett underläge.

Det är dessa frågor – världsinflationen, energi- och livsmedelsfrågorna, de globala finansiella och monetära problemen – som kommer att behandlas på det toppmöte som äger rum i Cancún i Mexico nästa vecka. Sverige har aktivt deltagit i förberedelserna för detta möte och är en av de 22 nationer som kommer att delta.

Det vore naturligtvis, fru talman, naivt att tro att ett toppmöte, om än aldrig så välbesökt, i ett slag skulle kunna förändra grundläggande attityder och värderingar i synen på det internationella ekonomiska samarbetet.

Men det här mötet erbjuder ändå en möjlighet till en uppriktig diskussion kring världens ekonomiska problem. Vår förhoppning är att mötet skall skapa ökad förståelse hos de stora industriländerna för behovet av gemensamma åtaganden mot världsfattigdomen och mot den ekonomiska krisen.

Inflationen och arbetslösheten, fattigdomen och svälten, energiproblemen och de växande finansiella obalanserna – allt detta medför inte bara en bromsad ekonomisk utveckling utan också risker för fred och säkerhet.

Det finns, fru talman, ett samband mellan ekonomisk utveckling, stabilitet och fred. De religiösa, nationella och politiska motsättningarna fördjupas och förvärras av ekonomiska intressekonflikter. Samtidigt innebär de enorma rustningarna att knappa resurser förslösas, vilket illustreras på ett brutalt men mycket övertygande och välgenomfört sätt i en FN-studie under ledning av Inga Thorsson.

Karakteristiskt för dagens situation är den ökande misstron mellan Sovjet och USA, den stegrande spänningen i och mellan många av tredje världens länder och stormakternas försök att pressa in de små nationerna i sina egna maktpolitiska spel. Allt detta i förening med stormakternas oerhörda vapenarsenaler upplevs med rätta som ett växande hot mot fred och överlevnad.

Därför är det inte förvånande om denna oro tar sig uttryck i protester mot upprustning. Det är i själva verket mer förvånande att dessa protester på sina håll möts med ett så kompakt misstroende och ogillande.

Alla idéer och krav som lyfts fram av proteströrelserna är kanske inte i alla avseenden genomtänkta och realistiska. Men vem kan påstå att motiven bakom den pågående upprustningen skulle vara höjden av rationalitet och eftertanke?

De båda supermakterna förfogar i dag över enorma strategiska kärnvapenstyrkor, där de minsta stridsspetsarna har Hiroshimabombens sprängstyrka och de största är domedagsvapen av ofattbart mycket större styrka.

Det är kärnladdningar som med stor precision kan nå sina mål och som

hela tiden hålls i högsta beredskap för att med kort varsel kunna användas från robotsilos i marken, från ubåtar på världshaven och från bombflygplan i luften.

Båda stormakterna söker febrilt efter svagheter hos sina egna militära apparater och efter nya teknologier som skall täppa till dessa förmenta svagheter. I en atmosfär av ökande misstänksamhet och med hjälp av en alltför sofistikerad teknologi bygger man besinningslöst vidare, i en fåfång och farlig jakt efter "överlägsenhet".

Den utomstående kan konstatera – och supermakterna borde göra det själva – att både Sovjet och USA sedan länge har tillräckligt med kärnvapen både för att förgöra varandra och resten av världen. En ömsesidig kraftig minskning av de strategiska kärnvapenstyrkorna är fullt möjlig att genomföra utan att det skulle behöva uppstå några som helst risker för endera sidans säkerhet.

Stormakterna borde nu äntligen också kunna gå med på ett fullständigt provstoppsavtal. Det går inte att hävda att det behövs några ytterligare kvalitativa förstärkningar av kärnvapen.

Till de enorma strategiska arsenalerna kommer de regionala kärnvapnen, stationerade i och avsedda för Europa.

NATO-sidan har länge kompenserat sin underlägsenhet på det konventionella området i Europa med kärnvapen och med hot om att använda kärnvapen vid en eventuell konflikt.

Sovjetunionen har sedan lång tid tillbaka haft kärnstridsladdade massförstörelsevapen riktade mot europeiska mål. Utplacerandet av de nya robotarna SS 20 innebär en ytterligare förstärkning av den sovjetiska kärnvapenpotentialen.

NATO har som motdrag beslutat utplacera medeldistansrobotar och s. k. kryssningsmissiler.

Denna upptrappning av den potentiella förstörelseförmågan till nya ofattbara och menigslösa nivåer ökar inte säkerheten på någon sida.

De förhandlingar som nu skall inledas mellan USA och Sovjet om de s. k. eurostrategiska kärnvapnen får därför icke misslyckas. Världen och Europa har rätt att kräva att båda parter uppträder realistiskt och inte för fram förhandlingskrav, som man från början vet är omöjliga för motparten att acceptera och som blockerar fortsatta samtal. Det borde i själva verket inte vara svårt för parterna att genomföra en radikal minskning av kärnvapenarsenalerna i Europa. Detta är också ett av syftena med förslaget till en europeisk nedrustningskonferens, till vilken Sverige förklarat sig berett att stå som värd.

Ansträngningarna att få till stånd en sådan konferens återupptas den 27 oktober i Madrid. Det är vår bestämda förhoppning att den frostiga stämning som hittills präglat Madridmötet nu trots allt skall kunna övervinnas så att konkreta beslut bli möjliga.

Den svenska regeringen fortsätter också arbetet på att klarlägga förutsättningarna för en kärnvapenfri zon i Norden i enlighet med riksdagens beslut.

Syftet med att upprätta en sådan zon måste vara att befästa och ytterligare stärka det redan kärnvapenfria Sveriges säkerhet. En lösning måste därför sökas i samarbete med våra nordiska grannar, och vi måste göra det med hänsynstagande till alla berörda länders säkerhetspolitik.

Vi har under de gångna månaderna haft åtskilliga kontakter med de nordiska ländernas regeringar i zonfrågan. Vid det nordiska utrikesministermötet i september hade vi en ingående diskussion av frågan och var överens om att det skulle vara en fråga också för de fortsatta överläggningarna.

Jag har också haft samtal med både Förenta staternas och Sovjetunionens utrikesministrar om den här saken.

Det är med beklagande jag efter dessa samtal måste konstatera, att ingen av dem f. n. är beredd att göra några konkreta medgivanden. Sovjetunionen har antytt förhandlingsvilja men har trots upprepade frågor vägrat att specificera vari denna förhandlingsvilja skulle bestå.

Denna läsning och ovilja till reella åtaganden på supermaktshåll gör naturligtvis snara framsteg i zonfrågan svåra att nå. Vi är emellertid övertygade om att en kärnvapenfri zon skulle kunna bli ett verksamt bidrag till att befästa och stärka vår säkerhet och stabilitet i Norden.

Ytterst är det, fru talman, på supermakternas vilja till faktisk kärnvapenedrustning som hela idén om att etablera en kärnvapenfri zon i Norden bygger.

George Kennan, en av den amerikanska utrikespolitikens stora personligheter, har nyligen i en lysande föreläsning påmint om vart utvecklingen hittills fört oss. Vi har, sade han, byggt väldiga berg av kärnvapen, "travat robot på robot, nya förstörelsenivåer ovanpå gamla. Vi har gjort detta hjälplöst, nästan ofrivilligt, som hypnotiserade offer, som människor i en dröm eller lämlar som går mot havet eller som barnen som blint marscherar efter Rättfångaren från Hameln. Och som en följd av detta har vi och ryssarna tillsammans åstadkommit ett vapen- och robotöverflöd av sådana groteska dimensioner att det trotsar allt rationellt förnuft."

Kennan föreslog att supermakterna snarast skulle komma överens om en ömsesidig 50-procentig reduktion av kärnvapensystemen, en minskning som skulle gälla alla former av kärnvapen. En sådan nedtrappning är givetvis, medgav han, förenad med många politiska och praktiska problem och den medför också vissa risker. Men vad är egentligen alternativet? Är det möjligt att tänka sig en större risk eller en större fara än den som ligger framför oss, om vi bara fortsätter den nuvarande kursen?

Vi har alla anledning att ställa oss denna fråga, också i en debatt där huvudproblemet gäller hur hög den svenska momsens skall vara.

**Anf. 20 FÖRSTE VICE TALMANNEN:**

Jag får meddela att meddelande om kvällsplenum nu uppsatts.

**Anf. 21 OLOF PALME (s) replik:**

Fru talman! Det som Ola Ullsten hade att anföra om utrikespolitik och

nedrustning och sådant var bra. Det kan jag instämma i, och det vore lockande att diskutera dessa frågor. Men jag får bege mig rakt in i den svenska myllan.

Det står alldeles klart att den nuvarande regeringen icke kan föra landet ur den ekonomiska krisen. Det är inte fråga om opinionsundersökning eller mandat, men det framgår alldeles uppenbart när man sitter och lyssnar på – med förlov sagt – den rappakalja som här har framförts i ekonomiska ting från regeringspartiernas företrädare.

Vi fick höra förut att devalvering var en offensiv åtgärd och inget nödtvång. En devalvering är alltid ett nödtvång. En devalvering innebär ju rent definitionsmässigt att man sänker levnadsstandarden för landets medborgare, därför att de inte kan betala för sig. Det har ni nu gjort gång på gång, och om medborgarna värjer sig återställer de så att säga snabbt de kortsiktiga vinsterna av devalveringen. Sedan är läget detsamma. Nu börjar ni närma er linans ände. Att skildra detta som någonting positivt vittnar ju om en brist på insikt om det enkla sammanhanget. En av förutsättningarna för en devalveringspolitik är att man följer upp den med en relativt stram inhemsk politik.

Nu har vi fått höra att högsta visdomen är att släppa efter i fråga om finanspolitiken. Först sade ni att dessa saker skulle stämma överens. Det skulle vara samma budgetsaldo. Nu säger ni att ni vill försvaga budgetsaldot, och det är bra det. Vi har nu fått ett uttalande av ekonomiministern. Han säger att ett lättande av kreditpolitiken via sänkt ränta underlättar också devalveringen. Det måste vara något fundamentalt fel i ert tänkande på de här båda områdena. Det är inte underligt att det går som det går ibland. Jag vill ställa samma fråga till Ola Ullsten i dag: Är ni beredda att avstå från momssänkningen nu när ni har sänkt räntan? Vi skulle slippa mycket ohägn om ni rejält sade ifrån på den punkten i dag.

Sedan vill jag ändå säga några ord till Ola Ullsten – han var den som ställde ut de stora garantierna för ungdomen. Här skulle minsann varje ung människa få ett jobb eller utbildning. Han gick längre än företrädare för något annat parti. Resultatet av folkpartiets ungdomsgaranti är att vi i dag har 61 000 arbetslösa ungdomar – den högsta siffra som någonsin har noterats. Jag undrar om Ola Ullsten är lika liknöjd inför detta som statsministern. Och det intressanta är ju att ni förr kunde säga att ni gör allt ni kan men det blir ändå några arbetslösa. Men nu säger ni nej till de förslag om utbildning och arbete som framförs av arbetsmarknadsstyrelsen, och därmed tar ni direkt ansvar för att ungdomar blir arbetslösa i vinter. Då frågar vi Ola Ullsten: Är ni nöjda med det? Var det detta ni tänkte på när ni ställde ut er ungdomsgaranti? Vad säger ni till de arbetslösa ungdomarna, som ni faktiskt med berått mod låter förbli utan arbete? Det är viktigare för er att genomföra den här konsumtionsstimulansen via moms än att ge arbetslösa ungdomar ett jobb över vintern.

Sedan några ord om löntagarfonderna. Det var en gång en folkpartiledare som uppmanade sitt auditorium att gå hem och läsa historia. Man kan på sätt och vis säga att folkpartiet har en stolt historia när det gäller löntagarfonder.

Det var ju i hög grad folkpartisterna som tog upp detta. Jag minns mycket väl de förhandlingar som jag förde med Gunnar Helén på sin tid och som ledde till löntagarfondsutredningen. Ni sade: Vi driver detta – löntagarfondsandelar vid kapitalbildningen måste till för att motverka maktkoncentrationen. Vi skrev gemensamt direktiven som gick ut på detta. Om jag skulle vara elak skulle jag läsa upp vad ni sade på ert landsmöte 1978 och vad era företrädare sade. Ni har en tjänsteman som har skrivit en artikel. Jag vill inte sätta honom i beråd, men han har skrivit:

”Det är mot bakgrund av dagens debatt en aning komiskt att socialdemokratin nu tycks vara på väg mot vad som 1978 enligt landsmötesbeslut var folkpartiets uppfattning i löntagarfondsfrågan.--”

Men inte kommer alla folkpartister att tycka att det är särskilt lustigt att försöka vinna valet på att med ödesmättade argument om marknadsekonomins framtid bekämpa en uppfattning som inte alltför mycket avviker från den som för ett par år sedan var partiets.”

Det är sant. Maktkoncentrationen kämpar ni emot. Så läste jag i *Veckans Affärer* att Anders Wall säger om Ola Ullsten med tillfredsställelse att ”honom har nu näringslivet tagit hand om – han ska användas i kampen mot löntagarfonderna”.

Är det inte litet förödmjukande för en tidigare frisk liberal som gick till storms mot maktkoncentrationen i näringslivet att nu användas som ett ganska bekvämt redskap för en av de främsta symbolerna för denna maktkoncentration?

**Anf. 22** Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Fru talman! Jag vill försäkra Olof Palme att jag fortfarande är liberal, att jag fortfarande känner mig mycket frisk och mycket sugen på uppgiften att bevara det svenska marknadsekonomiska systemet, att fortsätta att göra vad vi kan för att motverka ekonomisk maktkoncentration i vare sig kollektivistiska, statliga eller enskilda former.

Det är också detta, Olof Palme, som hela tiden har väglett folkpartiet när vi visat intresse för det som numera har kommit att kallas löntagarfonder men som ursprungligen handlat om helt andra idéer än dem som till sist konkretiserats på den socialdemokratiska partikongressen med stöd från den föregående LO-kongressen.

Vi kritiserar de här fonderna av flera orsaker.

Först och främst har LO och socialdemokratin hela tiden förordat kollektivt ägda fonder som skall ha ett slags monopol. De får sitt inflöde av sparande, dvs. tillförsel av kapital, hur väl eller hur illa de än sköter sig. Fondstyrelsen har inga krav på sig att åstadkomma största möjliga avkastning. Den kommer under fackligt och politiskt tryck uppenbarligen att ägna sig åt att hålla svaga företag under armarna. Riskkapital kommer att placeras i svag verksamhet och undandras framtidsatsningar. Påtryckningsgrupper, särskilt regionala sådana, agerar nästan alltid för att skydda befintlig verksamhet, inte för att etablera ny verksamhet.

Egentligen är det inget fel i någonting av detta, sett ur resp. grupper

synvinkel. Det är klart att om man jobbar i Norrbotten vill man att norrbottniska företag skall fungera. Och om man jobbar i en viss bransch vill man att den branschen skall fungera.

Men till sist måste det finnas någon som tar det övergripande ekonomiska ansvaret, har den övergripande ekonomiska insikten och försöker styra resurserna dit där de leder till det effektivaste utnyttjandet. Och där känner vi i dag ingen bättre mekanism än marknadsekonomin, med alla dess brister och med alla de behov som finns av att justera också marknadsekonomin.

Men med det föreslagna systemet för löntagarfonder kommer man inte ifrån att detta grundläggande inslag i marknadsekonomin skulle gå förlorat.

Det är därför som representanter för folkpartiet i utredningar, när man över huvud taget diskuterat fonder, har diskuterat fonder som tillkommer genom fri etableringsrätt, fonder som skall konkurrera med varandra om inflödet av sparande och som bygger på individuellt ägda andelar där den enskilde har rätt till avkastning och därmed naturligtvis också kommer att bevaka att fonderna för en framgångsrik och vettig placeringspolitik.

Alla dessa grundläggande krav, som vi har ställt ända från början, är som bortblåsta i det förslag som nu ligger på bordet efter SAP-kongressen. Det är därför vi med fog tvingas konstatera att det av den i och för sig goda idén om ökat maktspridande, om ökat löntagarinflytande också på kapitalsidan, har blivit ett hot mot själva det grundläggande ekonomiska systemet i Sverige.

Beträffande arbetslösheten, som Olof Palme har talat mycket om i dag: Det går inte att komma ifrån följande fundamentala förhållanden. Det effektivaste medlet att motarbeta arbetslöshet är att skapa sysselsättning, och det effektivaste sättet att skapa sysselsättning är att skapa förutsättningar för framgångsrika företag. Det som regering och riksdag har att göra i det avseendet är att föra en ekonomisk politik som gör det möjligt för företagen att framgångsrikt konkurrera både på internationella marknader och här hemma. Det är därför, Olof Palme, som vi har rätt att kalla det ekonomiska program som regeringen nu har lagt fram för offensivt. Även om devalveringen definitionsmässigt i sig inte är någon offensiv åtgärd, är ju paktet som totalitet ägnat att skapa framgångsrika företag som kan trygga sysselsättningen. Ingen i denna debatt har kunnat peka på några andra åtgärder, som är viktigare när det gäller att bekämpa arbetslösheten än just denna åtgärd. Det är där fronten måste gå.

Självfallet måste vi också föra arbetsmarknadspolitik, som det heter. Vi måste ta hand också om dem som trots våra bemödanden när det gäller att få en konkurrenskraftig industri inte får jobb i produktionen. Vi för en mycket offensiv sådan arbetsmarknadspolitik. När man lyssnar på Lars Werner och Olof Palme kan man få intrycket att frågan om arbetslöshet eller inte bland ungdomar och bland människor i utsatta regioner står och faller med om arbetsmarknadsverket får exakt de pengar man där har begärt i den senaste framställningen – det handlar såvitt jag vet om något över en miljard kronor –

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

när det i själva verket är så att vi för arbetsmarknadspolitiska åtgärder har satt in 5 miljarder kronor under det senaste året. Det finns de – jag kan tänka mig att de finns också här i kammaren – som tycker att detta är för mycket. Men ingen kan komma och påstå att den fulla sysselsättningens politik står och faller med hur man behandlar just denna senaste skrivelse från arbetsmarknadsverket. Också den har behandlats positivt.

I det krisprogram som vi nu diskuterar talar vi väldigt mycket om behovet av besparingar, och vi presenterar ett sparpaket på 6 miljarder kronor. Det finns bara en enda utgiftspost i detta program, och det är utgifter för arbetsmarknadspolitiken. Där satsas nu 600 milj. kr., 1 500 milj. kr. satsades för bara några månader sedan. Därför är det rena struntpratet, när Lars Werner och Olof Palme försöker göra gällande att Thorbjörn Fälldin och jag skulle ställa oss fullständigt likgiltiga inför att unga människor, och för den delen också äldre människor, går arbetslösa. Jag tror inte att så stora resurser någonsin har satsats på arbetsmarknadspolitik och på åtgärder för att klara sysselsättningen i Sveriges land som under de senaste fem åren.

Dessutom tycker jag faktiskt att det är rimligt att göra både vissa internationella jämförelser och jämförelser över tiden. Det är alldeles rimligt som Thorbjörn Fälldin sade, att vi inte kan föra en alldeles egen och hemmagjord svensk ekonomisk politik. Arbetslöshetssiffrorna i Sverige är ju delvis en reflex av den internationella ekonomiska situationen. Den har vi klarat bättre än de andra länderna, och det må ändå kunna ses som ett bevis för att vi inte struntar i arbetslösheten. För OECD gäller ett genomsnitt på 7–8 % arbetslösa. I Sverige har vi mindre än 3 %. Mot det kan man säga att detta inte är någon tröst för dem som är arbetslösa, men det kan ändå vara en liten tankeställare för dem som är insatta i de ekonomiska sammanhangen – och dit hör väl både Lars Werner och Olof Palme – att siffrorna måste leda till slutsatsen att vi här i Sverige har givit frågor som gällt bekämpandet av arbetslösheten hög prioritet.

Jag tycker också att Olof Palme borde vara särskilt försiktig i den här sifferexercisen eftersom vi 1972, då påfrestningarna på den svenska ekonomin och arbetsmarknaden var mycket mildare än vad de är f. n. på grund av den internationella konjunkturen, hade en arbetslöshet på 3,5 %, dvs. en högre arbetslöshet än i dag. Det var fler människor som var utan arbete då, och sysselsättningen var alltså lägre än vad den är nu. Efter att Olof Palme och andra har raljerat med denna regerings och tidigare icke socialistiska regeringars arbetsmarknadspolitik skulle man gärna vilja veta: Vad är det man vill göra i stället, som skulle innebära att vi i Sverige fick en i internationell jämförelse ännu lägre arbetslöshet än den vi faktiskt har? Jag tycker att den frågan är i hög grad motiverad.

F. ö. vill jag säga med anledning av Olof Palmes fråga om vad vi skall göra med förslaget om momssänkningen, att detta förslag ligger fast. Det har sedan tillkommit en räntesänkning som motsvarar en momssänkningseffekt på ca 0,8 % om man ser på KPI-effekten. Inte minst de som talar om risken för arbetslöshet och låter regeringen löpa gatlopp i debatten i den frågan borde väl ha en viss känsla för att om man drar åt skruvarna alltför hårt är

riskan mycket stor för att det enda resultatet blir arbetslöshet och att den ekonomiska tillväxten – som till sist ändå var målet för verksamheten över huvud taget – inte kommer till stånd.

**Anf. 23 OLOF PALME (s) replik:**

Fru talman! Några enkla konstateranden:

För det första: Arbetslösheten i september har aldrig tidigare varit högre än den varit nu i år. Så hög arbetslöshet som 127 000 har icke registrerats sedan den statistiken infördes.

För det andra: Så mycket som 61 000 ungdomar har tidigare aldrig registrerats som arbetslösa. Detta är bara ett enkelt konstaterande.

Vi gör allt vad vi kan, säger man. Men ni har ju sänkt ambitionerna. I september 1978, när vi hade 46 000 ungdomar arbetslösa, hade vi mer än 30 000 av dessa ungdomar sysselsatta i beredskapsjobb och arbetsmarknadsutbildning, som klarade dem tills de kunde få någonting annat.

Nu, när vi har 61 000 ungdomar arbetslösa, är inte mer än 18 000 ungdomar sysselsatta i beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning. Men om man hade bevarat ambitionerna från 1978 hade ytterligare 15 000 ungdomar befunnit sig i sysselsättning. Det är också ett enkelt konstaterande.

Ni har inget alternativ, säger man rent maskinmässigt. Jo, vi har i dag föreslagit att man skall bevilja 1 500 miljoner i beredskapsarbeten, att man skall öka bidraget till dem som varslats om uppsägning i tillverkningsindustrin från 20 till 35 kr. i timmen, att man planerar för en maximal arbetsmarknadspolitisk insats vintern och våren 1981/82. Vi säger nej till sloandet av bidragen till planering av beredskapsarbeten, vi säger nej till åtgärder inom de skyddade verkstäderna som slår ut eller stänger ute handikappade från arbetsmarknaden, och vi säger nej till nedskärningar av lokaliseringsstöd till företag i glesbygds- och stödområden. Vi har förslag på punkt efter punkt.

Vi anser att en del av de pengar som ni vill använda till momssänkning bör användas till det här, därför att vi upplever det som viktigare att klara de arbetslösa ungdomarna – för om de får gå arbetslösa länge, så kommer det kanske att prägla hela deras framtida tillvaro. Det är bara att konstatera att det är så.

Folkpartiet hade den där ungdomsgarantin. Den har ni alltså nu släppt. Men om ni inte är ligkiltiga, varför ger ni då inte AMS de pengar som de begär för att sysselsätta arbetslösa ungdomar? Det finns ju ingen möjlighet att bevisa någonting om ni bara säger nej. Minst 15 000 ungdomar går i onödan arbetslösa i dag. Det är ett obönhörligt faktum; det kan inget ordsvall dölja.

Och ni kan inte säga att ni har brist på pengar i det här speciella fallet – ni har ju tillräckligt med pengar för att sänka momsen. Det har ni pengar till, men icke till att ge arbetslösa ungdomar en utkomst.

Fru talman! Sedan till löntagarfonderna. Det är alltså pinligt. Det folkpartiet talade om var kollektiva fonder, kollektiv kapitalbildning. Det man talade om var individuell anknytning, inte nödvändigtvis individuella

**Nr 7**

Onsdagen den  
14 oktober 1981

*Allmänpolitisk  
debatt*

andelar. Det man talade om var möjligheten att få en överenskommelse om detta. En del av det som Ola Ullsten tog upp går det ju att resonera om.

Ni drev gentemot oss alltid det kravet att det inte får vara så många centrala fonder, utan ett decentraliserat system. Hur ser man till att ett decentraliserat system tillgodoser normala avkastningskrav? Det är ganska legitimt att föra en saktidiskussion om detta.

Om man är oroad av alla kollektiva fonder vill jag säga att det redan nu finns sådana. Jag tänker på ATP-systemet, pensionsstiftelserna och det alltmer maktkoncentrerade privata näringslivet. Det är alltså inte fråga om något nytt.

Jag vill också peka på karusellen i löntagarfondsutredningen, där ni bytte ledamöter i snabb takt. Allteftersom ni bytte ut dem gick ni mer och mer åt höger. Jag har en gång talat väl om Wall, vilken då fick hela folkpartipressen på sig, och jag skall inte utsätta honom för det än en gång. Men han står ändå som en symbol för den mycket snabbt fortgående processen av maktkoncentration i näringslivet. Nu säger han att ideologerna är borta och att vi har tagit hand om Ola Ullsten. Honom skall vi använda i kampen mot löntagarfonderna.

Det är inte med glädje som jag återger detta. Det är rätt tröst, för det var en tillgång när vi hade en liberalism som var beredd, åtminstone mycket preliminärt, att stå upp mot den tilltagande maktkoncentrationen i det privata näringslivet och för löntagarnas rättmätiga krav på ett inflytande i detta näringsliv. Men jag kan inte hjälpa er. Ni får stå ert kast.

**Anf. 24 Utrikesministern OLA ULLSTEN:**

Fru talman! Det är synd att Olof Palme, som är så bevärdad i folkpartiets landsmöteskrifter, inte läser upp för kammarens ledamöter vad som faktiskt står där. Eftersom inte han gör det, får väl jag göra det åt honom. Det står bl. a. så här:

”Folkpartiet vill ha många fonder som köper aktier i företagen. Om fonderna har individuella andelar som kan köpas och säljas kommer fonderna att få marknadspress på sig. En fondledning som gör dåliga affärer eller missbrukar sitt inflytande kommer att se hur kurserna på dess andelar sjunker, hur människor väljer att sätta in sina pengar i en annan fond. Därmed fungerar marknadsekonomi och risken för maktmissbruk minimeras.”

Det är, fru talman, raka motsatsen till de fondförslag som SAP-kongressen nu har bestämt sig för. Det här var allmänna riktlinjer i en fortgående debatt om hur man skall minska den enskilda ekonomiska maktkoncentrationen. Det finns många vägar att gå för att göra det, men en av dem skall man absolut inte slå in på: den som leder till att den nuvarande enskilda maktkoncentrationen skulle förbytas i en oändligt mycket större sådan, där vi finge ett antal, förmodligen på ett eller annat vis samordnade, fondjättar som vore de dominerande ägarna av svenskt näringsliv. I ett sådant klimat fungerar inte marknadsekonomi. I den miljön fungerar över huvud taget

inte de mekanismer som är marknadsekonominns innersta väsen och som har varit grunden för det svenska välfärdsbygget.

Det som man tvingas fråga sig är varför socialdemokraterna, som själva har varit i regeringsställning under praktiskt taget hela den tid då det svenska välfärdssamhället har byggts upp, är så roade av att slå över ända hela det ekonomiska system som denna välfärd bygger på. Det är faktiskt precis det som fonder i den tappning som de nu har presenterats i innebär.

Sedan några ord om arbetslösheten. Det går inte, Olof Palme, att göra gällande att de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som socialdemokraterna anvisar i sitt krisprogram skulle i någon nämnvärd utsträckning påverka sysselsättningen i Sverige. Det enda man vet är att de här åtgärderna kostar pengar över statsbudgeten, och att vilken regering som än sitter – även en med Olof Palme i – till sist skulle tvingas att göra en avvägning mellan hur omfattande resurser inom arbetsmarknadspolitiken som kan användas och hur starka de behov är som resurserna inom arbetsmarknadspolitiken skall gå till. Om den avvägningen blir felaktig, om utgifterna över statsbudgeten blir för stora med hänsyn till tillväxten och det som vår budgetbalans medger, urholkas förutsättningarna för en framgångsrik ekonomi och för framgångsrika företag. Då blir resultatet ännu större arbetslöshet, som måste mötas med ännu större statsbidrag. Man är inne i en ond cirkel som ingen ännu har kunnat visa att man i ordnade former kan ta sig ur. Därför kan jag bara konstatera, fru talman, att den arbetsmarknadspolitik som vi f. n. för är mycket expansiv. Den innebär en stor satsning på arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det som skiljer oppositionens förslag från vad regeringen faktiskt gör är så obetydligt vad gäller insatser av resurser att det ter sig verklighetsfrämmande att göra det stora ideologiska nummer av detta som Olof Palme försöker sig på.

**Anf. 25 KJELL-OLOF FELDT (s):**

Fru talman! Minoritetsregeringen Fälldin har nu existerat i fem månader. Det har inte varit någon speciellt glansfull epok i Sveriges politiska historia.

Den här regeringen kom inte till därför att den av riksdagen, ännu mindre av folket, ansågs vara bäst skickad att sköta rikets affärer under rådande svåra förhållanden. Den kom till därför att de borgerliga partierna efter trepartiregeringens fall till varje pris ville undvika att möta väljarna i ett nyval. Och det priset blev alltså minoritetsregeringen Fälldin.

Denna regering avhörde sedan icke på fyra månader. I skepnad av folkpartister och centerpartister gick dess ledamöter i stället till offensiv, inte mot den ekonomiska krisen men väl mot socialdemokratin och arbetarrörelsen. Till stor del inriktades offensiven på vårt program mot den ekonomiska krisen. Enligt folkpartiledaren kännetecknades det av ett schizofrent lättsinne. Särskilt förkastligt var programmets förslag om en expansiv investeringspolitik och en nedtagning av inflationen via bl. a. prisstopp och sänkt ränta.

Det dröjde ända till för några veckor sedan innan man kom sig för att börja

regera. Men då blev det desto större ståhej. Man devalverade, man införde prisstopp, och nu har man sänkt räntan. Och dessutom – befriad från Gösta Bohmans direkta övervakning kunde man dödförklara svångremspolitiken. Nu skall det satsas på expansion och tillväxt. Den ensidiga åtstramningens tid är förbi, får vi veta. Därför sänks momsens och satsas flera nya miljarder på subvention av industrins investeringar.

Om en sak råder det inget som helst tvivel: det är absolut nödvändigt att något uträttas i den ekonomiska politiken. Industrikonjunkturen rasar snabbt utför, arbetslösheten är på väg mot en helt oacceptabel nivå, inflationen går på i takten 13–14 % och budgetunderskottet fortsätter obevekligt uppåt.

Men när regeringen nu sent omsider och efter många påtryckningar äntligen handlar, uppstår ny förvirring. Man har åstadkommit en farlig blandning av devalvering och skattesänkning, som väckt uppseende och misstro inte bara här i landet utan också utomlands. Detta förstärks av att regeringen strör tvetydiga uttalanden och vilseledande uppgifter omkring sig angående den egentliga innebörden av sin politik.

Det helt avgörande, fru talman, för bedömningen av regeringens ekonomiskt-politiska åtgärder är om de kan väntas leda till att devalveringen från den 14 september i år lyckas.

En devalvering är otvivelaktigt – om den lyckas – en genväg till målet att förstärka industrins konkurrenskraft och lönsamhet. Men det är en svår och farlig genväg. Förbättringen av konkurrenskraften uppnås nämligen inte genom att riksbanken annonserar ut en ny valutakurs. Den nås bara om vi alla accepterar en sänkning av vår levnadsstandard. En devalvering innebär ju att vi svenskar skall ta mindre betalt för vårt arbete och betala mer för andras arbete.

Därför måste löntagarna acceptera att deras reallöner sjunker och industrins vinster stiger. Och företagarna måste hålla tillbaka sin lust att höja priserna på svenska varor och tjänster, när importpriserna går upp till följd av devalveringen.

Skälet till att devalveringar misslyckas – och det finns många misslyckade devalveringar – är att den här återhållsamheten med löner och priser inte uppnås. Man har helt enkelt inte fått accept på att folket vill sänka sin levnadsstandard. Och då leder genvägen bara till ännu mera inflation. Konkurrenskraften och produktionsförmågan är efter ett tag lika dålig som när man började, men arbetslösheten antagligen större.

Den här grundläggande svårigheten försöker regeringen smussa undan genom att sänka momsens. Genom momssänkningen skall vi kunna undvika, hävdar man, de inflationseffekter som devalveringen oundvikligen för med sig. Och genom momssänkningen skall löntagarna slippa huvuddelen av, kanske hela, den standardsänkning som devalveringen avser att åstadkomma.

Om många ekonomer – och tydligen också majoriteten av denna kammare – tycker att detta låter för bra för att vara sant, är det begripligt. Visserligen skulle landets pensionärer, om regeringsförslagen genomförs, tvingas

acceptera en betydande standardsänkning. Men det räcker inte för att betala momssänkningen mer än till en tredjedel.

Regeringen hävdar i sin proposition att man genomför andra besparingar i statens budget, som åstadkommer konststycket att finanspolitiken stimulerar ekonomin utan att försvaga budgeten.

Det är här som frågan avgörs om devalveringen skall lyckas eller misslyckas. För om momssänkningen leder till att budgetunderskottet ökar ännu mer, blir ännu större än vad det är i dag, innebär det tre ting.

För det första läggs till devalveringens inflationstryck ytterligare inflation från en svällande statsupplåning.

För det andra innebär det att Sverige än en gång skall försöka låna sig ur sin ekonomiska kris i stället för att angripa dess grundorsaker. Vi har bara föst problemen en liten bit framför oss. Hela arbetet med att sanera den svenska ekonomin återstår och har bara blivit värre.

För det tredje – och det är på sikt det allvarligaste – har medborgarna i allmänhet och löntagarna i synnerhet än en gång lurats. För de måste förr eller senare betala räkningen för devalveringen och för en misslyckad ekonomisk politik. Under den borgerliga regeringstiden har man gång på gång utsatts för svek efter lättsinnigt givna löften. I den politik som nu lanseras finns faktiskt det här sveket redan inskrivet. Redan till hösten kan en skärpning av finanspolitiken aktualiseras, säger regeringen i sin proposition. Men tanken är naturligtvis: När momsens då måste höjas igen, är valet över – och de rättvridna kurvorna förmodas då ha gjort sin tjänst i valrörelsen.

Frågan måste ställas till dem som nu vill medverka i ett sådant här lurendrejeri: Inser ni inte vilken skada ni kan åstadkomma på den svenska ekonomin och den svenska demokratin? Märkte ni inte hur misstron mot politiken och politikerna växte efter 1979 års val, när folk upptäckte sanningen bakom den borgerliga propagandan? Förstår ni inte, vilka explosiva krafter ni sätter i rörelse inför nästa avtalsomgång, om skatter på nytt måste höjas och inflationen fortsätter?

Mot den här bakgrunden, fru talman, är det av central betydelse vilka statsfinansiella konsekvenser regeringsförslagen får – om budgetunderskottet växer och därmed ökar risken för framtida åtstramningar eller om momssänkningen verkligen betalas nu, av besparingar i statsbudgeten.

Regeringen ger, uppseendeväckande nog, inget besked i sin proposition på den här centrala punkten. Den enda upplysning som lämnas är att budgetunderskottet blir "något större" än vad som tidigare beräknats.

I brist på information från regeringen gjorde finansutskottets kansli därför en egen beräkning av förslagets budgeteffekter. Man kom till att förslagen innebär att budgeten det här budgetåret försvagas med 2,5 miljarder kronor – 2 500 miljoner. Eftersom vi också hade fått en prognos från riksrevisionsverket, som visade att budgetunderskottet blir 1,5 miljarder större än vad som tidigare beräknats redan utan regeringens förslag, kunde vi alltså konstatera att det tidigare beräknade budgetunderskottet på 75 miljarder nu har växt till 79 miljarder. Då återstår ändå 9 månader av budgetåret och många nya utgiftsbeslut, som kommer att öka underskottet.

Man måste fråga sig: Var det denna ökning av budgetunderskottet med 4 miljarder som regeringen ansåg vara så obetydlig och ointressant att den inte ens behövde redovisas för riksdagen? Eller försöker regeringen helt enkelt lura riksdagen, vilseleda oss och allmänheten om den egentliga innebörden av sina förslag?

Inför dessa frågor beslöt finansutskottet att av budgetdepartementet begära en preciserad beräkning av propositionens statsfinansiella konsekvenser. Vi begärde också att departementet skulle redovisa vilken bedömning man f. n. gör av budgetunderskottets storlek innevarande budgetår.

I går uppträdde budgetdepartementets statssekreterare inför finansutskottet. Jag kan bara hoppas att den behandling vi utsattes för inte är typisk för relationen mellan regeringens kansli och riksdagens utskott.

Någon skriftlig, siffermässig precisering av de olika regeringsförslagens finansiella konsekvenser, som vi hade begärt, lämnades inte. Ett dokument med sådana uppgifter fanns i utskottets plenisal, men utskottets ledamöter förvägrades att ta del av dokumentet. Statssekreteraren vägrade också att lämna någon som helst upplysning om de prognoser för budgetunderskottets storlek som f. n. görs inom budgetdepartementet.

Statssekreteraren krävde också att utskottet skulle tillägna sig den helt orimliga uppfattningen, att ökade utgifter på 600 milj. kr. för arbetsmarknadspolitiken inte kommer att belasta budgetsaldot. Han ansåg också att utskottet borde som en säkerställd inkomst räkna med 200 milj. kr., som minoritetsregeringen någon gång i framtiden eventuellt kommer att lägga fram förslag om.

Finansutskottets kansli hade också gjort en beräkning av regeringsförslagets konsekvenser på längre sikt. Den visade att budgetsaldots försvagning skulle stiga från 2,5 till ca 4 miljarder, dvs. att på sikt blir budgetunderskottet ännu större.

Det beror framför allt på att regeringen föreslår ett nytt system för investeringsavdragen, som kan komma att kosta 1,5 miljarder nästa budgetår. Denna kostnad finns över huvud taget inte omnämnd i propositionen. Men statssekreteraren i budgetdepartementet fann inte detta värt att kommentera. Han vill på en direkt fråga inte ens avslöja om departementet gjort någon bedömning av kostnaden för det nya systemet – om den var 1, 1,5 eller möjligen 2 miljarder kronor. Om det är med sådana budgetansvariga, fru talman, som regeringen sköter sin utgiftsgranskning är det inte att förvåna sig över om budgetunderskottet växer helt utan regeringens kontroll.

Budgetministern skall tala senare i den här debatten. Jag tycker att han skall ta tillfället i akt att be riksdagen om ursäkt för den behandling hans departement utsatt ett av riksdagens utskott för. Han bör också klart och ärligt redovisa den statsfinansiella innebörden av regeringens förslag. Han bör dessutom lämna besked om vilken prognos regeringen har för budgetunderskottet innevarande budgetår. Skulle det vara så illa, att budgetministern bedriver sitt budgetarbete för nästa budgetår utan att veta

ens utgångspunkten för detta arbete, nämligen det löpande underskottet, borde han ersättas av någon annan.

Jag ställer inte de här kraven för att ytterligare plåga en redan illa utsatt regering. Förhållandet är helt enkelt att oppositionspartierna under de närmaste dagarna måste slutföra arbetet på sina motioner. Detta arbete skulle otvivelaktigt underlättas om regeringen gav oss del av sitt beslutsunderlag.

Med det material vi nu har kan bara en slutsats dras. Regeringens försök att manipulera ekonomin måste stoppas. Det skapar klara risker för att den fjärde svenska devalveringen på fem år kommer att misslyckas. Det skärper kraven på att man längre fram skall höja skatter och genomföra andra åtstramningar. Och det kommer att öka orättvisorna och bristen på tilltro till landets regering.

Fru talman! Det krävs en ny ekonomisk politik i Sverige – inte försök att upprepa tidigare misslyckanden.

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

**Anf. 26** Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Det är en ovanlig händelse vi nu varit med om i kammaren. Kjell-Olof Feldt tog sig häromdagen före att i ilska springa ut ur ett utskottsrum där han kunde ha fört den här debatten med den person det gäller. Han föredrar att ta upp den med mig här och nu. Och det är okay – jag skall gärna ta den diskussionen. Men jag vill säga att det inte ligger i linje med de krav på fair play som jag brukar ställa på mina motståndare i enlighet med den sportsmanship jag brukar tillämpa.

Men till sakfrågan! Jag skulle då vilja redovisa hur det ligger till med de här sakerna.

I propositionen om dessa ekonomisk-politiska åtgärder står det att budgetunderskottet till följd av septemberpaketet och vissa andra befarade utgiftsökningar kan förmodas bli något större än vad som redovisas i kompletteringspropositionen. Budgetunderskottet påverkas naturligtvis inte bara av de nu aktuella åtgärderna utan också av andra händelser.

Dessutom får vi successivt fram ett säkrare kalkylunderlag för inkomstberäkningarna. Riksrevisionsverket gör nu en ny prognos, på grundval av taxeringsstatistik för inkomståret 1979. Så brukar ske så här på höstarna. Den kommer att redovisas i nästa års budgetproposition. Det är den metod som vi brukar använda oss av, och den tillämpades även på den tid då Kjell-Olof Feldt hade ett ansvar för budgetarbetet i finansdepartementet. Att redan nu, innan vi har fått detta underlag, gå ut med en budgetprognos har jag inte bedömt som meningsfullt.

Dock har finansutskottet, som Kjell-Olof Feldt redovisade för kammarens ledamöter, fått en detaljerad redovisning. Svar har lämnats på de frågor som har ställts. Efter vad som har sagts mig av många av de övriga ledamöterna i finansutskottet fick man goda svar, och man resonerade sig fram till en i stort sett gemensam värdering. Det kanske hade varit bra, om Kjell-Olof Feldt hade suttit kvar och inte blivit så förtvivlat ilsken.

Kjell-Olof Feldt slängde ur sig många invektiv mot budgetdepartementet i

TV – jag hörde en del av dem. Bl. a. beskyllde han oss för att trixa och trilskas. Jag vet inte att det har varit något trixande eller trilskande från vår sida. Vi har klart och rejält ställt upp för att svara på frågor. Däremot kan man ifrågasätta Kjell-Olof Feldts sätt att bedriva debatten. När han säger att statssekreteraren hade med sig ett färdigt dokument som utskottets ledamöter vägrades ta del av är det inte alls någon sanning. Statssekreteraren hade gått till utskottet för att svara på frågor och hade förberett sig genom att göra en del anteckningar. När man bad om ett dokument lovade han att det skulle komma. Det är inget trilskande – det är att ställa upp på de önskemål som framställs av utskottets ledamöter. Såvitt jag vet har utskottet redan fått det begärda dokumentet. När väl önskemålet därom framställdes levererade statssekreteraren det. Att kalla detta för ett trixande och trilskande faller tillbaka på den person som kastar ur sig sådana omdömen.

Nå, hur ligger det då till med besparingarna? Såvitt jag vet är det ingen större skillnad mellan våra bedömningar och de bedömningar som har gjorts i finansutskottets kansli. Påståendena om att besparingarna bara skulle vara luft har ingen saklig grund. Om Kjell-Olof Feldt vill ta upp besparingsdelen till analys skall vi gärna göra det, men jag tror att den debatten kan anstå. Besparingarna kan i varje fall inte både vara luft och innebära ett hot mot pensionärerna, som enligt vad som har sagts här i dag skulle drabbas å det våldigaste av insatserna. Antingen är det luft eller reala besparingar, det kan inte vara båda delarna.

Den kassamässiga effekten av besparingarna blir enligt vår bedömning under innevarande budgetår 1,2 miljarder och under nästa budgetår 3,1 miljarder. Till detta kommer effekterna på ATP-systemet. Där minskar belastningen under det här budgetåret med 250 milj. kr. och 1982/83 med ca 800 miljoner. Sammantaget minskar de statliga utgifterna på statsbudget och socialförsäkringsbudget med 1,4 miljarder för det här budgetåret och 3,9 miljarder nästa budgetår. Förlänger man perspektivet ytterligare framåt i tiden ökar effekten av besparingarna med några hundra miljoner till. Genom den uteblivna kompensationen till kommunerna för ränteförlusterna i samband med omläggningen av utbetalningssystemet för kommunalskatte-medel m. m. sparas uppskattningsvis 400 milj. kr. under 1981/82 och lika mycket nästa budgetår.

För tiden därefter har vi utgått ifrån att någon kompensation inte skulle komma i fråga, oavsett septemberpaketet. Men i och för sig kan man naturligtvis räkna in det också, eftersom inga sådana här räntekompensationer skall utgå efter 1982.

Borttagandet av den särskilda skattereduktionen innebär i praktiken en skatthöjning. Eftersom skattereduktionen har varit indexreglerad, växer betydelsen av dess borttagande med åren. I år ger sloandet av skattereduktionen en ökning av skatteinkomsterna med 350 milj. kr. Den ökningen växer sedan till närmare 3 miljarder 1984/85.

Kjell-Olof Feldt är också upprörd över att han inte har kunnat få noggranna kalkyler över de skattemässiga effekterna av investeringsavdragen och vinstfondsavsättningarna. Man kan naturligtvis önska det, men

Kjell-Olof Feldt vet mycket väl vilka svåra krav han reser när han begär detta. Det är inte av en händelse som den socialdemokratiska regeringen, såvitt jag kan erinra mig, aldrig redovisade sådana kalkyler.

Jag har här propositionen som lades fram i oktober 1974 med förslag till lag om avsättning till särskild investeringsfond, alltså vinstfondernas föregångare. Där finns inte en tillstymmelse till kalkyler vad beträffar de skattemässiga effekterna av förslaget.

Om jag får säga några ord till om vinstfonderna, vill jag framhålla att de naturligtvis inte tillkommit i syfte att ge företagen några skattefåvörer. Vad det handlar om är vissa förskjutningar mellan inkomststämorna. För att kunna uppskatta dessa måste man bl. a. göra antaganden om hur fonderna påverkar företagens vinstdispositioner och en hel del andra sådana ting. Den 25-procentiga avsättningen görs dessutom från årsvinsten, som avviker från den skattemässiga vinsten.

Vi måste alltså konstatera att det är vanskligt att göra någon användbar kalkyl, och en sådan kan inte heller spela någon större roll för bedömningen av om förslaget om vinstfonder är bra eller inte.

Fru talman! Jag har här bara en begränsad tid till mitt förfogande, och jag får därför eventuellt återkomma med ytterligare punkter som visar att budgetdepartementet i vanlig ordning gjort en redovisning av vad som är rimligt att redovisa.

#### **Anf. 27 KJELL-OLOF FELDT (s) replik:**

Fru talman! Om budgetministern tror att han skickar sina tjänstemän till ett av riksdagens utskott för att föra debatter med utskottets ledamöter, då tar han miste. Och skulle hans tjänstemän leva i den uppfattningen, bör han tala om för dem det rätta förhållandet: de kommer till utskottet för att lämna av utskottet begärda upplysningar. Och det var sådana vi inte fick.

Så ett par ord angående mitt sätt att delta i sammanträden. Enligt upplysning fortsatte sammanträdet i fem minuter efter det jag hade lämnat lokalen. Så det som hade ägt rum, det hade ägt rum. Det går att kontrollera med företrädare för mitt parti och andra partier att detta var vad man fick veta. Något ytterligare kom inte fram.

Statssekreteraren ägnade sedan eftermiddagen åt presskonferenser, där han beskrev sin insats i utskottet.

Jag tycker att budgetministern utnyttjade sin tid utomordentligt dåligt. Jag ställde två enkla frågor. Den ena var: Vad blir effekten innevarande budgetår av regeringsförslaget? Är det sant, som utskottets kansli har räknat fram, att det ökar underskottet med 2 600 milj. kr., för att vara exakt?

Den andra frågan var: Vilken prognos gör budgetdepartementet och budgetministern i dag för underskottet löpande budgetår?

Fru talman! Jag har ändå jobbat i tio år i departementet medan det ännu hette finansdepartementet. Försök inte ett ögonblick inbilla mig, Rolf Wirtén, att ni sitter med ett budgetarbete i oktober utan att ha ganska noggranna prognoser för vad budgetunderskottet blir! Och varför i alla himlars namn skulle inte riksdagen få veta detta? Varför detta smussel med

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

en uppgift, som rimligen borde ligga väldigt nära i synfältet för en budgetminister?

Jag fick på huden av Rolf Wirtén för att jag tyckte att statssekreteraren borde ha lämnat ifrån sig de dokument han hade med sig. Nu säger Rolf Wirtén att han visst lämnade ifrån sig sina dokument. Ja, vi fick ett papper – jag har det här – men om Rolf Wirtén hittar ett enda svar på de frågor utskottet ställde i den promemorian, då skall jag äta upp den med något lämpligt tillugg.

**Anf. 28** Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Det papper som Kjell-Olof Feldt visade en viss hunger för – även fysiskt sett – är ett pressmeddelande som lämnades efter hearingen. Såvitt jag förstår fanns det alla möjligheter att ställa frågor till statssekreteraren eftermiddagen igenom; i varje fall har jag inte fått någon rapport om att han vägrade vara kvar i utskottet så länge som Kjell-Olof Feldt och andra vill ha informationer. Det hade varit fullt möjligt att fortsätta, om ledamöterna hade haft lust.

Sedan ställer Kjell-Olof Feldt ett par frågor om varför man inte ger några prognoser. Får jag vända på frågan, Kjell-Olof Feldt: Vilken höst gav socialdemokratiska regeringar några sådana prognoser? Har det hänt? Är det inte så som jag här säger, att vi befinner oss i en något ovanlig situation när vi nu går fram med ett sådant här septemberpaket? Att i det läget, innan konjunkturinstitut, riksrevisionsverk och andra organ vi har till vår hjälp har hunnit göra en klar analys av alla siffror, gå ut med mera officiella prognoser, som regeringen är beredd att ställa sig bakom innan de är genomarbetade, kan inte vara en rimlig ordning. Men när finansutskottet bad att få så mycken information som möjligt ställde vi upp, som jag sade i mitt förra inlägg, för att ge svar på alla frågor ni hade att leverera.

En fråga gällde hur vi bedömer budgetförsämringen. Den har besvarats, och jag kan göra det på nytt. Jag talade i mitt föregående inlägg om, hur de kassamässiga effekterna av de här förslagen blir, och jag vet inte om jag behöver upprepa det, fru talman; det finns redan i kammarens protokoll. Vidare kan jag redovisa att om man summerar de här olika åtgärdernas effekter på statsbudgeten, finner man att den försvagas med ett par miljarder såväl i år som nästa år. Det är de kalkyler som vi har gjort och som jag f. ö. antydde redan på presskonferensen den 14 september, då de här åtgärderna presenterades för allmänheten. Det är alltså inga nya saker. Dem har vi haft med i våra bedömningar hela tiden.

Detta försök från Kjell-Olof Feldt att spela upp ett formellt resonemang om att vi skulle undanhålla utskott de informationer som är viktiga för ett riktigt utskottsarbete faller nog genom det sätt på vilket han riktar kritik mot oss. Det står helt klart att budgetdepartementet med total öppenhet har levererat den information som finansutskottet har önskat få. Efter nämnda överläggning har man kommit fram till i stort sett gemensamma värderingar om besparingsvolymen och över huvud taget om det som är av vikt i detta

ärende. Är det något som är oklart, herr vice ordförande i finansutskottet, skall vi självklart fortsätta att hjälpa till under utskottsbehandlingen.

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

**Anf. 29** KJELL-OLOF FELDT (s) replik:

Fru talman! Herr Wirtén säger att jag skulle ha fortsatt att ställa frågor till hans statssekreterare i går, för då hade jag fått svar. Men jag ställer ju samma frågor till budgetministern nu utan att få några som helst svar. Vad är det då som säger att jag skulle ha fått svar av hans statssekreterare i går? Eller skall jag behöva gå på alla presskonferenser som både statsråden och deras statssekreterare håller? Skall riksdagens ledamöter behöva sitta där och ställa frågor för att eventuellt få veta något om innehållet i de budgetar vi skall arbeta med?

Herr Wirtén säger att finansutskottet nu är överens med budgetdepartementet om budgetutfallet. Jag bara noterar att den i debatten så flitigt figurerande statssekreteraren vid sin presskonferens i går sade att departementet hade rätt och utskottet fel. Så var det med de gemensamma värderingarna.

Visserligen får man dra uppgifter ur herr Wirtén med tång, men om det är riktigt att budgetunderskottet har ökat med 2,5 miljarder kronor, så är det ändå bra att vi har fått den uppgiften. Då får vi fortsätta våra egna analyser av utvecklingen på längre sikt, för i det avseendet lämnar herr Wirtén inga rimliga och rättvisande besked.

En budgetminister får inte, som herr Wirtén nyss gjorde, i riksdagen säga att det aldrig har lämnats några uppgifter om budgetunderskott på hösten och att han därför inte heller tänker göra det. Innebörden i det herr Wirtén säger är inte att det saknas uppgifter, vilket hans statssekreterare försökte säga i går. Sanningen är i stället att budgetministern inte vill lämna några uppgifter. Jag förstår uppriktigt talat inte varför. Jag begär ju inte att några för rikets säkerhet avgörande uppgifter skall offentliggöras utom möjligen den att man anser att Rolf Wirtén är en dålig budgetminister. Men det tror jag i och för sig inte är en nyhet.

Varför inte lämna riksdagen de besked som den behöver? Våra bedömningar utifrån riksrevisionsverkets senaste prognos pekar mot 79 miljarder kronor i budgetunderskott. Kan inte herr Wirtén tala om huruvida det är rätt eller fel? Det vore bra att få veta innan vi skriver våra motioner. Om vår bedömning är felaktig, vilken siffra skall vi då hålla oss till?

Umgänget mellan regeringen och riksdagen underlättas naturligtvis om vi i vederbörlig ordning får de uppgifter vi begär. Herr Wirtén anklagade för en stund sedan mig för att ljuga. Jag konstaterar bara att det papper som han hade, det får han äta upp själv. I det fanns inga uppgifter av det slag som utskottet hade begärt. Det dokument som innehåller sådana uppgifter har t. v. hemlighållits för utskottets ledamöter.

**Anf. 30** Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Jag är oklar över vilken fråga jag inte skulle ha besvarat. Jag har tagit upp flera av de punkter som diskuterades i utskottet. Såvitt jag

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

förstår har Kjell-Olof Feldt inte bestritt de uppgifter som jag hunnit redovisa. Om jag nu säger att budgetunderskottet försämrats med 2 miljarder innevarande budgetår och nästa budgetår är det väl ett besked. Jag kan inte förstå att Kjell-Olof Feldt framhårdar och påstår något annat.

Att det sedan är så att vi icke har färdiga analyser av hur budgetåret 1982/83 kommer att se ut vare sig på inkomstsidan eller på utgiftssidan måste väl ändå vara ett respektabelt skäl till att man inte går i förväg och gör prognoser, innan man har ett någorlunda säkert material. Det är absolut, Kjell-Olof Feldt, inte någon ovilja. Det är ett behov av att leverera ett stabilt och säkert material till riksdagen, och det måste väl vara viktigare än att hafsa fram något som senare visar sig icke hålla i fråga om kvaliteten. Men i den mån utskottet – som jag sade förut, fru talman – önskat underhandsinformation när det gäller de dokument som är under framarbetning, så har vi från budgetdepartementets sida ställt upp, och det måste vara det centrala.

Vi har f. ö. också redovisat detaljerna i fråga om besparingarna, och jag kan upprepa dem. För 1981/82 ligger besparingarna på uppemot 1,4 miljarder, för 1982/83 är besparingarna på 3,9 miljarder.

Jag skulle kunna gå in i siffermaterialet på punkt efter punkt och visa att Kjell-Olof Feldts beskyllningar här är felaktiga. Vi har gett den information som är rimlig.

**Anf. 31 LARS TOBISSON (m):**

Fru talman! Det riksmöte vi nu har inlett kommer säkert mer än vanligt att präglas av ekonomisk-politiska frågor – det har ju redan framgått av dagens debatt. De båda stora oppositionspartierna har under sommaren lagt fram sina program för att återställa balansen i vårt lands ekonomi. Det socialdemokratiska krisprogrammet innehåller en hygglig bakgrundsbeskrivning till dagens situation, det beskriver utförligt hur man vill stimulera efterfrågan, men det är mycket vagt vad gäller de åtstramningsåtgärder som i och för sig anges som ofrånkomliga.

Det moderata programmet visar den marknadsekonomiska vägen ur krisen. Det presenterar en helhetslösning, som förenar besparingar på den offentliga utgiftssidan med utbudsstimulerande åtgärder för att öka produktionen och investeringarna i näringslivet, för att bekämpa inflationen och trygga sysselsättningen på sikt, allt i syfte att lägga en stabil grund för social trygghet och fortsatt välfärdsutveckling i vårt land.

För en månad sedan presenterade regeringen ett åtgärdsprogram kallat "Ekonomisk offensiv". Dess viktigaste inslag – devalveringen – är dock av utpräglat defensiv natur. Åtgärden kanske snarare bör beskrivas som en passiv anpassning till krafter som man inte förmått bemästra. Bättre hade varit att direkt angripa kostnadsproblemet genom att förmå arbetsmarknadens parter att avstå från redan avtalade lönehöjningar nästa år i utbyte mot marginalskattesänkningar.

Med en fjärde devalvering på fem år är risken stor att löntagarnas organisationer uppfattar det som normalt att statsmakterna på detta sätt i efterhand korrigerar deras överuttag på lönesidan, nu när det inte längre är

möjligt att suga upp friställd arbetskraft från utslagna företag och branscher genom att låta den offentliga sektorn expandera. Det är i så fall mycket olyckligt. De fackliga organisationerna måste i fortsättningen förmås att inse sambandet mellan lönebildningen och vår konkurrenskraft. De måste ta sitt ansvar för sysselsättningen genom att visa återhållsamhet i förhandlingarna.

Det mest kontroversiella inslaget i regeringens åtgärds paket är förslaget att sänka momsen. Som motiv anges i den proposition som i förra veckan lämnades till riksdagen att man vill förhindra att avtalens prisklausuler utlöses. Och det är naturligtvis önskvärt. Men frågan är om det skall upphöjas till ett övergripande mål på det sätt som regeringen tycks vilja. Om pristaket bryts igenom, blir det inte – som utrikesminister Ullsten tydligen trodde så sent som i lördags – några nya förhandlingar med risk för arbetskonflikt. I stället utgår löncpåslag enligt automatiskt verkande regler, vilka är försedda med betydande dämpningsmekanismer.

Psykologiskt kan det vara olyckligt att prisklausulen utlöses. Men frågan är om det är bättre att handla på ett sätt som ger intryck av att man "fiffjar" med index. För det är ju inte någon tillfällighet att när väl den kritiska prismätningen i december är genomförd, då släpps prisstoppet, då får devalveringens prishöjande effekter slå igenom, då stiger matpriserna och då sätts även andra besparingsåtgärder in. Efter allt detta är det svårt att tro att pristaket för andra avtalsåret skall kunna klaras.

Det verkar som om regeringen så småningom har insett att enbart avtalsargumentet är för svagt för att motivera momssänkningen. I bl. a. regeringsförklaringen har därför den tanken förts fram att momssänkningen är nödvändig för att hålla den privata konsumtionen på en acceptabel nivå. Men detta står i direkt strid med de varningar som uttalas i propositionen för att spä på den inhemska efterfrågan. Och man frågar sig varför den privata konsumtionen behöver stimuleras just under julhandeln.

Åtgärds paketet företer många tecken på att ha tillkommit i stor brådska. Det replikskifte vi just åhörde är ett vittnesbörd om detta. Även jag beklagar att det har varit så svårt att få sifferuppgifter från departementet, bl. a. en budgetprognos för innevarande budgetår. Så mycket står i alla fall klart att de tidigare lagda besparingarna för helår inte, som uppgivits, uppgår till några 4 miljarder, vilket jag tyckte att budgetministern upprepade alldeles nyss. Besparingseffekten under första halvåret 1982 stannar vid ungefär 1 miljard. Och kanske allvarligast av allt: statsbudgeten försvagas som en följd av åtgärds paketet med mellan 2 och 3 miljarder innevarande budgetår och med ännu mer mätt som en helårseffekt.

En sådan budgetförsvagning kan helt enkelt inte tolereras, när underskottet redan i utgångsläget beräknas till drygt 76 miljarder. Härtill kommer bl. a. aviserade industripolitiska stödåtgärder med mångmiljardbelopp till olönsamma företag. Vi moderater ser det som nödvändigt att genomföra vad trepartiregeringen och sedan mellanministären utfäst sig, nämligen att spara 12 miljarder på budgetens utgiftssida utöver vad som erfordras för att bidra till finansieringen av skattesänkningar.

Det är förresten intressant att centern och folkpartiet nu är beredda att motverka sänkningen av momsen med besparingar. När jag i våras föreslog detta grepp som en finansieringsmetod för en marginalsattesänkning, betecknades det som alldeles otänkbart. Om det principiella motståndet nu tydligen är övervunnet, kanske det också kan bli möjligt att enas om att det besparingsutrymme som kan skapas utöver 12 miljarder skall användas för att – i enlighet med trepartiregeringens ekonomiska handlingsprogram – sänka marginalsatten i en första etapp redan 1982. Jämfört med en momssänkning, som ju stimulerar konsumtionen, har en nedjustering av marginalsatten den stora fördelen att den stimulerar arbetsutbudet och därmed produktionen.

En annan iakttagelse som kan göras är att den finansiering av momssänkningen som de tidigare lagda besparingarna ger bortfaller den 1 juli nästa år, när dessa skall räknas in i besparingsmålet på 12 miljarder för budgetåret 1982/83.

Skulle momssänkningen då kvarstå, blir den till större delen ofinansierad. Vad är det som gör att en marginalsattesänkning absolut måste totalfinansieras med andra skattechöjningar, när en momssänkning, som inte i samma utsträckning kan verka självfinansierande, kan tillåtas öka budgetunderskottet?

Momssänkningen ger enligt konjunkturinstitutets beräkning en prisdämpning, som med en dryg procentenhet överstiger vad som erfordras för att man skall kunna klara pristaket i december. Sedan riksbanken i dag sänkt räntan, stiger avståndet till taket ytterligare. Det finns således utrymme för att diskutera avvägningen mellan olika åtgärder. Men regeringen har förklarat, att om den inte får igenom sitt förslag så avgår den. Det låter annorlunda nu än i maj, då statsministern i regeringsförklaringen underströk regeringens vilja att gå vidare på samförståndets väg: "Regeringens strävan är att finna lösningar, som kan samla bred politisk uppslutning. Regering och riksdag måste ta sitt gemensamma ansvar för landet genom ett nära och förtroendefullt samarbete."

Man kan undra över att någon motsvarighet till dessa kloka ord saknas i höstens regeringsförklaring. Regeringen har väl inte glömt att den inte förfogar över ett flertal i riksdagen, att den där måste avvakta oppositionens förslag och sedan förhandla sig fram till en linje, som kan samla en majoritet bakom sig? Regeringen bör först som sist göra klart för sig att den inte kan regera genom diktat och kabinettsfrågor under hela detta riksmöte. Vi moderater är i den borgerliga samverkans namn öppna för diskussioner i syfte att finna gemensamma lösningar. Det är ju innebörden av att vi i våras medverkade till att regeringen kunde bildas. Men i detta ställningstagande låg inte att vi kommer att stödja ståndpunkter som vi inte har fått vara med om att påverka och som strider mot vad vi anser vara en riktig politik.

Fru talman! I dessa dagar tillträder en ren höyre-regering i vårt grannland Norge.

Det har på senare tid talats mycket om att man där går mot ett tvåpartisystem. Men om man får tro färskas opinionsundersökningar, har vi

faktiskt hunnit ännu längre i den riktningen i Sverige. De båda stora partierna samlar här inemot 80 % av väljarna mot endast ca 70 % i Norge. De norska mellanpartierna sjönk i valet tillbaka till sammanlagt 16 % – en nedgång som var så kraftig att de inte ansåg sig böra inträda i regeringsställning tillsammans med höyre. I Sverige regerar i stället mellanpartierna ensamma med just 16 % bakom sig, enligt opinionsmätningarna.

Det kan nu inte råda något tvivel om att centern och folkpartiet har förlorat väljarsympatier på att överge regeringssamarbetet med oss moderater för att kunna träffa en uppgörelse i skattefrågan med socialdemokraterna. Jämfört med tiden före skatteförhandlingarna har vi fått den största förstärkningen, men även socialdemokraterna har erhållit ökat stöd. Återigen visar det sig, att om det ändå skall föras socialdemokratisk politik här i landet, föredrar väljarmajoriteten att det görs av upphovsmännen själva.

Förutsättningen för att än en gång klara en borgerlig valseger är att samtliga tre partier står för en borgerlig politik. Den fortsatta hanteringen av skattefrågan är därför av långt större betydelse inför nästa års val än ställningstagandet i fråga om regeringens ekonomiska åtgärds paket. Det handlar om trovärdigheten i det borgerliga alternativet. Den befrämjas inte, om man gör inskränkningar när det gäller de senaste årens kanske viktigaste framgång för borgerlig skattepolitik, nämligen inflationsskyddet i skatteskalen. Med en maximigräns vid 6 eller 7 % skulle man få den oförklarliga ordningen att ju snabbare regeringen låter inflationen bli, desto högre blir marginalskatterna och desto mindre får den enskilde att förfoga över.

Även en begränsning av rätten till underskottsavdrag innebär ett brott mot borgerlig skattepolitik och ett svek mot gjorda utfästelser till bl. a. villaägarna. Statssekreteraren i bostadsdepartementet har nyligen gjort ett försök att ange vad som menas med "vanliga" villaägare, som alltså skall klara sig undan skatteskärpning. Slutsatsen blir att det avgörande inte är villans storlek och standard utan sådana faktorer som när man köpt huset och om man lyckats få statssubventionerade lån eller ej. Den som haft ett eget kapital att sätta in vid villaköpet kan klara sig som vanlig villaägare, medan den som måst låna till en likadan villa betraktas som onormal och skall klämmas åt.

Men, säger någon, avdragsbegränsningen uppvägs väl av att marginalskatten sänks. Det är riktigt. Men denna lättnad skall å andra sidan leda till att löneutvecklingen blir långsammare. Den urholkas snabbt av det försämrade inflationsskyddet. Och dessutom förutsätts hela marginalskattesänkningen finansieras genom en höjning av arbetsgivaravgiften, som då måste stiga med hela 6 procentenheter, eller genom införande av proms. Oavsett vilken skatteform man väljer blir det ett dråpslag mot svenskt näringsliv, mot viljan att investera och satsa för framtiden och därmed också för sysselsättningen och välbefindandet i landet.

Fru talman! Skatteförhandlingarna mellan regeringen och socialdemokraterna skall tydligen slutföras under de närmaste veckorna. Det gränsar egentligen till det otroliga att enighet skall kunna nås, när samtidigt det största oppositionspartiet gör allt för att fälla regeringen på den ekonomiska

politiken, inkl. en så grundläggande skattepolitisk fråga som momsens höjd. Men skulle en slutlig överenskommelse träffas med det innehåll jag här skisserat, innebär det en väldig framgång för socialistisk skattepolitik. Det kommer att framkalla en stark och utbredd kritik mot centern och folkpartiet. Även om vi moderater kan tänkas få ett ökat stöd på kuppen, försvåras möjligheterna att försvara och förstärka den borgerliga riksdagsmajoriteten.

Därför vill jag sluta med att uppmana regeringen och dess företrädare här i riksdagen: Erkänn att ni gjorde fel, när ni satsade på en skatteuppgörelse på socialdemokraternas villkor! Låt inte prestigeskäl driva er att löpa linan ut! Inrikta er i stället på att snarast möjligt återställa förutsättningarna för borgerlig samverkan, så att vi tillsammans kan möta det allvarliga hot mot vårt ekonomiska system, ja, faktiskt mot vår demokrati, som fondsocialismen utgör!

**Anf. 32 KJELL MATTSSON (c):**

Fru talman! Innan jag går in på de frågor som jag tänkt ta upp i mitt anförande vill jag göra den kommentaren till Lars Tobissons inlägg, där han talade om trovärdigheten för det borgerliga alternativet och sade att vi borde överge överenskommelsen med socialdemokraterna, att det faktiskt var på det sättet att moderaterna frivilligt gick ur regeringen. Det skedde när det fanns möjligheter att få en stark uppslutning i den här kammaren när det gäller den viktiga frågan om marginalskatteändringar.

Sedan hoppas jag för den fortsatta diskussionen att man inte från moderaternas sida lever i den föreställningen att Sifos siffror är detsamma som valsiffror. Då blir det kanske litet svårt att åstadkomma ett gott samarbete i praktiska politiska frågor under det här riksdagsåret.

Vi har fått många sådana här formaliadebatter. Jag tror för min del att svenska folket har väldigt litet till övers för taktiska finter och toppridande på formella regler i politiken. Människor utgår från att vi här i riksdagen i dess helhet tar allvarligt på vår uppgift. Mot den bakgrunden finner jag det beklämmande när riksdagsmajoriteten på formella grunder förhålar behandlingen av regeringens förslag. Förfaringssättet är närmast att uppfatta som obstruktion.

Men lika allvarligt är att oppositionen inte intar en seriös och allvarlig attityd till de stora problem Sveriges folk valt oss att besluta om. Svenska folket fordrar en konsekvent och handfast linje i politiken. Om man jämför vad socialdemokraterna, och för all del även moderaterna, säger sig vilja göra med vad de faktiskt föreslår i skilda sammanhang, slås man av skillnaden mellan ord och gärning.

Det måste stå helt klart för alla, oberoende av partitillhörighet, att ett budgetunderskott av nuvarande storlek måste minskas. Jag tror alla också är helt på det klara med att för att nå balans måste vi såväl spara som vidta åtgärder för att öka inkomsten. Inkomsterna kan ökas dels genom en ökad tillväxt i ekonomin, dels genom att vi tar ut mera till att bestrida våra

gemensamma kostnader. Vi måste ta oss fram på alla tillgängliga vägar för att nå den eftersträvade balansen inom överskådlig tid.

Hur agerar då oppositionen? Man intar i varje fråga den ståndpunkt som för tillfället kan synas mest populär. Man vägrar delta i varje form av nödvändig men impopulär åtgärd. Man byter ståndpunkt från tid till annan.

Socialdemokraterna kritiserar regeringen för ett för stort budgetunderskott men motsätter sig viktiga delar av föreslagna besparingar. Socialdemokraterna kritiserar regeringen för att ösa in pengar i näringslivet, men i de flesta fall kritiserar man också att åtgärder som vidtas i krisbranscher är otillräckliga. Man uppmanar regeringen till kraftåtgärder mot prisutvecklingen, men när regeringen tar ett konkret grepp – som t. ex. momssänkningen – förhalar man beslutet.

Moderaterna kan kritiseras på samma sätt. Detta parti har i alla fall innehaft ekonomiministerposten under fyra år. Självklart har man därför ett särskilt ansvar att föra en konsekvent politik. Moderaterna är med på besparingar – utom när det gäller en ekonomisk effektivisering av försvaret, högskolan och vissa andra punkter. Däremot skriver man ena dagen under på att en skattereform skall totalfinansieras, för att nästa dag förneka samma sak. Moderaterna vågar påstå att så länge de var med i regeringen hölls ekonomin stram men under det förödande året 1979, då folkpartiet var regeringsparti, blev ekonomin orealistiskt expansiv. Vän av ordning måste då få erinra om att när riksdagen hösten 1978 tog ställning till skatten 1979 var moderaternas förslag långt mer expansivt än vad som sedan blev riksdagens beslut.

Moderaterna har ju sedermera fullföljt en linje att genom stimulans vilja öka tillväxten. Framst har man i skattepolitiken sökt stimulera höginkomsttagarna. Någon total åtstramning har vi inte sett av från detta parti – även om man talar väldigt mycket om detta.

När regeringen förra hösten lade fram sitt förslag om förhöjd moms sade socialdemokraterna nej. Man sade nej för det första för att man ansåg att en höjd moms skulle innebära en risk för ökad arbetslöshet. Man sade nej för det andra för att den höjda momsen skulle leda till sänkta reallöner för majoriteten av löntagarna. För det tredje sade man nej därför att den nedpressade efterfrågan skulle få till följd att väsentliga delar av produktionskapaciteten skulle komma att slås ut. Man bortsåg från det valutapolitiska läge som gjorde åtgärden nödvändig.

Vi är fortfarande på väg nedåt i konjunkturcykeln. Vi har en högre arbetslöshet än förra året. De skäl som då – under förra hösten – ur socialdemokratisk utgångspunkt talade för en bibehållen moms måste med full konsekvens innebära att man i nuvarande läge och valutasituation bör sänka momsen.

Är det då en manipulation att sänka momsen? Nej, det är en åtgärd i löntagarnas intresse. I LO-tidningens avtalskommentarer i våras sade man så här: "Samtidigt är det klart att det är en fördel för hushållskassornas köpkraft om prisgarantin inte genombröts." Det är litet snårigt skrivet, men på

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

enklare svenska borde det betyda att det är bra om regeringen lyckas hålla nere priserna. Vidare har man påstått att löntagarna 1982 skulle drabbas av en ökad inflation på grund av momssänkningen. För min egen del är jag övertygad om att inflationen blir lägre under 1982 än i år om vi lyckas hålla inflationsförväntningarna borta. Jag delar därvid den bedömning som ekonomidepartementet gjort om en inflation på 6 à 8 %. Men även om jag skulle ha fel, så finns det ju en prisgarantiregel även för 1982. Den är satt till 6,5 %. Denna gräns är för 1982 utformad så att om pristaket bryts igenom i år, så höjs prisgränsen utöver de 6,5 procenten för nästa år. Det innebär att löntagarna kommer att stå som förlorare dubbelt upp om prisgarantin bryts igenom – dels i år på grund av otillräcklig kompensation, dels nästa år på grund av höjd inflationsgräns.

Det har även anförts i den allmänna debatten att momssänkningen är ett försök att skjuta över inflationen till nästa år. Men även för nästa år finns det ju en prisklausul som kan leda till nya förhandlingar. Det finns ju även då en inflationspress på regeringen. Då frågar man sig: Vad skulle det stå att vinna på att prisklausulen bryter igenom först nästa år i stället?

Enligt min uppfattning skall inte bara löntagarkollektivet bära de svårigheter som vårt land brottas med. Löntagarna har under avtalsperioden redan accepterat en nedgång i sin reala standard. Hela bördan av en anpassning till devalveringen bör därför inte läggas på löntagarkollektivet, utan det är naturligt att fördela den nödvändiga åtstramning som devalveringen medför också på andra grupper i ekonomin. Det är detta som åstadkoms genom kombinationen av momssänkningen och tidigareläggningen av besparingar.

Socialdemokraternas alternativ är egentligen sänkning av räntan. Det önskar de flesta, och centerpartiet har alltid arbetat för att vi skall ha låg ränta i vårt land. Men det är endast genom att föra en ekonomisk politik på det sätt som regeringen nu gör som man skapar möjligheter att sänka räntan. Regeringens åtgärder har också, tillsammans med en del andra händelser, gjort det möjligt för riksbanken att sänka räntan med 1 %. Det är något som är mycket välkommet.

Socialdemokratiska företrädare talar gärna och länge om att vilja nedbringa budgetunderskottet. Men man glömmer att tala om hur. När det gäller konkreta fall av förstärkningar av budgeten har man inte ställt upp. Om man tittar på de förslag som regeringen lämnade i proposition 118 föregående riksmöte kan man konstatera att av de 5 miljarder som regeringen föreslog i budgetförstärkningsåtgärder accepterade socialdemokraterna endast 1,5 miljarder. De avvisade förslag med en besparingseffekt på ca 1,6 miljarder, och de ville skjuta upp ställningstagandet till förslag som omfattade ca 2,2 miljarder. Även det besparingsförslag som lämnades i den s. k. oktoberplanen under hösten 1980 avstyrktes till stora delar av socialdemokraterna. Av förslagen på drygt 6 miljarder accepterades endast 2,9 av socialdemokraterna. De avstyrkte besparingar på 2,8 miljarder och lämnade öppet för besparingar på 1,6 miljarder.

Det i kompletteringspropositionen i våras uppställda sparmålet på 12

miljarder kronor sade socialdemokraterna i finansutskottet blankt nej till.

Det är ett besparingsarbete på 17 miljarder som socialdemokraterna inte velat veta av.

Påfrestningarna på svenskt näringsliv har kostat stora pengar för staten. Det har varit nödvändigt för att omstruktureringen skulle ske i för människorna, bygderna och den framtida ekonomin rimliga former. Nu kritiserar socialdemokraterna gärna regeringen för att för mycket pengar använts. Ett studium av socialdemokraternas alternativ i skilda sammanhang visar emellertid hotbilden av en statsfinansiell katastrof.

Regeringen har drivit en balanserad linje, präglad av ambitionen att rädda vad som är möjligt att rädda. Man har sökt skapa nytt livsrum genom utveckling av konkurrenskraftiga delar av näringslivet. Socialdemokraterna har motsatt sig i detta sammanhang nödvändiga neddragningar. Man har valt en linje där statens pengar skulle strömma mellan fingrarna medan politiska organ skulle sitta och långtidsplanera, strukturera och utreda i all oändlighet.

För att bygga under vad jag nyss har sagt vill jag peka på några förslag från socialdemokraterna.

De föreslog en kommission för specialstålsindustrin som också skulle belysa skrotförsörjningen. I avvaktan på denna skulle driften fortsätta i Spännarhyttan och vid stålverket i Surahammar.

De föreslog en plan för samordning av handelsstålsindustrin. Innan den planen var klar skulle inga drastiska neddragningar ske.

En liknande branschplan begärdes för specialstålsindustrin.

Inga neddragningar skulle göras i skogsindustrin innan man hade en strukturplan för den branschen. Vi minns debatten om Hörnefors, Fridafors m. fl. industrier.

Socialdemokraterna begärde en översyn och utvärdering av tekobranschen. Egentligen skulle det räcka med att titta på räkningarna till staten för att få en utvärdering av socialdemokraternas tekopolitik i början och mitten av 1970-talet.

Inom en bransch har det funnits en särskild strukturplan. Det var inom varvsnäringen, och det har varit nödvändigt med tanke på samtliga varvs prekära läge. Men då har socialdemokraterna vägrat att följa denna strukturplan. Man har försökt tänja ut driftstiden på ett för statsfinanserna förödande sätt.

Socialdemokraterna begärde ett program för gruvdriften. I avvaktan på detta skall driften fortsätta som hittills oberoende av förluster.

Fru talman! Bilden av den socialdemokratiska näringspolitiken är klar. Socialdemokraterna har inte politiskt kurage att i något sammanhang säga att en verksamhet måste läggas ned. För att skydda sig bygger man upp en fasad av statlig strukturplanering för näringsgrenar och branscher. Men något konstruktivt bidrag för att lösa svenskt näringslivs problem eller Sveriges ekonomiska problem är inte detta – tvärtom. Det är egentligen en ren Döbelnsmedicin. Är det något som vårt land inte har råd med så är det att övergå till en socialistisk planekonomi.

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

Det finns kostnader i den statliga budgeten som har sprungit i väg mycket snabbt. Jag vill nämna det stöd som vi i dag har till boendet. Varje år finns det i statens budget ett flertal poster för bostadspolitiken. För innevarande budgetår har det anvisats 5,9 miljarder för bostadslån, 7,2 miljarder för räntebidrag och 1,1 miljarder för bostadsbidrag. Ramen för olika energisparande åtgärder ligger mellan 3 och 4 miljarder. Det finns också mindre poster för miljöförbättringar, samlingslokaler osv. Vi får inte heller glömma bort de avsevärda belopp som underskottsavdragen medför i minskat skatteunderlag.

Vid ett fortsatt högt ränteläge kommer dessa tal att öka. Statsfinansiellt måste målet vara att få en minskning till stånd. Eftersom detta är en statsfinansiell nödvändighet borde det vara rimligt och möjligt att få till stånd en allvarlig debatt om vilka metoder som i detta sammanhang kan vara förenliga med en socialt acceptabel bostadspolitik.

För min del vill jag uttala den bestämda uppfattningen att samhällets fördelningspolitiska ambitioner på bostadssektorn skall riktas till förmån för dem som har det sämst. Jag tror att det kommer att visa sig nödvändigt att ytterligare trappa ned det generella bostadsstödet. Genom skattereformen kommer vi nu att ta bort en del av de mest uppseendeväckande underskottsavdragen. Jag tror att det kan finnas starka skäl för att bostadslånen finansieras direkt på kapitalmarknaden och därmed lyfts ut från budgeten – en utredning har nu i uppdrag att undersöka förutsättningarna för detta. Jag tror också att det finns skäl att successivt minska räntebidragen och i stället arbeta med olika former av räntelån. Det är enligt min mening nödvändigt att vi skapar en billigare finansiering, t. ex. genom att engagera människor i ett frivilligt, skattestimulerat bostadssparande.

Ett bostadssparande skulle fåktiskt kunna vara ett viktigt inslag i den kapitalbildning som behövs i det svenska samhället. Det skulle ha en lång rad positiva effekter på ekonomin – till skillnad från den helt förödande löntagarfondsmodell som socialdemokraterna nu bundit sig för.

Fru talman! Om vi skall få ordning på budgetens utgiftssida blir det nödvändigt att under detta riksmöte på en lång rad områden gå in och i grunden förändra de regelsystem som vi har byggt upp och som medför automatiska utgiftsökningar. Jag har här pekat på ett speciellt område, och jag tror att förändringar på bostadsområdet skulle kunna ge ett bidrag till en betydligt bättre balanserad budget. Jag vill också uttrycka den förhoppningen, att oppositionspartierna i detta fall är beredda att gå in i ett konstruktivt resonemang, så att vi får möjligheter att genomföra åtgärder för att uppnå en bättre budgetbalans.

### **Anf. 33 LARS TOBISSON (m) replik:**

Fru talman! Oppositionspartierna satsar bara på regeringens populära förslag och avvisar det som är obekvämt, sade Kjell Mattsson. Men det vi har stridit om här i dag är väl exempel på raka motsatsen. Ingenting vore egentligen mera populärt och opportunistiskt än att koppla på förslaget om att sänka momsens. Men det är därför att vi moderater känner ett sådant

starkt ansvar för att vi skall kunna få en balanserad ekonomi som vi tar på oss obehaget av att sätta ett frågetecken i kanten för en momssänkning.

Kjell Mattsson sade också att moderaterna i våras först sade ja till en totalfinansiering och sedan backade ur detta. Det är fel. Vi har hela tiden hållit fast vid en totalfinansiering, men vi har sagt att den kan ske på andra sätt än genom att höja andra skatter.

Vad skall man då säga om regeringen i dagens läge? Först vill den till stor del finansiera momssänkningen med tidigarelagda besparingar – en finansieringsväg som inte kunde tillgodoräknas i våras, i den debatt som fördes då. Som jag påpekade i mitt tidigare anförande faller sedan, vid halvårsskiftet, dessa besparingar bort. De skall inräknas i det besparingsmål på 12 miljarder som då skall infrias. Det betyder att momssänkningen från halvårsskiftet nästa år är till större delen ofinansierad. Detta bekräftade statssekreterarna i budget- och ekonomidepartementen vid gårdagens beramade sammanträde med finansutskottet.

När vi nu ändå är inne på frågan om finansiering, skulle jag vilja komma över till skatteomläggningen och fråga Kjell Mattsson: Hur ser man inom centerpartiet på utsikterna att arbetsgivaravgifterna under en kort period skall höjas med 6 procentenheter för att man skall finansiera omläggningen? Hur ser man – och det kanske är ännu allvarligare – på den tydliga ambition som socialdemokraterna visar, att i stället för arbetsgivaravgifter använda promsen? Det föreligger ju nu enighet om konstruktionen av en sådan skatt med medverkan bl. a. från budgetdepartementet. Promsen skulle utgå även på räntekostnader i småföretag. Det framställs av socialdemokraterna som en fördel med den skatteformen. Det betyder alltså att detta skulle drabba bl. a. jordbrukare, som nu tyngs av dryga kapitalkostnader. Vad säger centerns företrädare om detta? I själva verket är ju promsen, liksom en höjning av arbetsgivaravgifterna, ett säkert sätt att knäcka investeringsviljan och framtidstron bland våra företag, stora som små.

**Anf. 34 KJELL MATTSSON (c) replik:**

Fru talman! Det kan ju synas som om moderaterna och socialdemokraterna när de yrkar avslag på sänkningen av mervärdeskatten då åtar sig att vara skattehöjare i stället. Men då glömmer man bort vad som är motiveringen för momssänkningen. Den är inte någonting som företas frikopplat från andra åtgärder, utan den åtgärden är tvärtom kopplad till de effekter som devalveringen av den svenska valutan kan medföra. Sänkningen har alltså två specialuppgifter: den skall stimulera konsumtionen för att kompensera de kostnader som uppstår genom devalveringen men också se till att det svenska näringslivet då inte drabbas av högre kostnader genom att man måste räkna om avtalen. Det blir alltså positiva effekter av momssänkningen, om vi kan uppnå dessa båda resultat.

Vi skall också se det på det sättet att det ekonomiska resultatet, som man nu håller på att räkna ut och diskutera i finansutskottet, naturligtvis också påverkas av att man har bedömt det som möjligt att gå vidare med ekonomiska åtgärder genom att genomföra en räntesänkning.

**Nr 7**

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

Diskussionen om skatteomläggningen får vi ta upp när det material som de tre förhandlande partierna nu utarbetar blir färdigt.

Jag konstaterar bara att moderaterna egentligen hoppade av regeringen därför att de ville sänka skatteuttaget tidigare och mera – i varje fall påstår man det – än vad de andra partierna ville. Det innebär att finansieringsproblemet för Lars Tobisson och moderaterna – eftersom han nu så klart deklarerar att det skall totalfinansieras – är ännu värre för moderaterna än vad det är för folkpartiet, centerpartiet och socialdemokraterna.

**Anf. 35 LARS TOBISSON (m) replik:**

Fru talman! Jag kan försäkra Kjell Mattsson att det i den partimotion som vi kommer att väcka om några dagar kommer ett förslag om marginalska-tesänkning för 1982 som är helt i linje med det förslag som vi var överens om i trepartiregeringen i våras. Det förslaget kommer att vara finansierat med besparingar – besparingar som står sig och som alltså överträffar vad regeringen har föreslagit – med verkan från den 1 januari 1982.

Vi kommer vidare att i denna motion ange vilka ytterligare besparingar, utöver de 12 miljarder som krävs för att tillgodose riksdagens beslut från i våras, som vi vill sätta in fr. o. m. nästa budgetår. Jag skall med förtröstan se fram emot att ta en ny debatt med Kjell Mattsson om detta när förslagen är framlagda och betänkandet kommer upp på kammarens bord.

**Anf. 36 KJELL MATTSSON (c) replik:**

Fru talman! Då skall det bli intressant att få ta del av vilka besparingar och andra åtgärder som moderata samlingspartiet tänker föreslå. Men i och för sig är det inte svårt att i miljarder räkna upp besparingar på en omfattande statsbudget. Vad som är betydligt svårare är att det ju inte alls är säkert att de besparingar som moderata samlingspartiet föreslår kommer att accepteras av centerpartiet eller folkpartiet. Det kan alltså vara fråga om en typ av förändringar som vi inte vill genomföra, utan där vi väljer andra vägar för att nå målet, en balanserad budget.

**Anf. 37 JÖRGEN ULLENHAG (fp):**

Fru talman! Jag tänker inte ägna det här inlägget åt Lars Tobissons anförande, men jag vill ändå konstatera att Lars Tobisson alldeles nyss hade vänligheten att indirekt påstå att regeringen för en socialdemokratisk politik. Jag tycker det räcker med att hänvisa till Olof Palmes mycket hårda angrepp på just denna regeringspolitik för att det skall stå alldeles klart hur fel Lars Tobisson har på den här punkten.

Det är faktiskt på det sättet att man på socialdemokratiskt håll försöker skapa intryck av att dagens besvärliga ekonomiska situation i vårt land nästan enbart beror på att regeringen har fört en felaktig politik, och man säger att den här politiken är eländig och bedrövlig. Allt vad som föreslås av regeringen är fel, om man får tro socialdemokraterna. Höjs momsens är det fel. Sänks momsens är det alldeles fel. Med läpparna bekänner man sig till

återhållsamhet med de offentliga utgifterna, men när regeringen kommer med konkreta besparingsförslag, är det fel det också.

Som felfinnare har svensk socialdemokrati satt svenskt rekord många gånger om.

Vore det så enkelt att dagens besvärliga ekonomiska läge huvudsakligen är ett resultat av den svenska regeringspolitiken, så skulle ju situationen i andra socialdemokratiskt styrda länder vara en helt annan än i Sverige.

Men – så är det faktiskt inte. I det socialdemokratiskt styrda Danmark är huvudelementen i regeringens handlingsprogram att stärka konkurrenskraften hos den konkurrensutsatta sektorn samt att hålla tillbaka offentliga utgifter och privat konsumtion. Sparpaketet i Danmark uppgår till 8 miljarder kronor.

Förbundsregeringen i Västtyskland presenterade sitt förslag till federal budget för år 1982 den 8 september i år. Socialdemokrater och fridemokrater hade då enats om att 1982 skall bli ett åtstramningsår. Spareffekterna torde ligga i storleksordningen 15–18 miljarder D-mark. För att uppnå de önskade spareffekterna ställer sig socialdemokraterna i Västtyskland bakom förslag om skärpta regler i fråga om arbetslöshetsunderstöd. Socialdemokraterna där föreslår också att barnbidragen sänks med 1,5 miljarder D-mark per år. Vidare föreslås en enprocentig sänkning av tjänstemannalönerna. På vissa områden går alltså socialdemokraterna i Västtyskland längre i sparåtgärder än vad regeringarna gjort i Sverige.

Att socialdemokraterna i andra länder talar för ett sparande som på vissa punkter går längre än det i Sverige beror inte på att de formellt eller informellt regerar i samverkan med icke-socialistiska partier. Det är helt enkelt så att dessa andra länder har en ekonomisk situation som liknar vår. De måste också göra besparingar inom den offentliga sektorn.

Den holländska budgeten t. ex. går ut på att skära ned budgetunderskottet från 8 till 6,5 % av nationalprodukten. Jag vill påstå att de svenska partierna brottas med i stort sett samma problem som våra olika partikamrater har i regeringar och riksdagar runt om i Västeuropa.

Att folkpartiet nu tar ansvar för ett nödvändigt sparande beror inte på att vi tycker att reformverket skulle vara avslutat eller på att vi ångrar det som vi har kämpat för. Tvärtom – just för att vi i framtiden skall kunna ha en gemensam sektor och kunna satsa på reformer är det viktigt att vi nu håller igen. Folkpartiet förblir ett reformparti, men folkpartiets roll har aldrig varit att förespråka sociala reformer på kredit.

Jag tror, fru talman, att om socialdemokraterna hade suttit i regeringsställning i vårt land under de senaste åren, hade man fört ungefär samma politik som sina socialdemokratiska partibröder i en rad andra länder, dvs. en politik kännetecknad av åtgärder för att stärka konkurrenskraften, av åtgärder för att hålla tillbaka offentliga utgifter och privat konsumtion. När man nu i stället suttit i opposition i vårt land har man tyvärr på socialdemokratiskt håll i många viktiga frågor sagt nej till en samförstånds-politik.

Den intressanta frågan uppkommer då: Om socialdemokraterna igen

skulle hamna i regeringsställning, vilken ekonomisk politik kommer man då att föra? Blir det då fråga om en samförståndspolitik utan socialistiska löntagarfonder och utan protektionism? Eller blir det en konfrontationspolitik med förslag om socialistiska löntagarfonder? Såsom socialdemokraterna bedrivit en del av sin propaganda under de gångna fem åren måste man också fråga sig, vilken politik socialdemokraterna skulle kunna föra i regeringsställning? Har man inte drivit missnöjespolitiken så långt att man är dess fånge?

När man år efter år har trumpetat att regeringens besparingar är onödiga, farliga eller orättvisa, hur skall man då kunna klara av att sedan föra samma politik själv? När man rest land och rike runt och förkunnat att socialistiska löntagarfonder är lösningen på mängder av näringspolitiska problem, klarar man då att byta kurs och att välja en samförståndspolitik för industriell tillväxt? När man gång på gång har betett sig som om Sverige kunde undandra sig konsekvenserna av höjda energipriser, hårdnande internationell konkurrens och tillkomsten av nya industriländer, kommer man då att klara att avstå från den protektionism som allvarligt kan skada den svenska exportindustrin? När socialdemokratin i opposition hejat på kravmaskineriet nästan oavsett vad detta kravmaskineri har hittat på, hur skulle man då klara att ibland säga nej till intressegrupperna, om man får regeringsmakten?

Det förefaller, herr talman, som om socialdemokraternas sätt att bedriva sin oppositionspolitik visserligen varit kortsiktigt gynnsamt för partiet när det gäller väljarstödet, men man har drivit politiken så att de opinionsmässiga förutsättningarna för att återvinna ekonomisk balans har försvagats. Genom att socialdemokratin i opposition så ofta har visat upp sina sämsta sidor, har man steg för steg gjort det allt svårare att visa upp sina bästa sidor om man någon gång åter får regeringsansvar.

I rättvisans namn, herr talman, vill jag understryka att den konfrontationsönskan hos socialdemokraterna – trots det vackra talet i dag – som jag här beskrivit inte har gällt alla politikens områden. Energifrågan är ett exempel på en fråga där samförståndet nu är omfattande, och där politiken troligen inte kommer att förändras nämnvärt oavsett vilket eller vilka partier som innehar regeringsmakten.

Marknadsekonomi och liberalism är oskiljaktiga. Men marknadsekonomi är inte ett självändamål. Vi är anhängare av den därför att den är effektiv när det gäller att skapa de ekonomiska resurser som gör att frihet och social välfärd kan upprätthållas i en orolig värld. Men vi liberaler stöder inte marknadsekonomi enbart av ekonomiska skäl. Vi stöder marknadsekonomi också därför att den ökar möjligheterna att ha ett samhälle där social rättvisa råder. Marknadsekonomi möjliggör också ett samhälle med öppenhet och mångfald.

Marknadsekonomi måste dock kombineras med en aktiv, socialt ansvarskännande ekonomisk politik, som kan ge ekonomiska framsteg. Bertil Ohlins gärning som nationalekonom och politiker gjorde honom till symbol för liberalismens vilja att förena marknadsekonomi med social rättvisa och en aktiv och handlingskraftig ekonomisk politik. Under den

ekonomiska krisen på 1930-talet tog Bertil Ohlin en hård strid med dem på den konservativa kanten som var motståndare till den aktiva ekonomiska politiken. Den grundsyn han förde fram i sin klassiska bok *Fri eller dirigerad ekonomi* har fått en bred anslutning i svensk politik långt utanför folkpartiet.

I dag är förutsättningarna andra. Det handlar mer om att främja effektivitet och sparsamhet i den offentliga sektorn än vad man kunde göra på den tiden, med dess mindre omfattande statliga och kommunala verksamhet. Men, även om de ekonomiska förutsättningarna förändrats så är Bertil Ohlins grundläggande attityd till den ekonomiska politiken allttjämt aktuell.

Herr talman! Låt mig återvända till riskerna med en hård konfrontationspolitik. Det liberala motståndet mot en sådan konfrontationspolitik har en ideologisk grund. Alla former av grupptänkande är främmande för liberalismen. Politiska partier får inte bli fackföreningar för olika grupper i samhället. De har ett ansvar för hela samhällets och alla medborgares intresse. Liberaler har vid många tillfällen haft anledning att kritisera de socialisterna som sett politiken som en klasskamp.

Men vår kritik måste vara hård också mot dem på den icke-socialistiska sidan som menar att en icke-socialistisk regering skall vara en borgerlig kampregering. Det finns länder där den politiska makten växlat fram och tillbaka mellan ett stort vänsterinriktat klassparti och ett stort högerinriktat klassparti. Vad som nu händer i Storbritannien framstår som en allvarlig varning för dem som på den icke-socialistiska sidan tror på konfrontationspolitiken.

Men tanken att man då man själv har regeringsmakten bara skall tillvarata sina egna väljargruppernas intressen på bekostnad av de övrigas är inte bara principiellt oliberal. Man måste också tänka igenom dess konsekvenser i framtiden. Mycket litet av det som uppnås i politiken blir i ett sådant samhälle bestående. Växlingarna vid makten innebär bara att vad den ena regeringen genomför, river nästa regering upp. Osäkerheten om framtida arbetsförutsättningar i t. ex. näringslivet kan på grund av andra saker som energipriser, den osäkra internationella utvecklingen, variationerna i vår inflationstakt osv. redan förut vara stor. Skall vi råda bot på detta, förutsätter det att vi i den ekonomiska politiken kan upprätthålla ett tillräckligt samförstånd tvärs över det politiska kretsrecket.

Varje form av konfrontationspolitik innebär också att man stärker det svenska kravmaskineriets ställning. Den som själv bedriver intressegruppspolitik brukar visserligen sikta till att just de andra intressegrupperna skall få hålla sig på mattan. Men det är inte det som blir fallet. De skärpta fördelningskonflikter som konfrontationspolitiken drar med sig blåser under inflationen genom att samtliga intressegrupper höjer rösten.

Att man understryker vikten av samförstånd i en besvärlig ekonomisk tid innebär inte på något sätt någon tanke på att de olika politiska partierna skall frångå sina grundläggande idéer. Poängen är tvärtom den att det borde gå att i Sverige med våra politiska traditioner, med respekt för de olika partiernas

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

idésyn föra en samförståndspolitik. För egen del är jag fast övertygad om att de liberala idéerna om maktspredning, social rättvisa, internationell solidaritet och respekt för oliktankande är viktigare än någonsin.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

**Anf. 38 KARIN NORDLANDER (vpk):**

Herr talman! De s. k. regeringsförklaringarna har duggat tätt under de senaste åren. Men om man tar del av deras innehåll och sagda målinriktning och jämför med det resultat som nåtts genom regeringarnas konkreta handlande, så tvingas man tyvärr konstatera att den föreskrivna medicinen bara förvärrat sjukdomstillståndet för vårt land.

Bl. a. har arbetslösheten, som de borgerliga regeringarna med olika medel sagt sig bekämpa, bara ökat. Inflationen har nått en nivå som ingen tidigare trott vara möjlig. Detta har lett till stora problem för den övervägande delen av svenska folket, som är allvarligt oroat. För dessa människor är arbetslösheten, eller hotet att bli arbetslös, och inflationen, de stora prishöjningarna, två allt överskuggande problem.

Efter årets avtalsöverenskommelse hade de borgerliga partiernas representanter i regeringen svårt att dölja sin tillfredsställelse med löneuppgörelsen. Nu hade arbetsmarknadens parter – enligt deras mening – tagit sitt ansvar för att medverka till att rädda landets ekonomi och sysselsättning.

Att löntagarnas organisationer gått så långt att en reell löneminskning skrivits in i avtalet var naturligtvis både ur Svenska arbetsgivareföreningens och den borgerliga regeringens synpunkt tillfredsställande. För detta var ju vad den i avtalet inskrivna inflationsregeln i verkligheten innebar. Enligt överenskommelsen skulle endast 65 % av den del av prishöjningen som översteg 8,9 % utgå som kompensation till löntagarna. Innan kompensationen utgår tillkommer ytterligare en halv procent, vilket skulle ge hela 19 kr. i kompensation. Prishöjningarna kunde i själva verket bli åtskilligt högre, då inte bara prishöjningar på olja och bensin skulle räknas bort utan även skatten på dessa varor.

När nu regeringen konstaterat att den trots löntagarnas återhållsamhet inte lyckats hålla avtalets inflationsgräns, föreslår den en sänkning av momsen. Här är det befogat med en påminnelse om att det bara är litet mer än ett år sedan regeringen höjde momsen. Motivet för momssänkningen är att hindra konsumentindex att utlösa prisklausulen i löneavtalen, detta för att löntagarna inte ens skall kunna tillgodoräkna sig den kompensation som föreskrevs i avtalen och som i realiteten innebar en lönesänkning.

Den momssänkning som regeringen nu föreslår skall omfatta hela vårt varusortiment. Detta betyder sänkta priser även på lyxartiklar, bilar, video- och stereoanläggningar etc., som dessutom i stor utsträckning är importerade varor, varför importen kommer att öka, vilket är olyckligt.

Om man däremot ser på hela prisutvecklingen, framgår det av befintlig statistik att det är vad vi betecknar som nödvändighetsvaror som ökat mest i

pris. Medan det totala indexet räknat från den 1 januari 1981 t. o. m. den 15 september ligger på 8,8 % – det senaste budet fick vi i går, 9,2 %, vilket är snudd på prisklausulen i avtalen – har våra dagligvaror under samma tid stigit med 10,4 %, livsmedel med 11,6 % och våra baslivsmedel med inte mindre än 18,3 % eller mer än dubbelt mot det totala indexet. Tilläggas bör då att baslivsmedlen stigit ytterligare fr. o. m. den 1 oktober då staten drog in 300 milj. kr. av subventionerna till bönderna, och från den 1 januari aviseras kraftiga prishöjningar. Enligt pris- och kartellnämndens prognoser rör det sig om höjningar på 12–13 %.

Även inom sortimentet livsmedel har en förskjutning skett i prissättningen. De varor som handlas mest, exempelvis köttfärsen, har höjts mer än den utskurna biffen och filén. Efter slopandet av priskontrollen har det varit fritt fram för manipulationer av detta slag i prissättningen, vilket ytterligare drabbar dem som har en begränsad hushållsbudget.

En bättre åtgärd än vad regeringen föreslår vore därför att ta bort hela momseffekten från våra baslivsmedel, utökade med fisk och grönsaker, som dessutom är inhemska produkter. Detta skulle gynna de ekonomiskt svaga, som de borgerliga regeringarna så ofta sagt sig vilja slå vakt om. Det skulle också för de löntagare som under de senaste åren fått vidkännas stora reallönesänkningar ge en bättre kompensation. Det finns färsk statistik som visar att dagens industriarbetare får mindre för sin lön i dag än de fick för tio år sedan.

Men det är ju inte de borgerliga partiernas intresse att se till de ekonomiskt svaga grupperna i samhället. Tvärtom är det barnfamiljerna, pensionärerna, de handikappade och övriga med låga inkomster som hårdast drabbas av de borgerliga regeringarnas s. k. sparplaner. Den nu föreliggande propositionen utgör inget undantag.

En grupp som regeringen tycks ha ett särskilt gott öga till i sin utpressningspolitik är pensionärerna. Av regeringens politik att döma tycks regeringen tro att Sveriges pensionärer är en homogen grupp, som lever i lyx och överflöd. Att så inte är fallet visar regeringens egna siffror, som talar om att drygt hälften eller 52 % av det totala antalet folkpensionärer har och är beroende av helt eller reducerat tillskott till grundpensionen och att det sammantaget gäller 920 000 pensionärer.

Grundpensionen ligger i dagens kostnadsläge på 1 370 kr. i månaden, och med helt pensionstillskott uppgår summan till sammanlagt 2 018 kr. Även om man räknar in bostadstillägg ger detta inte utrymme för en särskilt hög levnadsstandard, en levnadsstandard som regeringen nu går till ytterligare angrepp mot.

Inflationsskyddet – som redan försämrats genom slopandet av vissa prishöjningar när det gäller beräkningen av basbeloppet – kommer ytterligare att försämrats om pensionerna i fortsättningen bara ökar en gång per år. Vissa delar av pensionssystemet drabbas hårdare av indexrensningen än andra. Grundpensionens belopp beräknas – både för ensamstående och för makar – som vissa fasta procentandelar av basbeloppet. Därför urholkas folkpensionen i värde från den 1 januari 1981 i samma takt som det rensade

konsumentprisindexet skiljer sig från det verkliga. Om man som jämförelse tar prishöjningen på livsmedel och övriga nödvändighetsvaror, finner man att urholkningen blir avsevärt större. Pensionen ökar visserligen i kronor räknat, men när det gäller den viktiga "köpkraften" gör pensionärerna stora förluster.

Riksförsäkringsverket har gjort en uträkning, baserad på en årlig prishöjning på 9 %, där två av dessa procentenheter beror på högre energikostnader och höjda indirekta skatter. Dessa förutsättningar – som förefaller rimliga – kommer att betyda att folkpensionen förlorat 7,3 % i köpkraft år 1986, 15,4 % år 1991 och hela 30,2 % år 2001. ATP-beloppet börjar urholkas från och med den dag man fyller 65 år och börjar lyfta denna ålderspension. Med samma förutsättningar innebär detta att man vid fyllda 75 år har fått ålderspensionens köpkraft reducerad med dryga 15 % och vid 85 år med mer än 30 %. Detta är, herr talman, vid en fortsatt borgerlig politik framtidsutsikterna för pensionärerna.

Vänsterpartiet kommunisterna är det enda parti som står fast vid den målsättning alla partier var överens om när nuvarande pensionssystem infördes: att pensionärerna skulle följa med i den allmänna standardutvecklingen i samhället. Målsättningen var att pensionen skulle utgöra 60 % av den genomsnittliga industriarbetarlönen. Det är långt dit, pensionerna ligger fortfarande kvar på ungefär samma nivå som när systemet infördes.

Under de år då löntagarna kunde tillgodoräkna sig en reell standardhöjning glömdes pensionärerna bort och fick bara kompensation för prishöjningarna. Nu, när också löntagarna drabbats av reallönesänkning, då återopas detta för att successivt under lång tid framåt urholka pensionerna. Därför blir det dubbelt fel när socialministern, och i dag även statsministern, begränsar jämförelsen mellan den totala reallöneökningen och motsvarande siffra för hela pensionärskollektivet till att gälla utvecklingen under de senaste åren.

Men det är inte bara det försämrade inflationsskyddet som urholkar köpkraften. Regeringen har vidtagit en rad andra åtgärder i samma syfte. Det gäller bl. a. bostadstillägget. Där föreslås nu ytterligare inskränkningar som höjer hyreskostnaden. Pensionärernas extra avdrag vid beskattning minskas och rabatten vid resor med SJ försämras.

Dessutom har en stor del av den samhällseliga servicen belagts med ökade avgifter. Det gäller inte minst sjukvården, där kostnaden närmare fördubblats, vidare avgiften för tandvård, fotvård, hemtjänst, el, telefon, maten på institutioner, för att nämna några områden på denna lista, som kan bli lång.

En stor del av de höjda avgifterna drabbar inte bara pensionärer utan även andra grupper med svag ekonomi. Införandet av avgifter och höjningen av avgifter liksom privatiseringen av olika servicefunktioner är ett led i nedrustningen av hela det sociala trygghetssystem som den offentliga sektorn svarar för.

Vi skall solidariskt bära bördorna – det är de borgerliga partiernas "nya slogan". Men det är ju just det solidariska och jämlika systemet med

skattefinansiering av omhändertagande, sjuk- och hälsovård, barnomsorg etc. som i ekonomiskt sett bistra tider borde byggas ut i stället för att raseras.

Det är helt uppenbart att en avgiftsfinansiering drabbar de lägre inkomsttagarna hårdast. En privatisering av den offentliga sektorn skulle leda till en kraftig inkomstomfördelning från de fattigare till de rika. När kostnaden läggs på den enskilde slipper man exempelvis anpassa sjukvårdens omfattning till det verkliga behovet. De som inte har pengar att köpa privat sjukvård ställs utanför.

Även företagen drabbas av en nedskärning av den offentliga sektorn, för i vårt högteknologiska samhälle betalas företagens effektivitet i hög grad genom skattebetalarnas insats. Jag tänker på kostnaderna för infrastrukturen – vägar, utbildning, sjukvård – och inte minst kostnaderna för den sociala utslagningen och vissa arbetsmarknadsproblem.

Någon konkurrens om arbetskraften – som ibland anförts som argument – är det inte heller fråga om. Den sysselsättningsökning som skett inom den offentliga sektorn gäller kvinnor som annars skulle ha tvingats stanna hemma. Detta framgår tydligt av redovisade arbetslöshetssiffror, där kvinnorna drabbas först och mest. Nedskärningen av den offentliga sektorn märks redan i arbetslöshetssiffrorna. Kommunalarbetareförbundet redovisar i dag 14 000 arbetslösa medlemmar. Arbetslösheten ökar nu mest inom Kommunal – nästan dubbelt så mycket som inom Byggnads. Av de 4 000 som blev arbetslösa i september var 1 000 kommunalare.

De kommunalanställda som det nu gäller är dåliga sparobjekt. De lågavlönade deltidsarbetande kvinnor som nu ställs utanför arbetsmarknaden ger inga stora besparingar i miljardrullningen. I stället raseras många familjers ekonomi, som är helt beroende av kvinnornas ekonomiska tillskott. Det blir ett för samhället dyrköpt sparande. Det innebär ökade samhälls-åtaganden samtidigt som stora delar av samhällets insatser inte kommer att fungera.

En ökad åtstramning av kommunernas ekonomi får även snabbt effekter för de privata företagen. Den offentliga sektorn är Sveriges största kund, den köper för över 70 miljarder kronor om året. Det motsvarar i pengar mer än hälften av vad den svenska industrin exporterar.

Det är inte de som arbetar inom den offentliga sektorn som är en tärande grupp, det blir de först då de blir arbetslösa.

Vänsterpartiet kommunisterna ser inget vettigt i politiken att dra in på den offentliga sektorns sociala verksamhet. Vi vill bygga bort bristerna i samhället. Vi har också lagt fram förslag om hur detta skall ske. Vi måste slå vakt om de sociala rättigheterna för såväl rättigheternas egen som sysselsättningens och ekonomins skull.

**Anf. 39** GUNNAR NILSSON (s):

Herr talman! Utvecklingen i Sverige blir alltmer bekymmersam. Ur löntagarnas synpunkt är det främst arbetslösheten och prisutvecklingen som oroar. På arbetsmarknaden har nu en rad negativa rekord slagits. För första

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

gången i modern tid är fler än 60 000 ungdomar arbetslösa. För första gången understiger antalet lediga platser 20 000. Antalet arbetslösa kassamedlemmar ligger ca 30 % över någon tidigare notering samma tid på året. Och allt tyder på fortsatta försämringar.

Därför har löntagarorganisationerna länge krävt en ny ekonomisk politik och en kraftig satsning på arbetsmarknadspolitiken. Tidigare har vi givit positiva erkännanden åt regeringens arbetsmarknadspolitik. Nu måste jag konstatera att det erkännandet inte gäller längre.

Nej, ambitionerna i arbetsmarknadspolitiken har krympt och regeringens förslag är bara en anpassning till ett allt dystrare läge.

Varje ekonom liksom varje fackföreningsman vet att en devalvering aldrig är ett konstruktivt, framtidsinriktat grepp. Den kan ibland vara oundviklig, men är då främst en bekräftelse på brister skapade av en felaktig politik eller en ogynnsam internationell utveckling.

Sannolikt blev devalveringen slutligen oundviklig, men att påstå att den är ett kraftfullt inslag i en ny politik är orimligt. För att den skall bli det krävs en rad åtgärder för att varaktigt förändra läget – och de åtgärderna saknar regeringens program. Annars är devalveringen som att ställa ut hinkar mot takdropp. Men läcker taket måste det lagas. Takdroppet i svensk ekonomi börjar bli oroväckande, och fler hinkar i form av devalveringar ändrar inte läget. Vad som krävs är takreparationer – eller kanske allra helst ett nytt och bättre tak.

Skälen för vår kritik mot paketet, inkl. momsänkningen, är flera.

För det första är det diskutabelt att kombinera devalvering och momsänkning. Devalveringen syftar ju till ökad konkurrenskraft för svensk industri både hemma och på export och därmed på sikt förbättrad bytesbalans. Det målet motverkas av momsänkningen, som kan ge ökad import. Därtill försämrar devalveringen kortsiktigt bytesbalansen. För 1982 lär vi inte få se någon förbättring.

För det andra är vi negativa till finansieringen, särskilt när pensionärerna och sjukförsäkringen drabbas. Regeringen måste inse att folkligt stöd för en tuff politik kräver en rättvis fördelningspolitik.

För det tredje är sysselsättningseffekten av paketet osäker. I bästa fall kan den bli en något lägre ökning av arbetslösheten än annars. Men regeringens tal om 40 000 nya jobb måste ses som ännu en from förhoppning. Därtill skall läggas att devalveringens omedelbara effekt är lägre exportinkomster och dyrare import, vilket drabbar vissa företag hårt med ökade kostnader och minskade intäkter.

För det fjärde: Vad vi ville nå med prisklausulen i avtalen var att försöka förmå regeringen till en politik som angriper inflationsmekanismerna i svensk ekonomi. Momsänkning, särskilt i kombination med devalvering, och ett endast kortvarigt prisstopp, gör ju inget positivt åt inflationsmekanismerna. Det är bara en manipulation av prisstegringen i tiden, så att man kortsiktigt undviker att utlösa prisklausulen. I stället kan det komma surt efter nästa år. I LO bedömer vi att vi redan under januari får en prishöjning på 3–3,5 %. Hur vi då skall klara 1982 års prisklausul på 6,5 % är för mig en

gåta. Klarar vi inte 1982, blir regeringspaketets främsta effekt en försämring av statsfinanserna.

Nej, kamp mot inflationen och arbetslösheten kräver en kraftfullare och mer långsiktig politik. LO kan fortsätta en återhållsam lönepolitik, under förutsättning att regeringen tar *sitt* ansvar genom att bekämpa spekulation, överföra resurser till produktiva investeringar, minska vårt oljeberoende m. m. Här har arbetarrörelsen fört fram en rad förslag. En sådan politik i kombination med en aktiv prisövervakning, längre prisstopp och lägre ränta kan ta ner inflationsnivån.

Här har vi nu i dag fått en räntesänkning på en procent. Utan tvivel var det riktigt och nödvändigt att sänka räntan. En spontan reaktion pekar tyvärr mot att åtgärden präglas av de vanliga bristerna – för litet och för sent. För att nå rejäl effekt på t. ex. investeringarna och hyrorna borde räntesänkningen ha varit större. Vad som kommer att ske med prisklausulen är i dagens läge omöjligt att säga, eftersom vi inte vet vilka beslut riksdagen kommer att fatta kring regeringens ekonomiska program.

Räntesänkningen minskar inte heller kritiken av momssänkningen, snarare tvärtom. Enligt min mening borde regeringen nu ta chansen att ompröva regeringspaketet och på nytt pröva bl. a. de förslag som löntagarorganisationerna har lagt fram, för att finna de bästa åtgärderna mot inflation och arbetslöshet. Strid för stridens egen skull gynnar ingen.

Ett skäl för momssänkningen sägs vara att stödja barnfamiljerna. Förvisso behövs det. Hittills i år har baslivsmedlen stigit i pris med 18,4 %. Till årets slut kan det bli 25 %. Under första halvåret 1982 räknar vi med en ytterligare prisökning på baslivsmedel på 15 % – totalt 40 % på ett och ett halvt år! Detta drabbar redan barnfamiljernas konsumtion och slår också mot jordbruket och livsmedelsindustrin. Men att sänka momsen och därmed gynna *alla* familjers konsumtion av *alla* varor – inkl. japanska videoapparater – kan inte vara bästa vägen. Det vore effektivare, rättvisare och sundare för både statsfinanser och bytesbalans att i stället hålla nere livsmedelspriserna och höja barnbidragen.

När det gäller sysselsättningen har regeringen redan missat de viktigaste insatserna när den i våras avstod från åtgärder för investeringar, byggande och en kraftfullare arbetsmarknadspolitik. Den planeringstid som krävs för sådana insatser gör att regeringen genom sin passivitet redan har orsakat en onödigt stor arbetslöshet i vinter. Men de värsta perspektiven kan förhindras, om vi nu säger ja till arbetsmarknadsstyrelsens krav.

Än har jag inte hört något annat argument för att säga nej till AMS än brist på pengar. Men det argumentet blir svagt när man kan lägga ut 5 miljarder på en momssänkning, vars effekter är osäkra, och när oenigheten om vad regeringspaketet kostar handlar om flera miljarder. Kraven från AMS, som kan rädda tiotusentals från arbetslöshet, kostar mindre än de felräkningspengar regeringspaketet innehåller. Det finns ingen logik i att då säga nej till AMS.

Än mer märkligt blir det när regeringen försöker lyfta över skulden för sina misslyckanden på andra. Industriministern skrev häromdagen en artikel i

Arbetet, där han skjuter skulden för sitt industripolitiska misslyckande på Landsorganisationen. Märkligt nog kommer denna kompletta ovilja att se några fel i det egna handlandet just som en statlig utredning dömer ut de långsiktiga effekterna av herr Åslings industripolitik.

Men det är inte LO som i årtal har låtit skogsindustrin sluka miljardbe-  
lopp i stället för att åtgärda det verkliga problemet, nämligen svårigheten att  
få fram råvara. Det är inte LO som har avstått från effektiva samordnings-  
och utvecklingsinsatser när det gäller papper, trähus eller nya stålmetoder.  
Och vad gäller varven har våra krav syftat till att omstruktureringen skall  
uppfylla de mål som regeringen själv har angivit, nämligen att den skall ske i  
socialt acceptabla former. Och jag kan visa herr Åsling på rader av punkter i  
tal, i LO:s närings- och forskningspolitiska program m. m. som ger konkreta  
förslag till stärkande av småföretagen. På alla dessa områden har vi från LO  
lagt fram förslag, som regeringen emellertid har valt att gå förbi.

Nej, LO har inget att skämmas för! Däremot har vi en regering vars  
ekonomiska politik direkt undergräver förutsättningarna för en långsiktig  
näringspolitik. Industriministern borde kanske begrunda nödvändigheten av  
en effektiv stabiliseringspolitik för att möjliggöra denna långsiktiga närings-  
politik, innan han fortsätter att gnälla på LO.

Av herr Åslings kritik kvarstår egentligen bara synpunkterna om  
löntagarfondsdebattens negativa inverkan på investeringsviljan. Även där  
borde dock de borgerliga partierna och arbetsgivarna begrunda sin egen roll.  
Vi erbjuder en politik som håller nere kostnadsstegringarna och tryggar  
investeringskapital för framtidsbranscher i utbyte mot inflytande över  
investeringarna. Det kan bli en framgångslinje som ännu inget annat land har  
lyckats med.

Men vi möter bara valtaktiskt betingat råskäll, som jag tror snart börjar slå  
tillbaka. Kanske är det den reaktionen som bär skulden till företagarnas oro.  
För det är givet, att om man kan få somliga företagare att tro att svensk  
fackföreningsrörelse plötsligt vill överge demokratin och övergå till ett  
öststatssystem, kanske man skrämmer en och annan. Men då är det knappast  
vårt fel. Den skuldbördan får de bära som ljuger om våra avsikter. För  
klarhetens skull vore det också bra, om man ville ge ett enda exempel på en  
öststatsmodell, baserad på löntagarfonder.

Kanske skulle läget förbättras, om stats- och industriministrarna talade om  
att vårt förslag om löntagarfonder inte på något sätt ingriper i småföretagens  
ägarförhållanden – såvida företagen inte själva vill. Tala om att det handlar  
om att köpa aktier på marknaden – inte om obligatoriskt riktade emissioner!  
Tala om att det inte handlar om att satsa på olönsamma företag, utan om att  
ställa avkastningskrav på insatserna! Tala om att vi erbjuder låga lönekrav  
som motprestation till en demokratisering av inflytandet i storföretagen! På  
det sättet kan herrar Åsling och Fäldin bidra till en sanering av debattkli-  
matet i landet och kanske också till en ökad investeringsvilja.

Tro mig – folk går inte på propagandan att Landsorganisationen vill skapa  
ett nytt Sovjetsystem eller ta människornas hus och bilar! Jag tycker nog att  
man i mittenpartierna borde ta avstånd från lögnpropagandan och öppna

konstruktiva samtal – för vi är öppna för samtal och diskussion! Tala med oss, innan våra förslag konkretiseras! Stäng inte igen fler dörrar! Det gagnar bäst landets och folkflertalets intressen!

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

**Anf. 40** ERIC KRÖNMARK (m):

Herr talman! Som jag ser det finns det i dag två övergripande mål för politiken i vårt land inför framtiden, nämligen att komma till rätta med den svenska samhällsekonomin och att effektivt förebygga att vi blir indragna i det värsta som kan hända en nation – krig. Visst finns det många andra frågor som kommer att kräva beslut och åtgärder. Men inga beslut blir meningsfulla om inte de ekonomiska förutsättningarna är stabila. Rent meningslösa blir många samhällsåtgärder om vi inte kan säkerställa att de fullföljs i ett fritt, fredligt och demokratiskt samhälle.

Någon tycker kanske att jag genom det senaste påståendet dramatiserar i överkant. Men ser vi oss omkring i världen, så finner vi att vi lever på en krutdurk. Även Sverige kan drabbas av ofärd om systemet för kontroll och spänningar i världen inte längre fungerar.

Det finns en tendens hos vissa svenska debattörer att samtidigt som de talar om de många hoten mot freden, ändå på något sätt tänka bort Sverige ur sammanhanget. Det kan vara förklarligt från psykologiska synpunkter, eftersom vi undgått krig under flera generationer. När man påyrkar att vårt land skall gå före med nedrustningsåtgärder bygger det sannolikt på ett slags medvetenhet om att krigsriskerna blivit selekterade. Man tycks mena att Sverige inte är som andra nationer. Vi skulle vara i en speciell situation. Dess värre är det nog inte så.

Jag skall nu inte måla upp de faror som hotar i form av olika slag av vapensystem och politiska motsättningar. De är kända av de flesta människor. Och framför allt torde de ledande politikerna i världens länder vara medvetna om att frågeställningen krig eller fred har fått en ny dimension – fred på svärdseggen eller förintelse. Ty paradoxalt nog fungerar i dag kärnvapnen som fredsbevarande i den utvecklade delen av världen. Ett exempel på detta är att Europa från 1945 har upplevt en av sina längsta fredsperioder i modern tid, trots att det förekommit kriser som enligt gamla begrepp skulle ha kunnat leda till väpnade konflikter. Terrorbalansen har, hur illa man än tycker om den, fungerat.

Vi är alla medvetna om att mot ett totalt kärnvapenkrig finns inget försvar. Ett eventuellt kommande krig i Europa blir ett kärnvapenkrig i det avseendet att kärnvapen kommer att vara en realitet, oavsett om de används eller ej. Också ett konventionellt krig kommer att föras utifrån vetskapen att kärnvapen kan komma till användning. Hur stor är då risken för det? Jag avser en situation där krig utbrutit i vår världsdelen.

Enligt min mening är kärnvapentröskeln fortfarande hög. Utvecklingen av neutronbomber sänker helt visst den tekniska tröskeln, men kvar finns dock de politiskt-psykologiska tröskelvärdena, och de är utomordentligt höga. Kanske man t. o. m. kan hävda att de höjs i takt med den tekniska utvecklingen av de globala systemen.

*Allmänpolitisk  
debatt*

En konklusion kan göras. Den säkraste vägen att undgå ett kärnvapenkrig är att förhindra ett krig över huvud taget. Ett av medlen för att undvika krig i Europa är förekomsten inom båda militärblocken av kärnvapen. Detta behöver sägas, eftersom många människors berättigade fruktan för vad ett kärnvapenkrig skulle innebära leder dem till att man ensidigt försöker påverka västerns länder till att reducera sin arsenal, sannolikt därför att man vet med sig att där, i väst, finns den enda möjligheten att påverka via det politiska systemet. De slutna samhällena i öst är inte mottagliga för den typen av påverkan.

Frågan om en kärnvapenfri zon i Norden uppfattas av många som en väg för vårt land att uppnå ökad säkerhet. Jag tror att en sådan zon, om den kunde realiseras, skulle i mycket ringa grad kunna ge oss trygghet. Ett parallellt resonemang ter sig oundvikligt. Vi är alliansfria och har deklarerat att vi kommer att bli neutrala om det blir krig i vår omvärld. Vi hoppas att vi därigenom har större möjligheter att undgå militärt anfall, men vi tvingas trots detta kalkylera med en betydande krigsrisk. På samma sätt skulle vi om vi inordnades i en zon, avlyst från bekämpning med kärnvapen, på liknande sätt hoppas undgå den typen av bekämpning men ändå kalkylera med risken att gjorda utfästelser inte skulle bli respekterade i trängda lägen. Tryggheten skulle i verkligheten inte bli så mycket större. Det är ingen cynism i detta resonemang utan bara ett konstaterande av den bistra verkligheten.

Jag menar att det finns två andra delområden, där Sverige kan utnyttja sin ställning för att minska risken för kärnvapenkrig även mot vårt land. Det första är att bygga upp ett starkt politiskt tryck mot de stater som är på väg att bygga upp egna kärnvapen och få dem att avstå från detta. Där ligger, som jag ser det, den största faran, eftersom dessa länders kärnvapentrösklar kan bli mycket lägre än de nuvarande kärnvapenmakternas och i sin tur initiera kärnvapenkrig också till andra delar av världen.

Det andra området är supermakternas utveckling av system för bekämpning av interkontinentala robotar. Det kan ge den ena parten känslan av så stor egen säkerhet att det lockar till anfall. Sveriges förmåga att påverka supermakterna är givetvis begränsad, men där har vi, som jag ser det, en angelägen uppgift att bearbeta världspinionen, oavsett om det ger framgång eller inte.

Det känns naturligt att sympatisera med alla strävanden mot nedrustning. Men om man vill desarmera det stora hot som finns måste det ske med utomordentlig försiktighet. Man måste hela tiden vara angelägen om att balansen inte rubbas. Här kommer Sverige in i bilden på ett konkret sätt. Ty även om Sverige är ett litet land och vår försvarsmakt är begränsad i förhållande till stormakternas, så spelar Sverige en betydande roll i balansen – och därmed när det gäller stabiliteten – i norra Europa. Solidariteten mot andra länder, som är en självklarhet när det gäller de fattiga länderna i tredje världen, gäller också rimligen de länder som ligger nära intill oss. Då är det inte fråga om att vi skall dela med oss av resurser; det är fråga om att vi – utan bindningar – skall bidra till att bevara freden i vårt område.

Det innebär att i tider av brydsamma ekonomiska förhållanden måste vi

ändå satsa erforderliga resurser för försvarets behov. De politiker som går ut och säger att försvaret också måste vara med och ta sin del av besparingar i statens utgifter bör besinna att man då kan bidra till ökad oro i vår omgivning. Därmed blir stormakterna sannolikt ännu mer indragna i den militära verksamheten i det skandinaviska området och förutsättningarna för avspänning och nedrustning försämras.

Det måste finnas ett samband mellan vad vi politiker kräver på olika områden. Det går inte att med moralisk trovärdighet ena stunden uppmuntra opinionen för nedrustning och i den andra föreslå åtgärder som i realiteten ökar spänningen. Även om det kan tyckas motsägelsefullt, så ger vi vårt bästa stöd för att på sikt åstadkomma sänkning av rustningsnivån genom att hålla det svenska försvarets styrka uppe.

När det sedan gäller det svenska försvaret vet vi att överbefälhavaren i dag har meddelat sin uppfattning i en viktig och speciell fråga, nämligen ett eventuellt svenskt framtida flygplanssystem. För mig är det ganska klart att om det vid de prövningar som nu skall ske visar sig att det svenska alternativet uppfyller de tekniska kraven och ligger inom de tillgängliga ekonomiska ramarna, så bör detta så småningom bli statsmakternas beslut.

Det har tidigare i debatten i dag talats en hel del om sysselsättning. Jag kan i det sammanhanget instämma i mycket av vad Olof Palme sade om det angelägna i att bereda medborgarna i det här samhället trygghet i anställningen. Då vi vet, vilket också har sagts av andra talare här, att sysselsättningen främst garanteras i livskraftiga företag, krävs alltså en industriell utveckling. Jag vill påminna om att det här, om det kan realiseras, blir ett av de största industriprojekten i modern tid i vårt land, som ger svenskt näringsliv och svensk industri möjligheter att utvecklas. Det gäller icke bara de företag som är direkt engagerade, utan det kommer att få spridningseffekter långt utanför dessa företag.

Jag vill därmed, vid sidan av de rent försvarspolitiska frågorna, även fästa uppmärksamheten på att den här frågan också måste bedömas med hänsyn till de samhälls-ekonomiska aspekterna.

**Anf. 41 TORSTEN BENGTSO** (c):

Herr talman! På längre sikt beror det ekonomiska skeendet i ett land inte på temporära beslut utan också på de åtgärder som har vidtagits under en längre tid. Det är en realitet som de socialistiska partierna, socialdemokrater och kommunister, inte vill inse. Man tror att man på mycket kort sikt kan genom beslut förändra hela det ekonomiska skeendet.

Under 1960-talet utvecklades investeringarna svagt i vårt land. Det medförde att produktionsapparaten inte expanderade på det sätt som var nödvändigt för en god utveckling. Under 1960-talet ökade industriinvesteringarna i vårt land med inte mer än 15 % jämfört med 50 % i Frankrike och Italien samt med 100 % i Förenta staterna. I Japan var utvecklingen ännu snabbare.

Man kunde ju förutse att detta skulle få en hämmande inverkan i framtiden. Jag framhöll flera gånger i riksdagen att det här är äventyrligt för

framtiden. Finansministern på den tiden tröstade sig med att de svaga industriinvesteringarna kompenseras av ständigt ökande investeringar i den offentliga sektorn. Detta medförde att den offentliga sektorn blev alltför omfattande, i synnerhet på den administrativa sidan. En ytterligare orsak var att vi i början av 1970-talet hade en hög arbetslöshet, något som socialdemokraterna gärna förbigår. Ända fram till de senaste dagarna var rekordtalet för arbetslöshet den siffra som gällde för 1972, då den socialdemokratiska regeringen fanns kvar i vårt land. Då var arbetslösheten uppe i 2,7 %. Det är först nu med de allra senaste siffrorna som det talet har överskridits. Det var också under åren intill 1972 hög arbetslöshet.

Olof Palme säger i dag att regeringen ger upp frågan om sysselsättning och accepterar att det blir en hög arbetslöshet. Det är totalt fel. Vi har aldrig haft så många i arbete som vi har i dag. Olof Palme säger att det har socialiserats mycket under den här regeringen. Men det har inte varit någon som helst tanke på en ideologisk socialisering, utan det har gällt att rädda sysselsättningen – det är den enda orsaken. Och varken Olof Palme eller någon annan kan bestrida att det är en riktig politik. De möjligheter till provanställning i sex månader som nu kommer till kommer också att ytterligare främja sysselsättningen.

Den svenska arbetslösheten ligger lågt i förhållande till andra länders. Då frågar Lars Werner: Hjälper det de svenskar som är arbetslösa? Nej, det gör det inte. Men utan den politik vi har drivit hade vi haft en mycket högre arbetslöshet, och då hade det varit synd om ännu fler utan arbete. Den svenska politiken har trots allt lett till att arbetslösheten har kunnat vara låg – det är vad regeringen har siktat till.

Det vare mig helt främmande att säga att socialdemokraterna skulle önska en större arbetslöshet. Men det är inte fel att påstå att när den första regeringen Fälldin tog över ansvaret förmodade socialdemokraterna att ett av de svåra förhållandena skulle bli en hög arbetslöshet. Men det har inte kommit att bli så. Jag vill inte tala om det som en besvikelse för socialdemokraterna, men de vill ändå ständigt påminna om att arbetslösheten nu har blivit stor.

Därmed har jag inte sagt annat än att arbetslösheten är en mycket oroande företeelse och att allt bör göras för att öka sysselsättningen.

Utöver vad jag har sagt nu om de svaga investeringarna, arbetslösheten och den offentliga sektorns utveckling tillkommer att statens utgifter steg snabbare än resurserna medgav. Så började underbalanseringen av budgeten. Den underbalansades t. o. m. under högkonjunktur. Produktionskostnaderna för svenska varor steg alltför snabbt, och det medförde förlust av order på utlandsmarknaden, försämrad handelsbalans och försämrad bytesbalans. Och så började utlandsupplåningen, som var avsevärd redan 1976.

Man säger att Sverige befinner sig i en kris – socialdemokraterna vill gärna tala om det. I deras bok om programmet står det också talat om krisen. Men Sverige befinner sig inte i någon kris. Det är ekonomisk obalans, men det är ingen kris. Den svenska valutareserven uppgår till 22 miljarder, och den

svenska kreditvärdigheten är god på den internationella länemarknaden. Den vidtagna devalveringen och de övriga ekonomiska åtgärderna kommer att ytterligare förbättra vårt lands ekonomiska läge, med bl. a. 30 000–40 000 nya arbetstillfällen.

Om man påstår att Sverige befinner sig i kris bör man studera den internationella statistiken, som visar att Sverige har en per-capita-inkomst som ligger bland de fem högsta i världen. Det är något av oljeländerna som ligger före, men annars ligger Sverige mycket högt i fråga om per-capita-inkomst. Också om man studerar konsumtionsutvecklingen kan man se att konsumtionen beträffande vissa varor är mycket hög.

I TV har man nyhetsinslag där man frågar: Var finns krisen? När man frågade i en mycket lång kö av videoköpare var det ingen där som påstod att det var någon kris, så att man inte hade råd att köpa dessa anläggningar.

Vad som ytterligare kommer till är att svenska folket beviljade sig större förmåner än resurserna medgav. Det har också lett till en obalans i ekonomin. Alla de misstag som den socialdemokratiska regeringen gjorde ända fram till 1976, då svenska folket i val gav regeringen avsked, har också måst rättas till. Det höga kostnadsläget för svenska produkter har måst justeras genom devalveringar både 1977 och 1981.

Utlandslånen i vårt land har varit mycket omfattande, dock inte större än i Danmark, där en socialdemokratisk regering har ansvaret. När den första Fälldinregeringen trädde till var utlandsupplåningen i vårt land redan uppe i 20–25 miljarder. Från socialdemokratisk sida behandlar man emellertid utlandsupplåningen mycket ensidigt. Man säger nämligen att staten inte hade lånat mer än 200 miljoner. Det är klart att detta stämmer, om man inte tar hänsyn till den totala utlandsupplåningen. En sak som kan diskuteras är ju om man skall välja den socialdemokratiska metoden, dvs. att tvinga svenska företag att låna på utlandsmarknaden och sedan ståta med att staten inte har lånat så mycket, eller om man skall gå den andra vägen och låta staten göra upplåningen och därefter förse företagen med kreditmöjligheter. Mycket lutar åt att man bör gå den vägen, att staten sköter upplåningen och på det sättet klarar kreditmarknaden. Det är inte så bra för svenskt anseende att en förfärlig mängd företag och andra, vilkas kreditvärdighet de utländska långivarna inte kan bedöma, går ut på kreditmarknaden. Sveriges kreditvärdighet kan man lättare bedöma, och den är fortfarande god.

Det är således missvisande uppgifter om den svenska utlandsupplåningen som socialdemokraterna lämnar, när de endast jämför utlandsupplåningen i dag med vad staten på sin tid hade lånat upp, då socialdemokraterna själva drev ut företagen att låna på utlandsmarknaden. Jag vill dock säga att det är ofrånkomligt att utlandsupplåningen inom en inte alltför avlägsen framtid måste upphöra.

Vad som ytterligare tillkom i form av svårigheter var naturligtvis oljeprisstegringarna. Från 1978 till 1979, då den största stegringen inträffade, höjdes oljepriset med 10 miljarder. Hur kan någon påstå att något sådant kan gå spårlost förbi? Självfallet måste en sådan jättestor ökning av utgifterna för vårt land sätta sina spår i ekonomin. Att man sedan gick och byggde onödiga

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

kärnkraftsreaktorer – flera av dem har stått stilla och massor av vatten har runnit förbi vid våra vattenkraftverk – är en politik som borde ha uppmärksammats mera än vad som förekommit.

Devalvering genomfördes 1977. Till att börja med var socialdemokraterna emot den. I dag erkänner de att det var riktigt att göra denna devalvering. Egentligen har den svenska kronan sedan dess revalverats. Bindningen till D-marken har nämligen gjort att kronan har kommit att stiga utan att vi egentligen avsett det. När vi genomförde den senaste devalveringen innebar detta i viss mån ett återställande av kronans värde.

Mot bakgrund av alltmer vikande marknader måste vi också försöka anpassa de svenska priserna, så att vi kan sälja våra varor. Kjell-Olof Feldt talade i dag om att devalveringen gör att svenska varor säljs billigare, och han sade att det är arbetarna som till sist får betala detta. Men vilket var Kjell-Olof Feldts alternativ? Hade det varit bättre att fortsätta att hålla så höga priser att svenska varor inte kunde säljas? Vad leder det till? Jo, det leder naturligtvis till ännu större arbetslöshet. Nu har vi möjligheter att expandera och att sälja, och då kan vi också få en ökad sysselsättning.

Räntesänkningen har diskuterats i dag, och jag skall bara säga några ord om denna i princip. Diskontoförändringen är inte någonting som sker som en isolerad företeelse. Bankofullmäktige sitter inte för sitt eget nöjes skull och bestämmer om att räntan skall sänkas eller höjas, utan räntesänkningen är en del av hela den ekonomiska politiken. Det är viktigt att räntan är rörlig. Den måste kunna förändras efter förändringarna i den ekonomiska politiken. Socialdemokraterna gjorde en gång det stora misstaget att när centralbankerna i världen sänkte diskontot inte följa med och genomföra sänkningar i Sverige. Längre fram, när det borde ha varit en höjning, så kunde man knappast göra det, därför att den svenska räntan hade legat på en för hög nivå. Det är alltså som princip viktigt att man följer med i de olika förändringarna inom den ekonomiska politiken när man skall bestämma diskontot. Det är regel att när man gör kraftiga höjningar, får man den effekt man önskar vid den aktuella ekonomiska situationen, men när man sänker räntan bör man alltid gå fram ganska försiktigt för att se vad som kommer att hända efter en justering av diskontot.

Momssänkningen är ju en del av det ekonomiska paketet. Vid en devalvering höjs priserna på alla importerade varor, och dessa är en stor del av hela den svenska konsumtionen. En av orsakerna till att momsen bör sänkas är att denna prishöjning inte skall slå igenom här hemma.

Vidare, herr talman, skulle jag vilja säga något om löntagarfonderna, som Gunnar Nilsson har tagit upp. Diskussionen om löntagarfonder har nu hållit på ett tiotal år, men vi får aldrig några egentliga besked om hur de kommer att utformas. Man jublade på den socialdemokratiska kongressen, och på LO-kongressen också, över att man nu hade fattat beslut om dem. Vad innebar det beslutet? Jo, det innebar bl. a. att den tekniska utformningen skall anstå t. v. Att acceptera något sådant vore att köpa grisen i säcken, eftersom vi inte vet hur det kommer att bli.

Gunnar Nilsson sade att små företag inte får några besvärligheter med

detta. Nej, vi vet ju att det i vissa sammanhang föreslås en gräns och att små företag inte skall beröras. Men om man säger att man sätter gränsen vid företag med 50 anställda, så kommer säkert mindre företag, med 30–40 anställda osv., att i många fall akta sig för att anställa flera än 50 personer. Där blir det genast besvärligt. Det blir alltid svårigheter när man gör sådana gränsdragningar, och det kan då mycket väl hända att man flyttar ner gränsen igen, så att den hamnar ganska lågt.

Nu lovprisar man småföretagsamheten i mitt eget län, vilken är känd över hela världen. Men jag skulle vilja fråga socialdemokraterna, om de verkligen tror att några initiativrika människor kommer att starta en industri, när de nästan kan förutsätta att den kommer att gå ur deras ägo? Det blir en spår som kommer att leda till en förskräckande utveckling, om man ordnar det så för de mycket initiativrika småföretagarna i vårt land.

De sociala förmånerna har tagits upp av Olof Palme. När man diskuterar pensionerna kommer man ju inte ifrån, som vi har påvisat, att de har stigit från 12 480 kr. den 1 juli 1976 till 24 220 kr. den 1 juli 1981. Olof Palme sade att 83 % av höjningen var prisstegringar. Ja, det är sant, men det återstår i alla fall 17 % förbättringar. Folkpensionerna har alltså i realiteten blivit förbättrade.

Det statliga stödet till de handikappade har stigit från 6 miljarder 1976 till 14 miljarder 1981. Kan man säga att den ökningen bara är en kompensation för prisstegringar?

För barnomsorgen har det totala statliga stödet stigit från 4,5 miljarder 1975/76 till 12 miljarder 1981/82. Den ökningen är inte bara kompensation för prisstegringar. Det är svårt att begripa vad det finns för fog för att tala om social nedrustning när folkpensionerna höjts från 12 000 till 24 000 kr.

Herr talman! För att få balans i svensk ekonomi är det nödvändigt att fortsätta med den strama politik som förts under senare tid. Det gäller också alla anslagsmottagande institutioner. De måste inse att även deras områden måste drabbas av besparingsåtgärder. Sådana ekonomiramar måste tillämpas att de anpassar sin verksamhet efter de resurser som erhållits. Man kan inte ständigt tala om expansion eller om en oförändrad nivå. Det viktigaste är att få svensk ekonomi i balans och i synnerhet att få ner inflationen.

**Anf. 42** Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Den internationella ekonomin är just nu ganska svag. Detta är ett konstaterande som gjorts av alla talare i denna debatt. De större länderna prioriterar i allmänhet inflationsbekämpningen. Den ekonomiska politiken blir då ofta i hög grad restriktiv. Prisökningarna är dock alltjämt snabba, även om de dämpats något i vissa länder. Den restriktiva politiken i omvärlden sätter bestämda gränser för vår egen handlingsfrihet på det ekonomisk-politiska området.

En mycket betydande arbetslöshet förutses i OECD-länderna under nästa år, i genomsnitt omkring 8 % – att jämföra med dagens svenska arbetslöshet, knappt 3 %. Även om vår arbetslöshet just nu är hög för svenska förhållanden, ligger den ändå på en internationellt sett mycket låg nivå.

Det mest sannolika är att en återhämtning i västvärldens ekonomier kommer till stånd under 1982. Men det är en osäker bedömning. Den internationella uppgången kan komma senare och gå långsammare än vi nu räknar med.

I denna svaga internationella konjunktur befinner sig svensk ekonomi i obalans. Detta är förvisso något vi inte är ensamma om. Många andra, mindre länder är i samma situation. Men det hindrar inte att det är nödvändigt att omgående ta itu med obalanserna.

Vi kan inte vänta med de åtgärder alla tycks anse nödvändiga, i förhoppningen att de yttre förutsättningarna någon gång skall bli bättre. Dels kommer detta att dröja, dels kommer vi inte med en ekonomi i obalans att kunna tillvarata en förbättring i den internationella ekonomin på det sätt som vore önskvärt. Det kommer vi däremot att kunna göra, om vi redan nu vidtar kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med problemen i vår egen ekonomi.

Huvudorsaken till obalanserna i svensk ekonomi förtjänar att återigen nämnas. Under stora delar av 1970-talet ökade den samlade konsumtionen i 1960-talstakt, medan produktionen på intet sätt ökade i samma takt som på 1960-talet. Så växte successivt ett betydande bytesbalansunderskott och en ökande utländsk skuldsättning fram.

Den offentliga konsumtionen ökade särskilt snabbt. Den privata konsumtionen stagnerade däremot efter en tid och visar nu en vikande tendens. Samtidigt visade det sig inte möjligt att skattefinansiera den snabba offentliga expansionen. När skattetrycket steg ökade också svartjobb och annan skattesmitning. Och när man höjde en skatt, så undergrävdes basen för andra.

Så skapades det stora statliga budgetunderskottet.

Då och då uppstår en lätt förvirrad debatt om de här förhållandena. Debatten gäller frågan om obalanserna beror på överkonsumtion eller underproduktion. I själva verket är det fråga om bägge delarna.

Den uppgift som den ekonomiska politiken står inför är att förena en dämpad konsumtionsökning med offensiva insatser för att stimulera investeringar och produktion i den utlandskonkurrerande sektorn, dvs. i första hand i industrin. Att gripa sig an med den uppgiften är också ett huvudsyfte för regeringen. Det visar bl. a. septemberprogrammet.

Vi kan räkna med fortsatta produktionsökningar och fortsatt ekonomisk tillväxt under 1980-talet. För att återvinna balansen i den svenska ekonomin måste vi, enkelt uttryckt, exportera mer och konsumera en mindre andel av tillväxten än vad vi gjort under 1970-talet. I själva verket måste nästan hela tillväxtutrymmet användas för att återställa balansen gentemot utlandet, så att vi kan börja betala av på våra skulder i stället för att öka dem.

Dagens balansbrister är delvis en följd av en politik som liknar vad socialdemokraterna tycks rekommendera också för framtiden, nämligen att öka den inhemska efterfrågan snabbare i Sverige än vad man gör i våra konkurrentländer. Men det är lätt att visa, att när vår inhemska efterfrågan ökat mer än efterfrågan inom OECD-området i övrigt, så har vi tappat i

konkurrenskraft, förlorat marknadsandelar och fått se vårt bytesbalansunderskott växa. Det var vad som i alldeles särskilt hög grad skedde åren 1975, 1976 och 1977 fram till den förra devalveringen och vad som i mindre utsträckning också inträffade andra halvåret 1979 och 1980.

Vi vet att det förs en mycket återhållsam politik i vår omvärld. Man är ytterst försiktig med att stimulera den egna inhemska efterfrågan. Det är något vi kan beklaga, ty det begränsar naturligtvis våra egna möjligheter. Vi är nämligen i den situationen att vi snarast bör hålla tillbaka vår inhemska efterfrågan mer än OECD-länderna i genomsnitt. I annat fall kan vi inte utnyttja devalveringen till att vinna tillbaka förlorade marknadsandelar, stimulera expansiva investeringar i industrin och således börja det långsiktiga arbetet att sluta gapet i våra utrikesaffärer.

Regeringen har lagt fram ett program för en offensiv ekonomisk politik. Bakgrunden är den som jag nu redogjort för. Programmet har fyra olika beståndsdelar. Det måste, som vi har betonat, ses som en helhet. De olika delarna kan inte brytas ut och behandlas var för sig, utan att programmets hela syfte förfelas.

Den första beståndsdelan är devalveringen, som förbättrar konkurrenskraften och skapar utvecklingsmöjligheter åt industrin och andra delar av den utlandskonkurrerande sektorn.

Den andra är prisstoppet, momssänkningen och den i dag beslutade räntesänkningen som blivit möjlig till följd av den internationella ränteutvecklingen och den inhemska ekonomiska politiken. Dessa åtgärder dämpar inflationen och de inflationsförväntningar som vi av erfarenhet vet att en devalvering för med sig. Sänkt moms och sänkt ränta är också nödvändiga för att den privata konsumtionen inte skall pressas tillbaka alltför mycket. Människorna får räkna med en viss nedgång i sin privata konsumtionsstandard även med en momssänkning. Utan momssänkning skulle nedgången bli alltför stor.

Den tredje beståndsdelan är återhållsamheten med offentliga utgifter. Om 1970-talet karakteriserades av offentlig expansion och industriell stagnation måste det rakt motsatta gälla på 1980-talet.

Vi måste bryta den automatik som leder till att de offentliga utgifterna svarar för en ständigt större andel av bruttonationalprodukten. Enbart under 1981 beräknas de offentliga utgifternas andel stiga från 64 till 67 % av BNP.

Nu har regeringen emellertid tagit ett fast grepp över utgiftsutvecklingen. Statliga utgifter begränsas och budgetpolitiken i kommuner och landsting är stram. Nästa år räknar regeringen med att den offentliga konsumtionen reallt sett skall öka med bara några tiondels procent. Detta är en väsentlig förändring jämfört med tidigare.

Den fjärde beståndsdelan är insatser för att förbättra den svenska ekonomins produktionsförmåga och produktivitet, såsom särskilda investeringsavdrag och en rad åtgärder för att få arbets-, kapital- och råvarumarknaderna att fungera bättre.

Låt mig återigen betona att septemberprogrammets fyra beståndsdelar

utgör en helhet. Det går inte att bryta ut vissa och genomföra dem samtidigt som man underlåter att genomföra andra. Då får inte åtgärderna avsedd effekt för samhällsekonomin.

För ett år sedan höjdes mervärdesskatten och en del punktskatter. Motivet för de åtgärderna var att det annars fanns en risk att vi i Sverige skulle få en i förhållande till omvärlden alltför snabb inhemsk efterfrågeutveckling. Under förra hösten föll bl. a. betydande lönehöjningar ut till följd av 1980 års höga avtal.

Effekten av avtalet förstärktes av de skattelättnader och ökade livsmedelssubventioner under våren som krävdes för att få slut på arbetsmarknads-konflikten.

Vi riskerade att få en upprepning av situationen efter 1975 års avtal: överhettning i ekonomin, ökad löneglidning, ett nytt högt avtal 1981, företag som övergav den besvärliga och vikande exportmarknaden för den lättare svenska. En sådan utveckling, herr talman, skulle också ha lett till en accelererande inflation.

Momshöjningen har uppnått sina syften. Det relativa efterfrågetrycket i Sverige har utvecklats i acceptabel takt. Löneglidningen har hållits tillbaka. Avtal träffades för 1981 och för 1982 på en nivå som ingav förhoppningar om en i stort sett oförändrad relativ konsumtionskraft. Inflationstakten har under 1981 varit på väg ned. Vi räknade före devalveringen med att mot slutet av det här året ha en inflation i årstakt mätt på 8–9 %.

Momshöjningen förra året mötte kritik från många håll. En åtstramningspolitik är sällan populär. Men nu kan vi se sambandet mellan å ena sidan momshöjningen och å andra sidan det låga avtalet 1981 och den avsaktande inflationstakten under året.

Ännu i våras var ekonomin på rätt väg till följd av den politik som beslöts förra hösten. Vad som sedan kommit att förändra bilden är framför allt förändringarna i valutakurserna – främst den stigande dollarn och den sjunkande D-marken. Utvecklingen har varit till viss glädje för de delar av svensk industri som säljer i dollar, främst massindustrin. Men den större delen av industrin som har att konkurrera med D-marken och till den knutna valutor har fått sin konkurrenskraft försvagad.

Det bör också framhållas att glädjen för t. ex. massindustrin har varit begränsad än så länge. De flesta affärer har skett i dollarkurser som terminssäkrades i våras. Det innebär att säljarna inte fått ut något av dollaruppgången under det senaste halvåret. Sammantaget har valutautvecklingen varit klart negativ för svensk industri.

Det var i den situationen nödvändigt att överväga olika möjligheter till kostnadsanpassning. I stort sett stod två alternativ till buds. Jag såg då inte alternativet med en av riksdagen beslutad lönesänkning som realistiskt. De två möjligheterna var en devalvering eller en sänkning av arbetsgivaravgifterna. Två omständigheter har varit utslagsgivande till förmån för devalveringen.

För det första: Devalveringen innebär att åtgärderna riktas direkt till den konkurrensutsatta sektorn. Vid en sänkning av arbetsgivaravgiften går

huvuddelen av kostnadssänkningen till den skyddade sektorn. Men det är alltså den konkurrensutsatta sektorn, K-sektorn, vi vill stödja. Det är den som skall hjälpa oss till balans i ekonomin. Det är den som förlorat på valutautvecklingen.

För det andra: Devalveringen ger effekt snabbare. Konkurrensituationen förbättras från en dag till en annan. Det tar mycket längre tid för arbetsgivaravgiftssänkningen att verka igenom ekonomin.

Devalveringen återgav industrin den konkurrenskraft den haft före det senaste halvårets valutaoro. Men samtidigt innebär de ökade importpriserna en ytterligare nedpressning av den inhemska efterfrågan. Det var vår bedömning att denna nedpressning utan kompletterande åtgärder blivit alltför stor.

Ytterligare en omständighet att ta hänsyn till var den reallöneminskning som löntagarna som kollektiv genom årets avtal tagit på sig. Den uppgick före devalveringen till totalt ca 6 % på två år. Skulle nu löntagarna ensamma bära också bördan av devalveringen, eller skulle andra grupper också vara med – i första hand pensionärerna?

Låt mig ge någon bakgrund till den sista frågan. Om vi hade devalverat men inte gjort någonting annat, så hade pensionärerna fått kompensation för prisstegringen. Pensionsutbetalningarna hade till följd av det ökat med 1,5 miljarder kronor. En ensamstående pensionär utan ATP hade fått 560 kr. mer i plånboken nästa år, och en ensamstående ATP-pensionär med ATP motsvarande 2,5 basbelopp hade fått nästan en tusenlapp mer.

Pensionärernas standard har ökat under senare år. Sedan mitten av 1970-talet har en ensamstående pensionär med bara folkpension och pensionstillskott fått sin reala standard höjd med någonting i storleksordningen 10–15 %, medan en genomsnittlig barnfamilj – med en heltids- och en halvtidsarbetande och två barn – fått sin standard försämrad med lika mycket. I dag lever de på ungefär samma standard.

En tredje faktor som måste vägas in i bilden var den s. k. prisklausulen i årets avtal. Om den bryts igenom kommer lönenivån automatiskt att höjas, och en del av devalveringsvinsten försvinner omedelbart. Från såväl arbetsgivar- som löntagarhåll har man gång på gång begärt att sådana åtgärder skall vidtas att klausulen inte behöver utlösas. Utan devalvering hade vi räknat med att klara det utan särskilda åtgärder. Nu blev det omöjligt.

Det var alltså de här omständigheterna, herr talman, som ledde oss fram till förslaget att kombinera en sänkning av mervärdeskatten med tidigare-lagda besparingar och vissa skattehöjningar. Åtgärderna är så avvägda att prisklausulen i år inte skulle behöva brytas igenom, samtidigt som vi nästa år ändå får en viss åtstramning.

Fördeiningspolitiska hänsyn är särskilt nödvändiga att ta, när man tvingas föra en restriktiv ekonomisk politik.

Ett mycket vanligt sätt att förneka behovet av fördelningspolitiska prioriteringar i offentlig verksamhet är att framställa varje försämring i någon del av det sociala trygghetssystemet eller den offentliga sektorns

verksamhet som en katastrofal social nedrustning. I själva verket kan det ju ibland röra sig om högst motiverade begränsningar i en verksamhet som kostar mer än vad den ger i utbyte.

Som exempel på detta kan nämnas det statskommunala bostadsbidraget till pensionärer m. fl. Det vill regeringen avskaffa. Besparingen är 10 milj. kr. per år, varav 7 miljoner är administrationskostnader.

Vissa andra besparingar kan vara av den karaktären att de i första hand drabbar relativt väl beställda grupper i samhället.

Välfärdens fördelning är förhållandevis dåligt kartlagd. Vissa slutsatser kan man dock dra av de levnadsnivåundersökningar som utarbetats, bl. a. av SCB.

En genomgående iakttagelse är att huvuddelen av svenska folket lever förhållandevis gott samtidigt som det finns en anhopning av svåra förhållanden till en begränsad grupp människor – i första hand de extremt lågutbildade, de som är utslagna från arbetsmarknaden och vissa invandrargrupper.

Slitsamma och dåligt betalda jobb, låg arbetstillfredsställelse, dålig materiell levnadsstandard, små möjligheter till rik fritid, stor risk för arbetslöshet och utslagning från arbetsmarknaden samt vacklande hälsa hör ofta samman och drabbar i förvånande hög grad samma begränsade grupp människor.

Ensamstående, barnlösa par och pensionärer med minst genomsnittlig ATP lever under goda ekonomiska villkor, i relation till de grupper jag nu nämnt, även då deras bruttoinkomster är ganska måttliga.

Barnfamiljer har motsvarande ekonomiska standard endast om bägge föräldrarna är höginkomsttagare. Familjer med fler än två barn har det ofta kärvat. Detsamma gäller i synnerhet familjer med endast en försörjare.

Det är mot den här fördelningspolitiska bakgrunden som budgetpolitiken och den ekonomiska politiken måste utformas.

Det är också anledningen till att alla regeringar sedan 1976 lagt mycket stor vikt vid sysselsättningspolitiken.

Det är nämligen av central betydelse för välfärden att vi kan hålla sysselsättningen uppe och begränsa arbetslösheten. Den enskilde individens ställning på arbetsmarknaden bestämmer mer än något annat hans välfärdsförhållanden. Under senare år har stora resurser satsats på att skapa sysselsättning och förhindra utslagning från arbetsmarknaden. Vi har också i Sverige en internationellt sett unikt hög sysselsättningsgrad och, fortfarande, låg arbetslöshet. Detta är något vi måste slå vakt om också i framtiden.

Det är också fördelningspolitiska motiv som legat bakom bl. a. att barnbidraget höjts kraftigt för tredje och följande barn i en familj och att vi under senare år höjt de statliga bostadsbidragen för barnfamiljer, dvs. den del av bostadsbidraget som i verkligheten är inkomstprövat barnbidrag. Det är också fördelningspolitiska hänsyn som lett till exempelvis att ett högkostnadsskydd införts samtidigt som patientavgifterna i sjukvården höjts och att insatserna för handikappade har ökat från 6 miljarder kronor budgetåret 1976/77 till 14 miljarder i årets budget. Bl. a. har handikappor-

ganisationernas bidrag i det närmaste femdubblats under de icke-socialistiska regeringarnas tid.

Fördelningspolitiska överväganden måste inte minst göras när det är nödvändigt med en restriktiv budgetpolitik. Men det går naturligtvis inte att med hänvisningar till fördelningspolitiska hänsyn permanenta ett stort budgetunderskott eller en betydande utländsk upplåning. Om något, så är obalanser i ekonomin ett hot mot de sämst ställdas välfärd på sikt. En ekonomi i balans och tillväxt är den bästa metoden att garantera en fortsatt utbyggd välfärd för alla. Det är därför inte riktigt att säga att en åtstramning i den offentliga sektorn, som återger svensk ekonomi balans och tillväxtkraft, skulle vara fördelningspolitiskt negativ. Tvärtom är det inte minst från fördelningspolitiska utgångspunkter nödvändigt med en stram budgetpolitik, som dämpar den offentliga utgiftstillväxten till vad som är samhälls-ekonomiskt försvarbart på längre sikt.

**Nr 7**

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

**Anf. 43** KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! Budgetministern berömde sig av att ha pressat tillbaka den offentliga sektorns ökningstakt. Den skall pressas tillbaka ytterligare och bli helt obetydlig, säger han. Men budgetministern talar tyst om vilka som drabbas av denna politik. Det är nämligen de svagaste grupperna i samhället, de som har det största behovet av den kollektiva omsorgen. Barnomsorg, skola, socialtjänst, sjukvård och äldreomsorg har redan fått vidkännas prutningar, och värre skall det tydligen bli. Hur går det då med de stolta förklaringarna från regeringen att man skall slå vakt om grundtryggheten på det socialpolitiska området? Det som budgetministern framställer som siffermässigt eftersträvansvärda mål är i själva verket hårda attacker mot de svagaste i samhället – det kan man inte komma ifrån.

Budgetministern säger också att förslaget om momssänkningen kommit till för att den inhemska konsumtionen inte skall minska för mycket. Det visar sig också att det är just inom dagligvaruhandeln som konsumtionen minskat. Där har under det gångna kvartalet 9 000 anställda mist sina jobb. Men en momssänkning som gäller hela varusortimentet hjälper inte dem som har litet pengar i hushållskassan. För dem vore vpk:s förslag bättre. Då styr man hela momssänkningen till just de områden som de lågavlönade och de ekonomiskt svaga är beroende av: maten och hyran. Dit skulle man styra de pengar man säger sig ha för att sänka momsen. Det skulle vara ett bättre alternativ än det som budgetministern lagt fram, inte bara för pensionärerna utan även för barnfamiljerna och de ensamstående, som Rolf Wirtén nämnde.

**Anf. 44** Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Avslutningen på mitt huvudanförande här i dag visar att vi eftersträvar en social profil på vårt besparingsarbete. Jag vet inte om fru Nordlander hävdar att vi inte skall göra något åt utgiftssidan – det lät som om den offentliga sektorn enligt vpk:s uppfattning kan få fortsätta hur långt som helst.

Jag vill än en gång erinra om att den offentliga sektorn i dag tar två

tredjedelar av vår bruttonationalprodukt. Det ligger de flesta andra länder med marknadshushållning inte ens i närheten av.

Jag har inte tagit uttrycket i min mun att den offentliga sektorn skulle pressas tillbaka och bli helt obetydlig. Det har jag aldrig hävdad. Jag menar att den offentliga sektorn spelar en avgörande roll för människors välfärd. Men en svår obalans i vår ekonomi, ett budgetunderskott av storleksordningen 75 miljarder – det blir något högre med de åtgärder vi nu har vidtagit för att få fart på ekonomin – är ett mycket allvarligt hot mot välfärden för de svagaste grupperna i vårt samhälle. Därför är det en angelägen uppgift för oss politiker att se till att vi kommer ur den situationen.

Ett fortsatt underskott av den här storleksordningen är bl. a. inflationsdrivande. Det är ett av de onda ting som drabbar människor i små omständigheter. Inflationen ger en förmögenhetsomfördelning som är svår att parera. Det krävs – det vill jag gärna ställa upp på – aktiva insatser för att återställa rättvisan. Jag nämner detta som ett exempel på att en huvuduppgift för att hjälpa de svagaste grupperna, som Karin Nordlander här talar för, är att åstadkomma balans i ekonomin. På den punkten har jag inte hört något förslag från Karin Nordlander hur hon vill lösa uppgiften, om vi inte skall dels angripa inkomstsidan som regeringen nu gör genom att stärka konkurrenskraften för svensk industri så att vi kan få fler order, en tillväxt i ekonomin och trygga jobb, dels se till att vi får ned utgifterna, så att automatiken i den statliga budgeten – och för den delen också i landstingens och kommunernas budgetar – inte kommer att växa som de har gjort under 1970-talet. Detta är ett huvudproblem som Karin Nordlander inte skall springa förbi.

Hur är det då med de konkreta punkter som Karin Nordlander tog upp? Jag sade att för de handikappade har vi, om man lägger ihop allting, gjort en uppräknings från 6 miljarder till 14 miljarder under de här åren. Hur kan man då påstå att vi har bortsett från denna grupp som är viktig att skydda i en tillbakagående ekonomi, där tillväxten inte är vad den var under tidigare decennier i Sverige? Jag nämnde hur vi med högkostnadsskydd har försökt hjälpa just de människor som har speciella problem med sin ohälsa. På punkt efter punkt har vi skyddat just de grupper som Karin Nordlander talar för, och vi kommer naturligtvis att fortsätta att göra det. Men det går inte att låta utgiftssidan växa på 1970-talsmanér, när inkomstökningarna mer eller mindre har upphört.

**Anf. 45 KARIN NORDLANDER (vpk) replik:**

Herr talman! Statsministern nöjde sig med att säga att det var de bäst ställda pensionärerna som skulle vara med och dra sitt strå till stacken när det gällde ekonomin. Men i Dagens Nyheter kan vi i dag läsa att enbart de ändrade bostadstilläggen innebär en ökning av pensionärernas utgifter med 960 kr. om året. Nu säger man i Dagens Nyheter att ekonomin för pensionärerna försämras med 1 000 kr. Men den försämringen får de ju enbart genom de ändrade bostadstilläggen. Det är bara 40 kr. kvar på tusenlappen för alla andra försämringsringar. Sedan har vi alla höjda avgifter på

sjuk- och hälsovård, tandvård, hemtjänst etc. som drabbar just de sämst ställda. Detta kan man väl inte bestrida?

Sedan frågar Rolf Wirtén om inte vi inom vpk är beredda att spara inom den offentliga sektorn. Det är både vpk och de anställda inom den offentliga sektorn och deras organisationer beredda att göra. De är inte emot sparandet. De ställer sig bakom kraven på en effektivisering och rationalisering inom den offentliga sektorn. Men man kan inte använda samma metoder som inom den privata industrin för att mäta effektiviteten. Med industrins mått mätt skulle det vara effektivare ju fler elever man har i en klass. Fungerar det så inom skolan? Snarare är det väl tvärtom. Detsamma gäller sjukvården. Fakta visar att med en ökad grundbemanning inom personalbudgetens ramar kan man genom att minska personalomsättningen också minska de totala personalkostnaderna. Det kostar tusentals kronor att anställa varje ny person. Om man kunde minska personalomsättningen med hälften, skulle det för Stockholms kommun innebära en besparing på upp emot 100 milj. kr. Det är missriktad sparsamhet när man lägger på ökade bördor genom den avgiftspolitik som man bedriver, när man för en dålig personalpolitik som ökar utslagningen och nedslitningen av de anställda och när man ställer ökade krav på sjuk- och hälsovård, som i dag inte räcker till.

Det är inte den offentliga sektorn som är för stor, det är industrisektorn som är för liten. Och det beror till stor del på att tillverkningen har flyttats utomlands. Frågan är väl om det finns några helsvenska kapitalvaror att köpa i dag.

**Anf. 46 Ekonomi- och budgetministern ROLF WIRTÉN:**

Herr talman! Karin Nordlander säger att vi har åsidosatt pensionärernas intressen och åberopade ett uttalande av statsministern. Men vad han sade, och vad jag gärna upprepar, är att för just den grupp av pensionärer som har det sämst, alltså de utan ATP – det är väl dem som Karin Nordlander syftar på, för annars vet jag inte vilken grupp det skulle kunna vara – har vi successivt ökat pensionstillskottet. Vi har gjort det år efter år, och vi säger nu återigen att vi räknar upp pensionstillskottet.

Om vi skall vara ärliga, Karin Nordlander, finns det ingen grupp i det svenska samhället som har fått så god realförbättring under senare år som just pensionärerna. Det är de väl unnade, men om vi har tvingats till en sämre utveckling – andra länders näringsliv har varit framgångsrikare, vi har tappat marknadsandelar och vi har inte samma tillväxt i ekonomin som vi hade tidigare – är det väl rimligt att hela svenska folket försöker hjälpa till att bära den börda som vi har fått, inte minst på grund av de två oljechockerna.

Då har vi sett på hur olika hushållstyper har det i dag i förhållande till vad som var fallet i början av 1970-talet, för att göra en jämförelse. Då får man de konsekvenser som jag redovisade i mitt huvudanförande. Många grupper av pensionärer har det klart bättre än exempelvis en tvåbarnsfamilj. Då har vi sagt oss att det är väl rimligt att också göra en viss uppbromsning av det

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

Allmänpolitisk  
debatt

indexskydd som är inbyggt för pensionärerna, så att det blir en lika fördelning av de bördor som vi har att bära här i samhället.

Det är att eftersträva en större rättvisa. Men för de pensionärer som har det svårast har vi successivt byggt på pensionstillskottet, och vi gör det än en gång nästa år. Vi kommer att ställa resurser till förfogande för att det skall vara möjligt.

Nu säger Karin Nordlander att vpk är för att det sparas. Hur skulle det då gå till? Jo, man skulle effektivisera och rationalisera men inte på industrins sätt. Jag undrar vem som skulle vara emot att vi får en så effektiv och bra organisation på den offentliga sektorn som möjligt. Det är en självklarhet Karin Nordlander uttalar, och den är ganska ointressant.

Det blir intressant först om Karin Nordlander kan tala om konkret vad vpk vill göra för att hålla tillbaka utgiftssidan i våra budgetar. Det har hon inte gjort, och då är inlägget helt meningslöst.

Skall det Karin Nordlander säger möjligen tolkas så, att en bättre personalpolitik är den utväg hon vill anvisa? Men det är ju snarast så, att hon eftersträvar en mer expansiv offentlig sektor för att ge bättre resurser för personalpolitiken. Jag är medveten om att man i vissa avscenden kan nå bättre effektivitet genom utvidgning. Självfallet är det så, men det är oklart i vilken mån det Karin Nordlander här pekade på var en besparing på det personalpolitiska området.

Karin Nordlander sade slutligen att vi har en för liten industrisektor. Ja, det har också jag sagt, och det gäller nu att få en ny karaktär på 1980-talet i förhållande till 1970-talet, att se till att industrisektorn och inte den offentliga sektorn blir expansiv.

Då måste Karin Nordlander vara med på att ställa upp för en resursöverflyttning till den industriella sektorn. Det har hon inte heller några idéer om. Men det septemberpaket som regeringen har presenterat innehåller en rad åtgärder för att klara den anpassning som är nödvändig för att få en tillväxt i ekonomin – hur man skall få arbetsmarknaden att fungera bättre, hur resurser skall kunna föras över till industrin, för att nämna ett par huvudfaktorer.

Låt mig säga allra sist, herr talman, när Karin Nordlander angriper momsänkningen, att en av konsekvenserna av motståndet mot sänkt moms för 1982 blir att vi får ett genombrott när det gäller löneklausulen. Det leder till högre kostnader, och vi får ett växande budgetunderskott. Vi får en ökande inflation, och det motverkar just de syften som Karin Nordlander påstår sig tala för.

Andre vice talmannen anmälde att Karin Nordlander anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

**Anf. 47 JÖRN SVENSSON (vpk):**

Herr talman! Krisen i Sverige är en ekonomisk kris. Men krisens funktion är politisk.

Den härskande klassen i Sverige är företrädarna för det stora kapitalet.

Krisen har gett denna härskande klass dess största chans på 40 år. Den kan nu pressa tillbaka löntagarklassen ekonomiskt och socialt.

Men hur har den härskande klassen kunnat ha en sådan framgång? De borgerliga regeringarna har givetvis hjälpt till. Men det har inte alls varit avgörande.

Det viktigaste redskapet i en stor politisk strid är ideologin. Behärskar man kanalerna till tänkandet, behärskar man sinnena och idéerna – då har man vunnit halva slaget. Då kan man beröva motståndet själva dess ryggrad.

Och det är vad som har hänt i Sverige. Det är egentligen en mycket märklig förändring i den politiska diskussionen som skett på bara fem år.

Förr hette det: Staten har ett ansvar för full sysselsättning. Staten skall hålla köpkraften uppe när det är kris.

Nu låter det tvärtom: Lönekostnaderna måste ner, reallönerna måste sänkas. Det måste bli större vinster. Det måste bli mer plats för privata pengar. Den offentliga sektorn måste beskäras, för den hindrar företagen, säger man. Exporten är det som skall rädda ekonomin.

Detta är de idéer som med hjälp av en etikett brukar benämnas monetarism. Jag använder ordet som beteckning för en tendens snarare än som beteckning för ett bestämt, slutet system av utpräglade idéer.

De här idéerna är egentligen inte ekonomiska, och framför allt har de ingenting med vetenskap att göra. De är politiska slagträn. De har formulerats enbart utifrån politiska behov. De är medel i den ideologiska krigföringen.

Exporten räddar inget land ur krisen. Exportberoende och importberoende hänger ihop. Alla kan rimligtvis inte öka på allas bekostnad.

Hävdar sig i internationell handel gör man på grundval av helt andra ting än lönekostnaderna. Detta är väl känt.

Den offentliga sektorn hindrar inga privatföretag. Dålig investeringsvilja beror på intresse för spekulation eller på att privatkapitalet håller på att omgruppera sig internationellt.

Men det passar naturligtvis att föra fram en sådan här ideologi. Den ger vetenskapligt sken åt ett krasst överklassintresse. Den är ju vapen i ett krig.

Att de borgerliga går fram med denna monetaristiskt betonade propaganda är ju begripligt. 1976 kritiserade mittpartierna socialdemokraterna för att dessa stimulerat för litet under den senaste konjunkturnedgången. Nu kritiserar mittpartierna socialdemokraterna för att de på sin tid stimulerade för mycket. Vindflöjlarna svänger när det börjar blåsa från Blasieholmen.

Märkligare är dock ledande socialdemokraters tydliga omsvängning.

Vi har, som sagt, ett ideologiskt krig. Det formligen vräks propaganda över skolelever, fackföreningsfolk, hemmakvinnor – över alla regnar den nya ideologin, den som skall bryta deras motstånd.

Vad gör då ledningarna i socialdemokratien och LO? Deras ekonomer och politiker?

Söker de skapa en motbild? Söker de ge människorna en ideologi som

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

stärker dem i deras försvar? Söker de hålla fram arbetarrörelsens klassiska idéer?

De gör inte det. De har också på sitt sätt blivit monetarister – litet försiktigare för all del, men tydligt nog.

De går i sak med på påståendena om lönekostnaderna, om inte annat så genom att tuga. De sprider samma skräckpropaganda kring underskottet inom den offentliga sektorn. De har samma tro på exporten som den stora räddningen. När den offentliga sektorns folk på SAP-kongressen vill försvara sitt yrkesområde – då får de mothugg av Bengt Carlsson, LO-representant på samma kongress. Det är inte bra med den typen av oenighet.

Näringslivet och SAP är de som kan regera landet, står det i det socialdemokratiska partiets tidningar. Teknologins utveckling är en fråga som skall lösas i slutna rum, säger ledande talesmän. Företagen skall ha högre lönsamhet, sägs det.

Som lök på laxen ger sig socialdemokratins ledning in i förhandlingar med mittpartierna om att sänka marginalskatterna. Man riktigt hör Ernst Wigforss rasa där uppe i sin himmel.

Men det finns en skiljepunkt, och det är löntagarfonderna. Står de borgerliga för monetarism, så står socialdemokratins ledning för monetarism plus löntagarfonder.

Nu är naturligtvis löntagarfondsiden en riktig och ur många synpunkter fruktbar och framför allt intressant idé. Men när man ser på skissen till SAP:s fondförslag, då undrar man om en bofink får lov att se ut hur som helst.

Pengarna skall komma från de arbetandes löner. Vinsterna skall bara beröras om de når en mycket hög nivå, något som man som bekant kan undvika med rena bokföringsdispositioner.

Fonderna skall stå till förfogande för privatföretagen. Någon självständig politik skall inte kunna föras från de arbetandes sida.

De regionala fondernas styrelser skall utses av regeringen. Löntagarna skall betala, men de får inte själva välja styrelse. Styrelsen skall utses av en regering, som i sämsta fall kan vara borgerlig. Fonderna skall inte vara styrande, inte ingripa i marknadens sätt att fungera, försäkrar man.

Vad är det då egentligen annat än ett slags tvångssparande från löntagare som skall underlätta storföretagens kapitalexport och spekulation? Vad väsnas Thorbjörn Fälldin efter? Detta är ju en önskelösning för en kapitalistklass, som inte själv är intresserad av att investera. Detta måste vara något som de stora finansgrupperna har intresse av. Att de nu skriker om socialism är naturligtvis bara taktik – de vill ha ännu större eftergifter.

Jag nämner dessa saker för att visa att den väg som socialdemokratins ledning nu är inne på inte är något stöd i kampen mot kapitalet. Den skapar ingen motideologi, ingen motkraft mot SAF-propagandan.

Arbetarrörelsen kan inte låna sina program från borgerliga ekonomer eller från dem som predikar försoning mellan arbete och kapital. Arbetarrörelsen måste utgå från den verklighet ur vilken den själv har stigit. Den måste förklara krisen utifrån denna verklighet.

Krisen är inneboende i det kapitalistiska systemet. Det finns en oförsonlig

motsättning mellan lönarbete och kapital. Kapitalet vill växa, öka sin produktivkraft, öka vinstmassan. Men det vill och kan samtidigt hålla tillbaka lönarbetet. Därmed skapas en klyfta mellan kapitalets tillväxt och köpkraftens tillväxt. Det blir från tid till annan en överproduktion av kapital. En del av kapitalet måste då slås ut. Det är just det som är krisens kärnpunkt. Därför finns ingen krisfri kapitalism.

För att undvika fall i profitterna omgrupperar sig kapitalet i vissa skeden internationellt. I vissa länder uppstår då bristande investeringsvilja. Spekulationen tar i stället fart.

Kapitalismen har också blivit multinationell. Konkurrensen är inskränkt eller upphävd. Storkapitalet kan styra sina priser, sätta höga priser och i stället slå ut kapital, lägga ner verksamheter osv. Monopolprissättningen och spekulatören är de verkliga drivkrafterna bakom inflationen, den inflation som uppträder samtidigt med nedgången och arbetslösheten.

Vad är slutsatserna av detta? Jo, arbetarrörelsen kan inte föra en effektiv krispolitik om den inte griper in i dessa processer. Att sitta i regeringen och bara stimulera ekonomin eller skära ned på de offentliga utgifterna leder ingenstans. Kontroll över kapitalrörelserna, möjlighet att styra resurser till skapande ändamål, är i dag oundgängligen nödvändigt med den kapitalism som finns nu och som ju är en annan än 1930-talets.

Därför måste de stora privatbankerna nationaliseras. En ny industrialisering, en förändrad och bättre sammansättning av produktionen kan inte genomföras utan detta. Det är också en illusion att tro att man kan möta spekulatören, inflation och multijättarnas manövrer utan att ha en offentlig kontroll över hela bankväsendet.

I dag handlar inte kampen mot krisen om samma enkla saker som på 1930-talet. Det går inte att bara vilja öka produktionen och öka antalet arbeten. Det går inte att göra med gamla metoder. Kapitalismen kan inte stimuleras till det som den egentligen själv inte vill.

Kampen mot krisen är i dag en kamp mot multijättarnas planer, mot den stora omgrupperingen av kapital i världen. Det är också en kamp om makten över teknologin.

När kapitalet flyr eller när kapitalet vill spekulera – då måste den nya industrin i huvudsak skapas i samhällelig regi.

När själva det industriella systemet visar upplösningstendenser, då är det tid för en industrialisering av ny typ. Makten över teknologin är då central. Vi vet att teknologin inte är neutral. Viss teknologi leder till rovdrift. Annan teknologi bevarar resurser. Viss teknologi förstör arbetaren, annan teknologi hjälper honom. Viss teknologi förvandlar arbetets män och kvinnor till maktlösa bihang i arbetsprocessen. Annan teknologi kan fördjupa yrkesarbetets betydelse och innehåll, liksom produktens nytta och utformning. President François Mitterand har därför alldeles rätt, när han vill nationalisera de verksamheter som utgör industrialiseringens nya spjutspetsar – de som leder utvecklingen, de som avgör teknologin. Och förstatliganden av det slaget kan med fördel stödjas och balanseras av ett löntagarfondssystem. Men då skall det vara fonder som är självständiga från privatkapitalet, fonder

som verkligen omfördelar kapital till de arbetandes förmån och fonder styrda genom demokratiska val från löntagarna själva.

Herr talman! Jag har tagit upp dessa frågor i mitt anförande inte för att skapa någon front mot socialdemokraterna. Vpk ser alltid helst att den gemensamma fronten mot de borgerliga görs så stark som möjligt. Men den socialdemokratiska ledningens idéutveckling oroar, sett på sikt och i framtidsperspektiv. Den står inte i linje med löntagarnas objektiva intresse. En arbetarrörelse som skall kunna hävda sin egenart måste ha dels en verklig vilja till makt, dels en egen idé. Det är ju något annat än att förvalta ett samhälle på den härskande klassens villkor.

I dag är inte arbetarrörelsen samlad kring en egen ideologi. Det finns ännu ingen verklig motbild till Arbetsgivareföreningens och monetarismens ideologi. Men den situationen kan naturligtvis förändras. Och min bedömning är att en sådan förändring skulle få ett kraftfullt och entusiastiskt gensvar i arbetarrörelsens djupa led.

**Anf. 48 INGVAR CARLSSON (s):**

Herr talman! Luften har en smula gått ur den här debatten, och jag skall inskränka mig till några personliga reflexioner.

Det har med rätta talats mycket om den ekonomiska krisen i dag. Jag för min del skulle vilja uppehålla mig litet vid det jag vill kalla den politiska krisen i Sverige.

Fem år av borgerlig majoritet här i riksdagen har lett till fyra olika borgerliga regeringar, och ju närmare valen vi kommer, desto svagare blir regeringarna – det är tendensen. Så var det inför 1979 års val, och så blir det tydligen också inför 1982 års val.

Just nu har vi en regering som enligt de senaste opinionsundersökningarna stöds av 16–17 % av svenska folket. Det är alltså en erbarmligt svag regering, och detta i ett läge då den allvarliga ekonomiska situationen ställer krav på politisk handlingskraft. Man kan verkligen fråga sig: Hur blev det så här? Det var väl inte detta som de borgerliga hade tänkt sig efter drygt 40 år i opposition?

Jag tror att en viktig förklaring – förmodligen den viktigaste – är att de borgerliga partierna inte före valen gav besked om vilken politik de skulle föra. Än mindre utarbetade de ett gemensamt regeringsalternativ. Människorna har därför fått en helt felaktig uppfattning om vilket slags samhälle de skulle få uppleva med en borgerlig politik.

Låt mig, herr talman, ta exempel från de områden där jag själv har arbetat.

Som utbildningsminister fick jag från denna talarstol ofta kritik för att vi inte drastiskt sänkte elevantalet i klasserna. Britt Mogård, och även andra borgerliga talare, hade många sådana inlägg. Men sedan de borgerliga fick överta regeringsansvaret har vi verkligen inte fått mindre klasser, utan vi har fått större klasser. Just nu är slagordet lärlösa lektioner. Jag såg en uppgift från Lärarnas riksförbund, att den borgerliga regeringens olika förslag skulle innebära att tjänstgöringsunderlag motsvarande ca 1 300 21-timmarstjänster

skulle försvinna. Det är så långt ifrån minskade klasser i skolorna som man kan komma.

Som socialdemokratisk bostadsminister fick jag höra moderaternas löften om det lyckorike som villaägarna skulle få uppleva om moderaterna kom till makten. Men sanningen är ju den, att villaägarna har drabbats av mycket större kostnadsstegringar under de moderata regeringsåren än de fick uppleva under socialdemokratins tid. Jämfört med vad många villaägare räknade med när de hade hört moderaternas vallöften har de naturligtvis hamnat i en katastrofal situation. Det är därför flyttlassen går, och har gått en bra tid, från många villaområden. Detta skall man verkligen inte skylla på de diskussioner som pågår mellan socialdemokraterna och mittenpartierna. Resultatet av den politiken har ju ännu inte nått villaägarna.

Jag tror att vad hela bostadssektorn skulle må bra av är en socialdemokratiskt ledd bostadspolitik, stödd, som den ofta var tidigare, av centern och folkpartiet. Det skulle bli något betydligt bättre än den bostadspolitik som moderaterna har fått påverka.

Som talesman i energifrågor har jag i åminnelse centerledaren Thorbjörn Fälldins uttalande och löfte i 1976 års valrörelse, att om man bara isolerade husen litet bättre skulle man tack vare detta kunna avskaffa kärnkraften till 1985 – samtliga reaktorer! Genom att isolera husen bättre kan man i bästa fall spara en del olja. Men det man får från kärnkraften är det mer högvärdiga energislaget elektricitet. Sådan kan man inte få genom att isolera hus. Sådana grundläggande fakta brydde sig Thorbjörn Fälldin inte om i valrörelsen, men som regeringschef kunde han inte komma ifrån dem – därav alla långbänkar, krumbukter och politiska borrhål när centern väl kommit i regeringsställning och satt i kanslihuset.

Jag skulle kunna gå vidare och visa med exempel hur på det sättet de borgerliga partierna har förlorat i trovärdighet – och kanske också rätt mycket har medverkat till det ökade politikerförakt som vi tyvärr kan avläsa. Detta drabbar i sista hand inte bara borgerliga partier, utan det drabbar demokratin som styrelseskick. Men jag skall inte gå vidare och visa på brutna löften till pensionärer om värdebeständiga pensioner eller brutna löften till ungdomar om ungdomsgarantier mot arbetslöshet. Jag skall i stället avsluta mitt anförande med att säga ytterligare några ord om handläggningen av energifrågan.

Många hoppades väl på att den borgerliga handlingsförlamningen på energiområdet skulle brytas efter folkomröstningen. Så blev det inte. Den administrativa energiministern – sagt utan att lägga in något nedsättande i detta – som hade fått i uppdrag att organisera folkomröstningen avlöstes inte som energiminister efter folkomröstningen. I motsats till det brukliga i praktiskt taget alla andra länder utsågs i Sverige inte en tung politiker eller en känd expert som energiminister utan en person som ursprungligen hade fått uppdraget att organisera folkomröstningen. Denne fick fortsätta som ansvarig för energifrågorna tills trepartiregeringen upplöstes.

Då tänkte man: Nu skall väl ändå den nya regeringen utse någon av sina ledande personer till energiminister. Och det gjorde man, men det blev en

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Allmänpolitisk  
debatt*

person som samtidigt har ansvaret för sysselsättningsfrågorna. I en situation då vi, herr talman, går mot den värsta arbetslöshetskrisen på många år skall alltså det ansvariga statsrådet samtidigt handlägga energifrågorna. Det är inte att begära att han skall hinna med båda de arbetsuppgifterna. Återigen blir energifrågorna lidande. Och jag beklagar uppriktigt och allvarligt detta.

Tyvärr är det inte bara den centrala politiska ledningen av energisektorn som därmed har varit och är bristfällig. Utan bärande skäl, under protester från socialdemokraterna i riksdagen, skapades en fristående organisation för oljeersättningsfonden. Till ny chef utsågs en folkpartistisk riksdagsman.

Till ny chef för SGU, Sveriges geologiska undersökning, utsågs nyligen en person som regeringen vet saknade stöd hos personalen liksom inom den bransch där han skall verka. Det kan inte uppvägas av den sympati vederbörande kan åtnjuta inom centerpartiet sedan kärnkraftsstridens dagar.

Varje regering bör vara försiktig med att använda utnämningar till viktiga poster för politiska syften. Detta gäller även en svag minoritetsregering. Det hela blir inte bättre av att tveksamma utnämningar ägt rum även utanför energisektorn.

Ytterligare tillsättningar är nu att vänta inom energisektorn. Jag skulle vilja sluta med att tillråda regeringen att därvid låta saklighet och kompetens vara avgörande och utslagsgivande i personvalen.

Jag menar att det är utomordentligt allvarligt om vi nu inte inom energisektorn dels får en politisk ledning som kan driva frågorna med kraft och med vilja och i nära kontakt med kommunerna, på vilka en stor del av framtidens energipolitik vilar, dels får en organisation på förvaltningssidan som förmår leva upp till de politiska besluten, verkställa dem och se till att föra ut energipolitiken i vardagslivet.

Efter de många debatter som vi har haft i riksdagen och de många långbänkar som förekommit måste jag tyvärr konstatera att vi ännu inte har någon energipolitik värd namnet i Sverige. Och det är illa, med hänsyn till att energipolitiken är så oerhört viktig för att samhället i övrigt skall fungera.

**Anf. 49 ALLAN HERNELIUS (m):**

Herr talman! Att tolka innehållet i en författning eller i en lag kan ibland vara besvärligt. Att tolka vad som är avsikten med en dikt eller ett konstverk möter ibland oöverstigliga hinder. Vad har egentligen konstnären syftat till?

Att tolka innehållet i ett utskottsutlåtande brukar däremot inte innebära några bekymmer. Pennan föres därvidlag mera sällan av skapande, konstnärliga krafter.

Men ett betänkande från utrikesutskottet, 1980/81:26, har i den del det rör kärnvapenfria zoner i Norden givit upphov till betydande missförstånd och missuppfattningar. En erkänd forskare som Alva Myrdal har i sin nyligen utgivna skrift Ett kärnvapenfritt Europa tyvärr spritt sådana. Hon anklagar

de borgerliga partierna för att söka inskränka betydelsen av det svenska riksdagsuttalandet genom att tillfoga en rad nya villkor. Men, Alva Myrdal, dessa villkor fanns redan i utskottets av riksdagen antagna text. Har Alva Myrdal inte läst betänkandet?

Oppositionsledaren Olof Palme har i sitt uttalande för partikongressen varit inne på liknande tankegångar. Han sade där att moderaternas bifall till kärnvapenfri zon var ett bland de mest reservationsbegränsade bifall han varit med om. Men reservationerna fanns faktiskt i den av de socialdemokratiska ledamöterna godkända texten.

Det är bäst att se på vad utskottet egentligen säger.

Utskottet konstaterar för det första att de nordiska länderna – observera att man här inte talar om Östersjön! – de facto är kärnvapenfria, bl. a. genom att Norge och Danmark ålagt sig begränsningar i sitt NATO-engagemang genom att i fredstid icke tillåta stationering av kärnvapen på sitt territorium.

Utskottet konstaterar för det andra att för överläggningar om en kärnvapenfri zon krävs medverkan av kärnvapenmakterna, eftersom det ju är inskränkningar i deras rätt att använda kärnvapen som skall uppnås.

För det tredje framhöll utskottet att det från svensk sida har hävdats att medeldistansrobotar och taktiska kärnvapen, som är avsedda för mål inom zonen, bör dras bort som ett led i en överenskommelse. Denna uppfattning har för svensk del vidhållits obruten under en följd av år och delas av utskottet, heter det i betänkandet.

Men utskottet underströk också att möjligheten att undgå kärnvapenanfall icke bara påverkas av var kärnvapnen är uppställda, utan också av det totala antalet kärnvapen. Det är därför angeläget, menade utskottet, att samtal på nytt kommer i gång för att på sikt minska den europeiska kärnvapenarsenalen. En kärnvapenfri zon skulle kunna utgöra en länk mellan de stater som har kärnvapen, framför allt de båda supermakterna, i diskussioner om att åstadkomma en praktisk kärnvapennedrustning inom ett större geografiskt område.

Sedan följer utskottets slutsatser: "Utskottet utgår ifrån att den sedan länge deklarerade svenska beredvilligheten att diskutera ett kärnvapenfritt arrangemang i Norden, under förutsättning att andra berörda stater är villiga att delta i en sådan diskussion, kvarstår oförändrad. Enligt utskottets mening bör den svenska regeringen hålla fortsatt nära kontakt med övriga nordiska regeringar i frågan ---. Om förutsättningar finns härför bör arbetet gå vidare."

Vad har då skett? Vad Norge och Danmark beträffar synes det klarlagt att dessa stater gärna medverkar i ett fortsatt utredningsarbete. Lika klart är att de vill se frågan om en nordisk kärnvapenfri zon i samband med en större europeisk lösning samt att under inga förhållanden enligt deras mening frågan kan handläggas på ett sätt som står i strid med Norges och Danmarks förpliktelser som medlemmar i NATO.

Den sovjetiske presidenten Bresjnev har i en intervju i slutet av juni antytt att Moskva skulle kunna överväga åtgärder i sovjetiska gränsområden, men

på frågor från svenskt och finskt håll har Sovjetdiplomatin icke velat säga något ytterligare och precisera vad som är meningen därmed.

Washington har ställt sig helt negativt och velat undvika allt som skulle kunna störa de förhandlingar på ett högre plan mellan öst och väst som skall ta sin början i november och där europeiska strategiska kärnvapen skall behandlas. Självfallet är det också Washingtons mening, att en kärnvapenfri zon icke utan vidare kan omfatta NATO-staterna Norge och Danmark.

Utrikesminister Ullsten konstaterade i dag att ingen av de stora kärnvapenmakterna var beredd att göra några konkreta medgivanden. Han konstaterade också att denna låsning och ovilja till reella åtaganden från supermaktshåll naturligtvis gör snara framsteg i zonfrågan svåra att nå. För svenskt vidkommande, noterade han, pågår undersökningar om förutsättningarna för en kärnvapenfri zon i enlighet med riksdagens beslut, och nära kontakt hålls med övriga nordiska regeringar. Det är gott och väl, och det är helt i överensstämmelse med vad riksdagen har uttalat. Däremot kan man kanske sätta ett frågetecken för den passus där utrikesministern sade att regeringen var övertygad om att en kärnvapenfri zon skulle kunna bli ett verksamt bidrag till att befästa och stärka vår säkerhet och stabilitet i Norden. Innan man konstaterar detta borde man helst avvakta de utredningar som pågår, herr utrikesminister.

Denna analys kan tyckas ganska negativ, men det är väl bättre att vara negativ och realistisk än entusiastisk och orealistisk. Som Inga Thorsson framhöll i augusti: "Om man har för högt ställda förväntningar och krav kan man riskera att engagemanget förvandlas till axelryckningar, likgiltighet och passivitet. En sådan utveckling vore förödande för ett folkligt fredsarbete".

Men även om bilden verkar negativ kan den som konstaterar detta, på grund av dessa bristande förutsättningar, avsky kärnvapenkrig lika mycket som de mest övertygade pacifister, och den som stöder en folklig freds rörelse är därför icke medlöpare, utan kan ha skäl för verklig oro för att kärnvapenkapprustningen i Europa ökar krigsriskerna. Han riskerar dock att sammanblandas med fredskämpar av annat slag. Belysande är, herr talman, att när den stora tyska demonstrationen i Bonn ägde rum i söndags prisades den entusiastiskt av Tass, och där återgavs allting – utom de appeller som riktades mot den sovjetiska upprustningen. Dessa fick icke komma sovjetiska lyssnare och observatörer till del – de undanröjdes av Tass! På samma sätt är freds rörelserna i Östeuropa förbjudna. Det säger åtskilligt, herr talman!

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

6 § Anmälades och bordlades

Proposition

1981/82:27 om medel för särskilt förmånlig kreditgivning till u-land

## 7 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1981/82:4 av *Rune Torwald*

med anledning av proposition 1981/82:8 om lag om vård av missbrukare i vissa fall, m. m.

1981/82:5 av *Ove Karlsson m. fl.*

med anledning av proposition 1981/82:30 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Meddelande om  
interpellationer*

## 8 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

*den 13 oktober*

**1981/82:34** av *Blenda Littmarck* (m) till utbildningsministern om åtgärder mot filmer med narkotikainslag:

I Stockholm visas f. n. en film, "Cheech & Chongs sköna drömmar", som enligt en recensent "förmedlar budskapet att allt blir ball och skönt efter en pipa hasch eller en sniff kokain och att idealet är att förvandla sin trädgård till en enda stor odling. Att bruk leder till missbruk och att världen då inte är lika ball undviker de att nämna." (Svenska Dagbladet den 4 oktober 1981).

Norrmalmspolisens fackförening har i ett öppet brev uttryckt sin oro. "Filmen är ett svek mot oss, den underminerar vår kamp mot knarket", säger en representant för polisen.

Enligt statens biografbyrå kan filmen inte dras in när tillstånd en gång givits. Filmen visas nu på centrala bioografer kl. 13, 15, 17, 19 och 21 för ungdomar, 15 år och äldre. Detta inträffar när riksdagen enhälligt uttalat att narkotika inte får bli en del av vår kultur och när socialdepartementet intensifierar sin aktion mot droger.

Statens biografbyrås tillstånd att visa filmen är enligt min mening ett slag i ansiktet på alla dem – regering, riksdag, kommuner och enskilda organisationer – som arbetar för att komma till rätta med narkotikabruket.

Jag vill därför till statsrådet Wikström ställa följande frågor:

Avser statsrådet vidtagna åtgärder för att avbryta visningen av filmen?

Vad kan göras för att förhindra ett upprepande och förmå statens biografbyrå att ta sitt samhällsansvar?

*den 14 oktober*

**1981/82:35** av *Raul Blücher* (vpk) till industriministern om åtgärder mot arbetslösheten i skogslänen:

Efter beslutet om devalvering av den svenska kronan förväntas svensk skogsindustri få ett förbättrat konkurrensläge på världsmarknaden. Den förväntade ökade försäljningen kan även antas ge svenska storföretag inom skogsindustrin ökade vinster.

Då det under de senare åren visat sig att investeringarna mattats inom svensk industri, framför allt inom basindustrin och dit hörande förädling, oberoende av uppgång eller nedgång i bolagens och koncernernas vinstutveckling, är styrningen av kapital till sysselsättningsskapande industriinvesteringar en politisk uppgift som pockar på snara åtgärder.

Vpk har under det senaste året bidragit med konstruktiva förslag på detta område. Nämnas bör, i sammanhang med skogsindustrin, vpk:s förslag att bygga upp fonder för industriinvesteringar i eftersatta regioner av medel ur de extravinster som kraftbolagen i dag gör på de äldre vattenkraftverken.

Skogsindustrins devalveringsvinster lämnar ju ett liknande välkommet utrymme för nyinvesteringar, som framför allt skulle kunna skapa arbetstillfällena inom av nedläggningar hårt drabbade orter i skogslänen. Då det i dag är ett välkänt förhållande att obundet kapital, stora penningkapital, är i omlopp inom bl. a. spekulation och konsumtionskrediter via kontokort, synes politiska åtgärder för att säkra kapital för produktiva investeringar krävas, inte minst mot bakgrund av den ökande arbetslösheten.

Med hänvisning till det anförda vill jag till industrimistern ställa följande frågor:

1. Är industrimistern beredd att vidta åtgärder i syfte att devalveringsvinster, som företag inom skogsindustrin gör, används för nyinvesteringar inom orter som drabbats av ökande arbetslöshet till följd av nedläggningar eller driftsinskränkningar i samband med skogsindustrins strukturomvandling?

2. Vilka åtgärder är industrimistern i övrigt beredd att vidta för att möta den nu kraftigt ökande arbetslösheten i skogslänen?

**1981/82:36** av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till arbetsmarknadsministern om statliga verks beställningar utomlands:

Enligt uppgift i massmedia har statens vattenfallsverk lagt ut beställningar på transformatorer till Forsmark 3 och Oskarshamn 3 till det multinationella, amerikanskägda företaget Westinghouse. Härigenom gynnar staten ett företag, som tidigare utmärkt sig som nolltaxerare i samband med bygget av Ringhals. Vattenfalls upphandling gynnar inte svensk industri och sysselsättning och står i strid med de uttalanden regeringen gjorde i samband med devalveringen.

Statliga verk måste rimligtvis omfattas av målet att köpa svenskt. Den statliga upphandlingen har även att se till, att Sverige kan behålla egen, teknologiskt avancerad och konkurrenskraftig tillverkning.

Mot denna bakgrund vill jag till arbetsmarknads- och energiministern ställa följande två frågor:

1. Anser regeringen att det är i överensstämmelse med svenska sysselsätt-

nings- och handelsbalanspolitiska målsättningar att statliga verk lägger omfattande beställningar hos utländska storbolag?

2. Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att förhindra att sådana upphandlingsfall upprepas?

**1981/82:37** av *Nils Berndtson* (vpk) till arbetsmarknadsministern om åtgärder mot arbetslösheten i Östergötland:

Arbetsmarknadsläget har allvarligt försämrats i Östergötland. Detta framgår bl. a. av länsarbetsnämndens redogörelse för arbetsmarknadsutsikterna hösten 1981.

I augusti månad noterades den högsta arbetslöshetssiffran hittills. Närmare 11 000 var anmälda vid förmedlingarna i länet. Detta är 1 300 fler än föregående månad och augusti 1980. Av dem som söker arbetsförmedlingens tjänster är allt fler utan arbete, f. n. närmare 80 %.

Under hösten och vintern beräknas arbetslösheten öka ytterligare. Länsarbetsnämnden anför att den med de medel som nu är disponibla saknar möjlighet att vidta nödvändiga åtgärder.

Varselsituationen inger också stor oro. Fram till slutet av september har under året registrerats 120 varsel gällande 7 492 personer, som varslats om uppsägning eller permittering. Hittills i år har drygt 1 000 arbetstillfällen försvunnit. Korttidspermitteringar i 35 företag har meddelats för drygt 5 500 personer.

Ungdomsarbetslösheten har förvärrats. Som exempel kan nämnas att i åldersgruppen 18–19 år noterades en ökning av arbetslösheten med nära 400 under augusti till f. n. 1 102 arbetslösa.

Kvinnornas situation på arbetsmarknaden har också försämrats. Deras andel av den totala arbetslösheten i länet utgör 52 %. Andelen yngre kvinnor utgör drygt en fjärdedel av totala antalet kvarstående arbetslösa.

Arbetsmarknadssituationen är oroande. En klar försämring har inträtt och prognoserna är ogynnsamma. Till bilden hör dessutom det hot mot sysselsättningen som förekommer genom fusioner och strukturförändringar, bl. a. i Boxholm och Motala.

Det har länge funnits föreställningar om att arbetsmarknadsläget i Östergötland skulle vara avsevärt bättre än i övriga delar av landet. Detta torde också ha påverkat regeringens bedömning av frågor som berör arbetsmarknaden i länet. Den nu aktuella översikten visar klart att Östergötland inte befinner sig i något gynnsamt läge. Tvärtom, situationen är mycket allvarlig. För att förhindra ytterligare drastisk ökning av arbetslösheten krävs snabba och omfattande åtgärder.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att möta den allvarliga arbetslöshetssituationen i Östergötland?

**1981/82:38** av *Bertil Måbrink* (vpk) till arbetsmarknadsministern om åtgärder mot arbetslösheten i Gävleborgs län:

**Nr 7**

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Meddelande om  
interpellationer*

I septemberrapporten över arbetsmarknadssituationen i Gävleborgs län gör länsarbetsnämnden följande kommentar: "Det råder en påtaglig obalans på länets arbetsmarknad. På varje kvarstående ledig plats gick i september i år 14,4 kvarstående sökande utan arbete för omedelbar placering. Samma siffra för ett år sedan var 5,0 personer."

Av de 5 732 utan arbete och för omedelbar placering var i nämnda rapport 3 601 (63 %) kvinnor, och antalet ungdomar under 25 år var 2 665 (46 %).

De siffror som här redovisats är tillräckliga för att var och en skall förstå att kraftåtgärder nu måste vidtas för att vända den negativa arbetsmarknadssituationen i Gävleborgs län.

Detta är en tvingande nödvändighet också av den anledningen att ytterligare företagsnedläggningar och personalminskningar kommer att ske på olika platser i länet under den närmaste tiden.

Att läget är allvarligt i länet visar inte minst det faktum att Sandvikens kommun – en tidigare stabil arbetsmarknad – nu har en arbetslöshetskö på 1 100 personer. Sandvik AB har under de senaste åren minskat antalet anställda i Sandviksföretaget med ca 300 per år.

En annan kommun i länet som tidigare inte haft någon större arbetslöshet är Ovanåker. Där brottas nu befintliga företag bl. a. inom träbranschen med betydande problem. Korttidsvecka har införts och avskedanden har ägt rum.

Jag vill fråga arbetsmarknadsministern:

1. Vilka åtgärder avser regeringen vidtaga för att förhindra ytterligare arbetslöshet i Gävleborgs län?
2. Vilka initiativ avser regeringen ta för att ge arbete åt de nu ca 6 000 arbetslösa i länet?

**1981/82:39** av *Per Israelsson* (vpk) till industriministern om verkan från beredskaps- och sysselsättningssynpunkt av vissa företagsöverlåtelse:

Under sommaren 1981 har det förts en debatt kring företagen Supra AB och Fors Engström AB. Supra bedriver ammoniakstillverkning i Köping och Närkes Kvarntorp. Fors Engström bedriver tillverkning av fodermedel för jordbrukets behov. Den tilltänkta affären är ett paket, där de två här nämnda företagen och fyra ägare är involverade. Boliden förutsätts sälja 47 % och KemaNobel 21 % av Supras aktiestock, samtidigt som SLR (Svenska lantmännens riksförbund) säljer 7 % och får 25 % kvar. Om transaktionerna med Supras aktier genomförs kommer det fortsättningsvis att ägas av Norsk Hydro till 75 % och av det svenska SLR till 25 %. I paketet ingår dessutom att Fors Engström, som nu är helägt av Norsk Hydro, försäljs till SLR.

Som här redan inledningsvis nämnts så har den tilltänkta affären föranlett en debatt i pressen. Debatten har främst rört sig kring SLR:s förvärv av Fors Engström. Ett sådant övertagande skulle skapa en monopolliknande situation på fodermedelsmarknaden i Sverige. En mycket hård kritik har därför riktats av näringsfrihetsombudsmannen (NO) mot genomförandet av

denna affär. NO hade satt ut en tid, intill vilken parterna hade att inkomma med yttranden i fråga om denna affär. Den tiden skulle löpa ut den 10 augusti 1981. Utan att avvakta den av NO utsatta tiden undertecknade parterna emellertid avtal om köp och försäljning av Fors Engström. Det skulle sedan ankomma på regeringen att besluta om skattebefrielse på överlåtelsen. Enligt uppgifter i pressen skall regeringen ha beslutat att inte medge någon sådan skattebefrielse. NO har förklarat sig beredd att föra affären inför marknadsdomstolen och därmed markera sitt bestämda missnöje med affären, även om domstolen inte har befogenhet att stoppa en genomförd affär. Kritik mot affären har emellertid framförts också från andra håll.

Fors Engström har ca 450 anställda. Huvudkontoret ligger i Eslöv, och anläggningar för fodertillverkning finns därutöver i Västerås, Malmö, Kalmar, Ystad, Vadstena och Lidköping. Den totala produktionen uppgår till 50 000 ton, varav ca 90 000 ton i Västerås, som har den modernaste anläggningen. Om företaget övertas av SLR kommer säkerligen en hårdhänt strukturomvandling att ske. De två fodermedelsföretagen SLR och Fors Engström producerar nu på 21 platser i landet. För SLR ett monopol kommer tillverkningen på 1990-talet sannolikt att koncentreras till sex eller möjligen sju platser. Det kommer att betyda minskade arbetstillfällen totalt sett i landet och längre transporter från producent till konsument. På flertalet platser betyder detta nedläggning och avskedande av där anställd personal. Det är i detta läge förstäligen att personalens fackliga organisationer har ställt sig avvisande till den tänkta företagsöverlåtelsen. Men härutöver har ett betydande antal lantbrukare sett företagsöverlåtelsen som negativ från sin synpunkt. Man befärar sämre service och högre priser på fodermedlen. För att affären skall framstå som försvarlig från samhällsekonomisk synpunkt måste storleksfördelarna mycket klart överväga de negativa verkningar som man kan befara. NO och de andra kritikerna har inte ansett det och har därför gått emot att företagsöverlåtelsen kommer till stånd.

Vad sedan gäller det andra aktuella företaget, Supras ammoniakfabriker, så kan också en utländsk aktiemajoritet i detta från beredskapssynpunkt viktiga företag ifrågasättas. Det utländska bolaget är visserligen norskt, och Sverige har ett avtal om industrisamarbete med detta land. Men Norge tillhör NATO, under det att Sverige är alliansfritt. Detta förhållande innebär rimligen att industrisamarbetet måste begränsas på sådant sätt att svenska beredskapsintressen inte träds för när. Sverige har ju, sedan år 1916, den s. k. utlänningsklausulen, som skall begränsa det utländska aktieinnehavet i svenska bolag till 20 %. I detta fall är det fråga om ett utländskt intresse på 75 %. Det förutsätter tydligen dispens i detta fall.

Frågan om aktiemajoriteten i Supra handlar inte bara om beredskap och juridik – den handlar dessutom om industripolitik och sysselsättning i Sverige. Supras ammoniakfabrik i Närkes Kvarntorp skulle ha lagts ned i mars 1981. Genom tillskott av statliga medel drivs nu denna fabrik vidare. Det är synnerligen angeläget att det snarast skapas klarhet om denna fabriks framtid och att sysselsättningen bevaras i detta område, endera genom att ammoniak tillverkningen kan drivas vidare eller genom att anläggningen tas i

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Meddelande om  
interpellationer*

anspråk för forskning och utveckling inom energiområdet. Får företaget utländsk ledning minska säkerligen möjligheterna att behålla sysselsättning- en i fabriken vid Närkes Kvarntorp. För att alls kunna godta en utländsk kontroll över nu befintlig ammoniak tillverkning, med tillverkning av färdiga gödselmedel i Sverige, måste det säkerställas att tillverkning och lagring sker inom Sverige i från beredskaps- och sysselsättningssynpunkt tillräcklig omfattning.

Med stöd av det anförda hemställer jag om medgivande att till industriministern få rikta följande frågor:

1. Anser industriministern att övervägande skäl talar mot genomförandet av den affär som innebär att fodermedelsföretaget Fors Engström AB överläts av Norsk Hydro till Svenska lantmännens riksförbund (SLR)?

2. Anser industriministern att det är försvarligt från beredskaps-, industri- och sysselsättningspolitisk synpunkt att ett utländskt bolag tillåts få aktiemajoriteten i Supra AB?

**1981/82:40** av *Margot Wallström* (s) till försvarsministern om förfarandet vid inskrivningen av värnpliktiga, m. m.:

Den svenska värnpliktslagen innebär att varje manlig svensk medborgare är värnpliktig fr. o. m. det år han fyller 18 t. o. m. det år han fyller 47. Vid inskrivningsförrättningen företas en kroppslig-medicinsk, psykologisk och i förekommande fall psykiatrisk undersökning.

Lagen säger att "den som till följd av lyte, stadigvarande sjukdom, bestående kroppslig svaghet eller annan dylik orsak är oduglig till krigstjänst skall frikallas från värnpliktens fullgörande" (SFS 1941:967).

Enligt värnpliktsverkets tillämpningsföreskrifter får frikallelse ske endast på medicinska grunder. Samtliga inskrivningsskyldiga intervjuas av en psykolog. Fr. o. m. 1981 tillämpas en ny rutin (PPI), som innebär att psykologen bedömer militär duglighet, konstaterar om psykisk sjukdom föreligger och dennas eventuella inverkan på tjänstbarheten samt ger förslag på diagnos. Diagnosen godkänns och signeras av överläkaren. En gång i veckan överläggs med en psykiater – som tidigare var den som fastställde diagnosen. Detta nya förfarande reser frågan om vem som egentligen är ansvarig för diagnosen.

Under framför allt 1970-talet har psykiatrins roll i tillämpningen av värnpliktslagen debatterats. Debatten har gått bl. a.:

användandet av det psykiatriska sjukdomsbegreppet ur etiska, individuella och vetenskapliga synpunkter,

relationerna mellan definitioner på militär tjänstbarhet/icke tjänstbarhet och definitioner på psykisk hälsa/sjukdom samt

konsekvenser för den enskilde av frikallelse av psykiatriska skäl.

I några nyligen publicerade forskningsrapporter har två forskare vid FOA – Bengt Starrin och Gerry Larsson – presenterat följande resultat/diskussionsuppslag:

Majoriteten av de individer som frikallas erhåller psykiatriska sjukdoms-

diagnoser enligt värnpliktsverkets inskrivningsstatistik. I många fall saknar denna officiella förklaring medicinsk täckning och är alltså en myt.

Det tycks finnas en tendens att avvägningen mellan att frikalla och inte frikalla till en betydande del bestäms av försvarets behov av soldater.

Man kan misstänka att många av dem som frikallas genom att stämplas som psykiskt sjuka kan råka ut för svårigheter på grund av detta. Det kan t. ex. gälla när de söker arbete, söker till viss utbildning och i umgänget med flickvänner, kompisar etc.

När nämnda forskare ansökte om att få göra en systematisk undersökning av frikallelsernas konsekvenser för individen, så vägrade värnpliktsverket att lämna ut uppgifter som skulle göra en sådan undersökning möjlig. Värnpliktsverket skrev till ÖB och hävdade att en sådan undersökning inte fyllde för försvarsmakten väsentliga behov!

Sammanfattningsvis står det klart att nämnda undersökning visar att psykiatrin missbrukas vid frikallelse av värnpliktiga som stämplas som psykiskt sjuka, trots att många inte är det. På detta sätt minskar man överskottet av värnpliktiga och upprätthåller skenet av att värnpliktslagen och frikallelseparagrafen fungerar bra.

Med detta som bakgrund vill jag fråga försvarsministern:

1. Tänker statsrådet göra något åt det påtalade missbruket av psykiatrin vid inskrivning av värnpliktiga och i så fall vad?
2. Anser statsrådet att det är önskvärt med en undersökning av frikallelsernas konsekvenser på individnivå?
3. Anser statsrådet att värnpliktslagen och frikallelseparagrafen i dag tillämpas på ett tillfredsställande och riktigt sätt? Om inte, vilka förändringar avser statsrådet att vidta?

**1981/82:41** av *Lahja Exner* (s) till industriministern om åtgärder för att hindra en försämring av arbetsmarknadsläget i Sjuhäradsbygden:

Tekoindustrins redan tidigare allvarliga problem har under hösten snabbt förvärrats. Den oro som branschens anställda känner inför framtiden har kommit till starkt uttryck, inte minst vid Beklädnadsarbetareförbundets kongress nyligen.

De krav som rests från de anställdas sida speglar en växande otålighet över den passivitet som regeringen visar i tekopolitiken.

Trots den i snabb takt pågående utslagningen av både människor och fabriker vägrar regeringen att sätta in effektiva åtgärder till stöd för branschen. Detta är så mycket mer märkligt som tekodelegationen – som på myndighetsplanet har samordningsansvaret för tekopolitiken – har föreslagit en rad åtgärder riktade till tekoindustrin.

I dagarna har nya besked om förestående nedskärningar inom tekoindustrin lämnats. Eiser varslar 660 anställda, varav 550 i Borås. Almedahls har varslat ca 200 anställda. Bröderna Magnusson inställer betalningarna. Det står helt klart att Sjuhäradsbygden nu hotas av en ytterligare försämring av en redan djupt allvarig arbetsmarknadssituation. Den helt övervägande delen

Onsdagen den  
14 oktober 1981

*Meddelande om  
interpellationer*

av de människor som nu riskerar att förlora sina jobb har i praktiken ingen chans att få nya.

Det är uppenbart att regeringen har möjligheter att sätta in åtgärder som motverkar den utveckling som hotar tekoindustrin i Sjuhäradsbygden. Staten kan som ägare agera i fallet Eiser. Dessutom har tekodelegationen pekat på olika åtgärder som kan mer allmänt förbättra branschens situation.

Jag vill med anledning av det anförda fråga industriministern:

Vilka åtgärder är industriministern beredd att vidta för att undvika att utvecklingen inom tekoindustrin leder till en ytterligare försämring av arbetsmarknadsläget i Sjuhäradsbygden?

**1981/82:42** av *Bernt Nilsson* (s) till industriministern om åtgärder för att stimulera sysselsättningen i Kalmar kommun:

Riksdagen beslöt den 2 juni 1981 att bifalla arbetsmarknadsutskottets betänkande 1980/81:17 i bl. a. följande delar:

”I den socialdemokratiska partimotionen 2121 föreslås att staten bör medverka i finansieringen av det planerade industrihotellet. Det kan ske genom att det tidigare nämnda reservationsanslaget C 5, Bidrag till sysselsättningsåtgärder inom varvsregionerna, får användas i Kalmar kommun för detta ändamål.

Utskottet anser sig kunna godta motionärernas förslag. Regeringen bör alltså få möjlighet att från det aktuella anslaget bevilja visst stöd för att utveckla nya industrier på det gamla varvsområdet. Detta bör i anslutning till motion 2121 ges regeringen till känna.”

Den 11 juni 1981 presenterade Kalmar kommun för regeringen en utredning angående planerade åtgärder på Varvsholmen och samtidigt begärdes bidrag för dessa. Den 3 juli fick kommunen meddelande om att den skulle ta tillbaka sin bidragsansökan och begära få lån i stället. Kalmar kommun begärde då att få träffa industriministern. Den 13 augusti avslög regeringen bidragsansökan.

Först den 8 oktober fick kommunen träffa industriministern efter flera förseningar.

Kalmar kommun fick då meddelande om att något bidrag för att skapa den tänkta sysselsättningen ej kunde ges. Inte heller något avskrivningslån var att påräkna. Däremot erbjöds ett lån med 16,25 % ränta. Vidare rekommenderades kommunen att ta kontakt med AMS och efterhöra om AMS kunde göra någonting.

Med hänsyn till industriminister Åslings tidigare agerande beträffande Kalmar Varv och riksdagsbeslutet den 2 juni 1981 anser jag hanteringen av denna fråga så märklig att jag vill ställa följande frågor till industriministern:

1. När avser statsrådet att verkställa det beslut som riksdagen fattade den 2 juni 1981 om att utveckla nya industrier på det gamla varvsområdet i Kalmar?

2. Varför erbjuder statsrådet Kalmar kommun lån till en räntesats som överstiger den som kommunen själv kan låna till?

Nr 7

Onsdagen den  
14 oktober 1981

## 9 § Meddelande om frågor

*Meddelande om  
frågor*

Meddelades att följande frågor framställdes

*den 13 oktober*

**1981/82:36** av *Catarina Rönnung* (s) till utbildningsministern om åtgärder mot filmer med narkotikainslag:

Avser utbildningsministern att lägga fram förslag till ändrade anvisningar i biografbyråns förordning om förhandsgranskning av biografilm så att skärpta bestämmelser mot filmscener där narkotika används kommer till stånd?

**1981/82:37** av *Ralf Lindström* (s) till industriministern om verksamheten vid Svenska Varv AB:

Svenska Varv AB har den 22 juni 1981 varslat om uppsägning av 276 kollektivanställda vid Karlskronavarvet AB.

Omedelbart efter det att varslen blev meddelade visade andra varv inom Svenska Varv intresse för att erbjuda vissa av de varslade anställning, företrädesvis yrkesarbetare. Exempelvis har Arendalsvarvet på plats i *Karlskrona* anmält behov av omkring 200 man, Cityvarvet och Oskarshamnsvarvet vardera omkring 100 man. Även Kockums i Malmö har anmält liknande intresse.

Av olika anledningar, oftast väl underbyggda, är de varslade löntagarna inte villiga att byta arbetsplats och bostadsort. Därför måste en omflyttning av vissa arbetsobjekt inom Svenska Varv vara en bättre lösning. Koncernledningen och koncernföretagen har inte visat något intresse för en sådan lösning.

Jag vill därför fråga industriministern:

Är industriministern beredd att motarbeta denna "flyttlasspolitik" genom att aktivt medverka till att arbetsobjekten flyttas i stället för arbetarna?

*den 14 oktober*

**1981/82:38** av *Olle Wästberg* i Stockholm (fp) till kommunikationsministern om televerkets verksamhet:

Televerket försöker nu på en rad områden – teletex, telefax, mobiltelefoner m. m. – befästa eller utvidga sin monopolställning.

Anser kommunikationsministern att televerkets agerande ger anledning till preciseringar i de riksdagsbeslut som reglerar televerkets ställning?

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Meddelande om  
frågor*

**1981/82:39** av *Annika Öhrström* (c) till utbildningsministern om åtgärder mot filmer med narkotikainslag:

Censuren på statens biografbyrå anser uppenbarligen att filmer med narkotikainslag kan få visas på våra biografier.

Från bl. a. polisfacket i Stockholms mest belastade polisdistrikt men också från antidrogrörelserna kommer nu kraftiga reaktioner: det förebyggande barn- och ungdomsarbetet spolieras.

Avser utbildningsministern att ge statens biografbyrå nya, klara anvisningar för hur filmcensuren bör ingripa och bedöma filmer med narkotikan i centrum?

**1981/82:40** av *Yngve Nyquist* (s) till industriministern om statliga verks beställningar utomlands:

Har statsrådet övervägt möjligheterna för regeringen att ingripa och rädda Vattenfalls nu aktuella transformatorbeställning för Forsmark och Oskarshamn, så att ordern kan placeras hos ASEA, Ludvika, i stället för hos Westinghouse, USA, och därmed säkra sysselsättningstillfällen i en hårt drabbad kommun?

**1981/82:41** av *Sune Johansson* (s) till arbetsmarknadsministern om besked om medel för arbetsmarknadsutbildning:

Ett av medlen att aktivera arbetslösa är anordnande av arbetsmarknadsutbildning. I Värmland, där antalet arbetslösa nu är 7 500, har länsarbetsnämnden planerat och äskat medel för en rad meningsfulla och nödvändiga utbildningar som man avsett att påbörja under oktober och november innevarande år. Framställningen av medel gjordes under juni månad i år. Men ännu har man inte fått svar på sin framställning. Detta är oroande, därför att i upprättad kursplan ingår utbildningar som pågår kontinuerligt vid AMU-center, men också utbildningar som köps av annan utbildningsanordnare och som måste påbörjas med det snaraste om de skall kunna genomföras.

Med anförda skäl får jag ställa följande fråga till statsrådet:

Anser statsrådet det vara tillfredsställande att besked om medel för angelägna arbetsmarknadsutbildningar fördröjs på sätt som skett i det nu aktuella fallet i Värmland?

**1981/82:42** av *John Andersson* (vpk) till jordbruksministern om skogsavverkningen i fjällområden:

Kalavverkning av flerhundraåriga skogar i fjälldalarna har på senare tid fått stor publicitet, genom att många människor protesterat. Debatten har fått karaktären av för eller mot avverkning. Av olika skäl finns det anledning till stor försiktighet när det gäller kalavverkning i de extrema höjdlägena. Därför bör möjligheterna att bedriva en modifierad avverkning i dessa områden, dvs. fjällblädning, noga övervägas.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till jordbruksministern:

Avser jordbruksministern att vidta några åtgärder för att en modifierad avverknings tillämpas i dessa områden?

**1981/82:43** av *Alexander Chrisopoulos* (vpk) till kommunikationsministern om åtgärder för att förhindra utförsäljning av svenska fartyg:

Sjöfarten är en viktig näringsgren och den fjärde största exportnäringen, räknat i exportinkomster. Den utgör emellertid också en av de kapitalistiska ekonomiernas mest spekulativa branscher, där fartygen inte främst betraktas som transportmedel utan som varor. Det har exempelvis visat sig i att svenska rederier hävdar att man under 1960-talet tjänade mer pengar på fartygsaffärer än på att frakta gods. Detta har fått svåra konsekvenser för sjöfolkets sysselsättning, men också för möjligheterna att frakta svenska varor på svenska kölar.

Johansson-gruppen aviserar nu en försäljning av sex av sina moderna rorofartyg. Samtliga sex fartyg är byggda vid Svenska Varv och flertalet av dem, om inte alla, är till 25 % finansierade med statliga avskrivningslån. Utförsäljningen skulle innebära ytterligare en åderlåtning av svensk sjöfart och att 200 anställda förlorar sina jobb.

Jag vill mot denna bakgrund fråga kommunikationsministern:

Är regeringen beredd att vidta åtgärder för att förhindra utförsäljning av fartyg från svenska rederier?

**1981/82:44** av *Anna-Greta Skantz* (s) till statsrådet Karin Ahrland om utvärdering av preventivmedlet Depo-Provera:

På vilket sätt avser statsrådet utvärdera den användning av preventivmedlet Depo-Provera som nu godkänts av socialstyrelsen?

**10 §** Kammaren åtskildes kl. 18.02.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

*/Solveig Gemert*

**Nr 7**

Onsdagen den  
14 oktober 1981

---

*Meddelande om  
frågor*